

ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΕΙΔΟΜΕΝΗΣ

(Ειδομένη - Χαμηλό - Δογάνης)

ΕΙΔΟΜΕΝΗ ΜΕΝ ΚΑΤΑ ΚΡΑΤΟΣ

(Θουκυδίδου Ιστορία Β', 100)

ΣΥΛΛΟΓΗ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ

Επιμέλεια Έκδοσης
Ιωάννης Κ. Αναγνωστίδης

ΕΙΔΟΜΕΝΗ 1997

Το βιβλίο **“Ειδομένη μεν κατά κράτος (1997)”**
είναι μια συλλογή ιστορικών στοιχείων για την Ειδομένη.

Διανέμεται ελεύθερα στο διαδίκτυο
σε μορφή ψηφιακού βιβλίου
υπό άδεια Creative Commons
(Αναφορά δημιουργού – Μη εμπορική χρήση – Όχι παράγωγα έργα)

idomenais@gmail.com

ISBN: 978-618-00-0638-4

ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΕΙΔΟΜΕΝΗΣ

ΕΙΔΟΜΕΝΗ ΜΕΝ ΚΑΤΑ ΚΡΑΤΟΣ

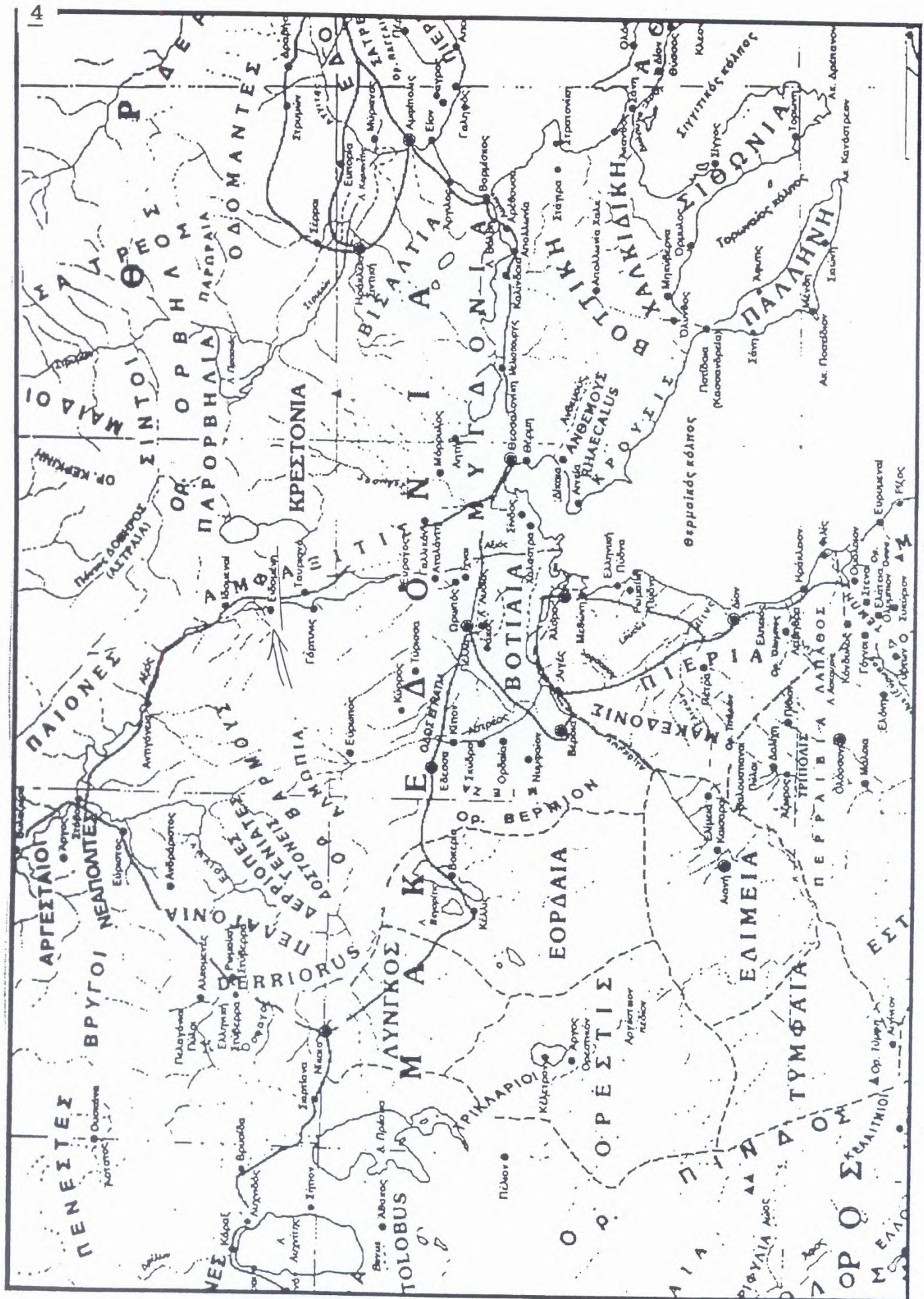
(Συλλογή Ιστορικών Στοιχείων)

COPYRIGHT

Τα κείμενα της Συλλογής Ιστορικών Στοιχείων
ΕΙΔΟΜΕΝΗ ΜΕΝ ΚΑΤΑ ΚΡΑΤΟΣ ανήκουν στους
δημιουργούς τους και ως εκ τούτου απαγορεύεται
η κερδοσκοπική πώληση του παρόντος βιβλίου.

Ψυχικής ανέχειας αμέτρητα κομμάτια
ανάθεμα στα λάθη, ανεκπλήρωτα πάθη
ΕΙΔΟΜΕΝΗ ΜΕΝ ΚΑΤΑ ΚΡΑΤΟΣ, αρχαία πίκρα
κυριευμένα με έφοδο υπόδουλα τείχη

Ιωάννης Αναγνώστης-Ειδομένιος

1. Η ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΚΑΤΑ ΤΟΝ Ν.Γ.Λ. HAMMOND (Χάμμοντ)

(Απόσπασμα από το βιβλίο του Γεώργιου Θ. Βαφόπουλου
Σελίδες Αυτοβιογραφίας τόμος πρώτος).

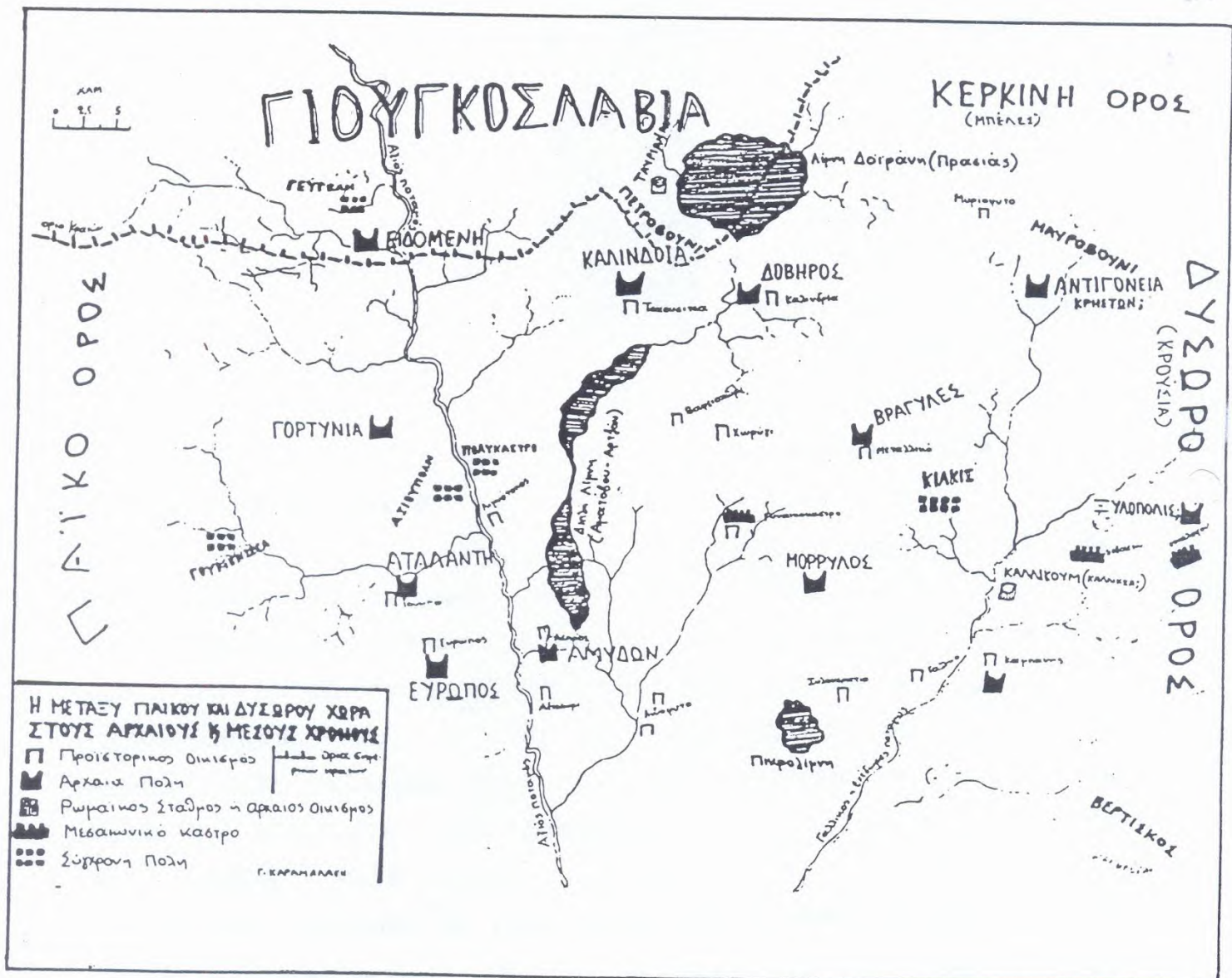
Όσες φορές μιλώ για τον τόπο μου, είτε για κείνη τη μικρή γωνιά της γης, όπου γεννήθηκα, είτε για τη μεγαλύτερη τούτη περιοχή, όπου διπλασιάστηκε η προσωπική μου μοίρα, διστάζω να χρησιμοποιήσω τη λέξη πατρίδα... Γιατί η έννοια της πατρίδας είναι βαρειά από τη μοίρα όλων των ανθρώπινων συνειδήσεων που τη συνθέτουν. Όμως, με την ασυλλόγιστη καθημερινή χρήση της λέξης αυτής, κιντεύει να χάσουμε την αίσθηση του πραγματικού της βάρους. Και νομίζω πως πρέπει κάποτε να την αποκαταστήσουμε στις φυσικές της διαστάσεις, έξω από κάθε καθημερινή συμβατικότητα.

Τι είναι εκείνο που κάμνει τον άνθρωπο, όταν βρίσκεται σε ξένους τόπους, να λυγίζει κάτω από τη βαρειά νοσταλγία, από τον καημό τούτο της επιστροφής στην πατρίδα; Τι άλλο μπορεί να είναι, παρά η φωνή της μοίρας, που τον προστάζει να επιστρέψει στις ρίζες του; *Είναι γλυκός ο θάνατος μόνον όταν κοιμώμεθα εις την πατρίδα*. Έτσι είχε μιλήσει η νοσταλγία τού ποιητή. Έτσι μιλεί ακόμα κι η δική μου νοσταλγία, για τη χαμένη μου πατρίδα, τη Γευγελή.

Γεννήθηκα στη μικρή τούτη μακεδονική πόλη, που βρίσκεται σήμερα από την άλλη πλευρά της ελληνικής επικράτειας. Δε θα δοκιμάσω να ιστορήσω τη μοίρα της Γευγελής, σε μορφή πραγματείας. Πρώτα, γιατί είμαι ανοικεύωτος με τη μέθοδο της ιστορικής έρευνας. Και δεύτερο, γιατί η πατρίδα μου φοβούμαι πως, στο χώρο της νεώτερης ιστορίας, δεν κρατάει μεγάλη θέση. Βέβαια, αν σκάψει κανείς βαθιά στο χώμα της, θ' ανασύρει παλιά ελληνικά μάρμαρα και μακεδονικά νομίσματα, που τη συνδέουν με την αρχαία Ειδομένη. Ο Ηρόδοτος και ο Θουκυδίδης

την αναφέρουν στα κείμενά τους. Γιατί η Ειδομένη ήταν μια σημαντική πόλη της Παιονίας. Βρισκόταν στη δυτική όχθη του Αξιού ποταμού, σε πολύ μικρήν απόσταση από τη θέση, όπου είναι κτισμένη η σημερινή Γευγελή.

Το ελληνικό χωριό, που λέγεται σήμερα Ειδομένη, το γνωστό άλλοτε με το παλιό του όνομα Σέχοβο, βρίσκεται αρκετά μακριά από τη θέση της ομώνυμης αρχαίας πολιτείας. Του δόθηκε το όνομα της Ειδομένης, γιατί η Γευγελή, ανήκοντας τώρα σε μια ξένη επικράτεια, είχε χάσει το δικαίωμα να ξαναπάρει το παλιό ελληνικό της όνομα. Το προνόμιο τούτο έλαχε στο Σέχοβο, το πιο κοντινό της χωριό, από τη δώθε μεριά των συνόρων...

2. Η ΜΕΤΑΞΥ ΠΑΙΚΟΥ ΚΑΙ ΔΥΣΩΡΟΥ ΧΩΡΑ
(ΝΟΜΟΣ ΚΙΚΙΣ) ΚΑΤΑ ΤΟΝ Γ. ΚΑΡΑΜΑΛΑΚΗ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ ΜΕΧΡΙ ΚΑΙ ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟΗ Βοττιαία

(Απόσπασμα από το βιβλίο του Γιώργου Καραμαλάκη *Η μεταξύ Πάικου και Κρουσίων χώρα (νομός Κιλκίς) από τα προϊστορικά χρόνια μέχρι σήμερα*).

Δυτικά από τον Αξιό έως το Λουδία ποταμό και μέχρι τη βόρεια κορυφογραμμή του Πάικου απλώνονταν η Βοττιαία. Ονομαζότανε επίσης Βοττία ή Βοτταΐς και μονάχα το ανατολικό τμήμα της ανήκει στην οριοθετούμενη περιοχή που μας απασχολεί.

Λέγεται ότι το όνομά της το πήρε από τον Κρητικό Βότωνα που με άλλους Κρήτες αποίκους μετανάστευσαν στη Μακεδονία. Το ιστορικό αυτό δηλώνει την ελληνική καταγωγή των Βοττιαίων και τις σχέσεις που είχαν με τη Νότια Ελλάδα.

Η Βοττιαία καταλήφθηκε νωρίς από τους Μακεδόνες, την ακριβή χρονολογία δεν την γνωρίζουμε αλλά είναι γεγονός ότι με την επέκτασή τους, εκτόπισαν προς βορρά όλα τα υπολείμματα των Πελασγοπαϊονικών φυλών που κατοικούσαν σ' αυτήν και την Αμφαξίτιδα, την κάτω δηλαδή πεδιάδα του Αξιού. Υπολείμματα Παϊόνων είχαν απομείνει και στη Μυγδονία, που όταν εκδιώχθηκαν από τους Μακεδόνες, ίδρυσαν στις βόρειες κοιλάδες του Αξιού τη γνωστή Παιονία που εκτείνονταν από την κοιλάδα του παραπόταμου του Αξιού Εριγώνα (Τσέρνα) μέχρι τις πηγές του.

Στη Βοττιαία και ειδικότερα στους ανατολικούς πρόποδες του Πάικου υπήρχαν οι πόλεις **Ειδομένη, Γορτυνία, Αταλάντη, Ευρωπός**. Πόλεις με ελληνικό χαρακτήρα όπως άλλωστε και οι βορειότερες απ' αυτές που σήμερα βρίσκονται σε γιουγκοσλαβικό έδαφος: Στεναί, Αντιγόνεια, Στόβοι, Νεάπολις, Άργος, Βυλάζωρα (Βελεσά, σημερινό Τίτο Βέλες).

Η **Ειδομένη** εντοπίζεται κοντά στη σημερινή Γευγελή.

Η **Γορτυνία** κοντά στη Γουμένισσα, η **Αταλάντη** πιθανολογείται μεταξύ Γορτυνίας και Ειδομένης, ίσως στο σημερινό χωριό Πηγή. Η **Ευρωπός** βρίσκεται στην περιοχή του σημερινού χωριού Εύρωπος, όπου έχουν αναβρεθεί πολλά αρχαιολογικά ευρήματα. Η Ευρωπός, όπως φαίνεται, έχει παίξει σοβαρό ρόλο στους αρχαίους χρόνους. Ο καλλιτεχνισμός και η ειπολιτιστική κατάσταση των κατοίκων της δηλώνεται από τα αξιόλογα ευρήματα που ανακαλύφθηκαν.

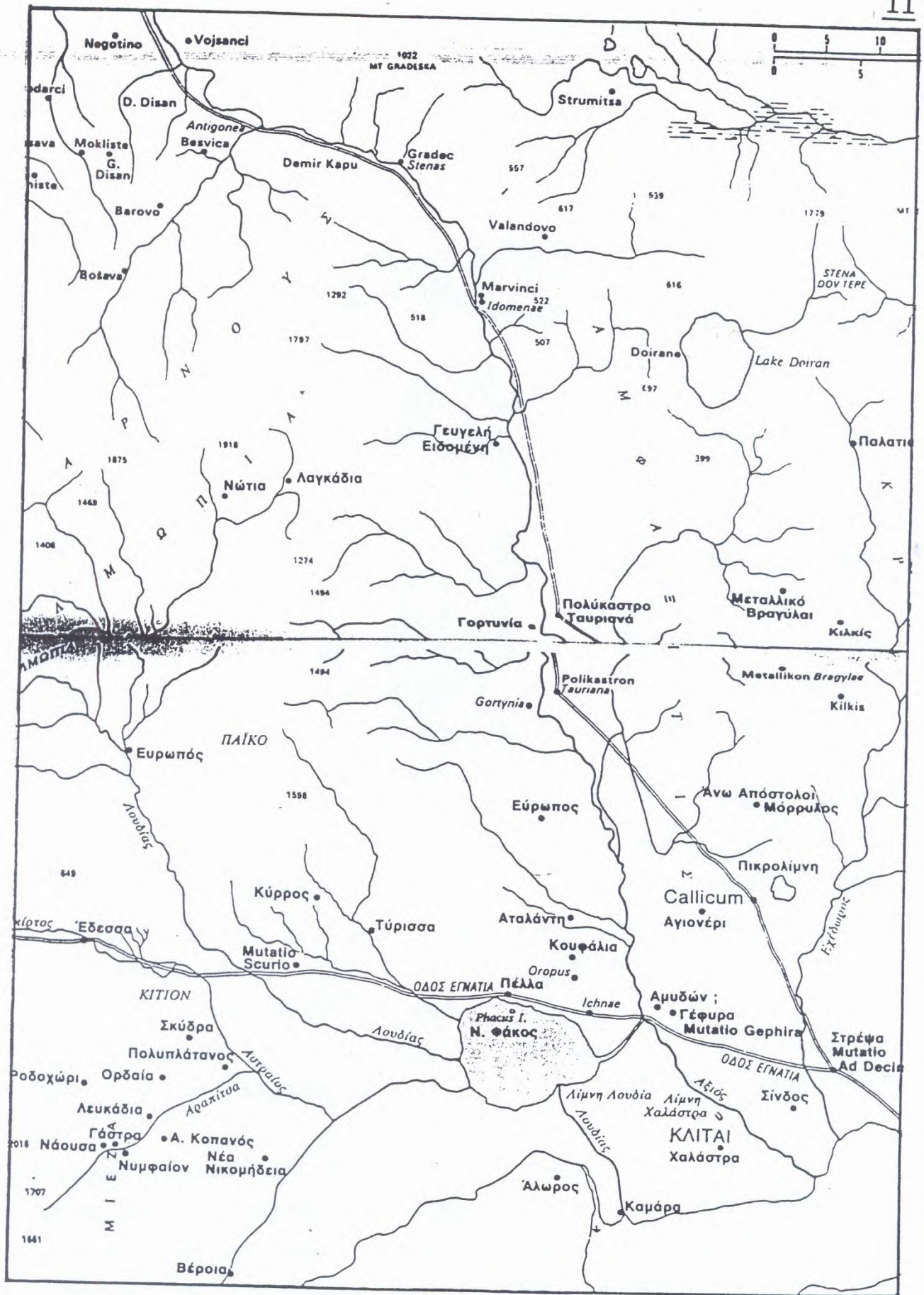
Στα τέλη του 6ου π.Χ. αιώνα επί βασιλείας Αμύντα του Α΄ οι Μακεδόνες κατάφεραν να καταλάβουν τη Βοττιαία και να διαβούν τον Αξιό. Η Κρηστωνία, η Μυγδονία και η Βοττιαία μαζί με τις γύρω απ' αυτές περιοχές, από τις αρχές του πέμπτου αιώνα π.Χ. ανήκουν πια στους Μακεδόνες και η ιστορία του τόπου αυτού από δω και πέρα ακολουθεί την πορεία της ένδοξης ιστορίας του Μακεδονικού Ελληνισμού.

Η Παιονία και οι Παίονες

(Απόσπασμα από το βιβλίο του Χρήστου Π. Ίντου *Παιονία και Παίονες, από τα μυθικά χρόνια ως την τουρκοκρατία*).

Ο Πελασγός, γενάρχης κατά τη μυθολογία ενός έθνους το οποίο κυριάρχησε σ' όλη την Ελληνική χερσόνησο, έδωσε τ' όνομά του στο λαό του, ο οποίος κατά τους ιστορικούς αποτελούνταν από πολλές φυλές, τις γνωστές Πελασγικές. Ανάμεσα σ' αυτές συγκαταλέγονται από πολλούς ιστορικούς οι Παίονες και οι Πελαγόνες.

Η εμφάνιση των Παιόνων επέφερε μεταβολές τόσο στην κοιλάδα του Εριγώνα, παραπόταμου του Αξιού, όσο και του Αξιού. Οι Παίονες, των οποίων η κατοικία ήταν αμφίβολη πριν από τη μετανάστευσή τους στην άνω κοιλάδα του Αξιού, ανάγκασαν τους Πελαγόνες να κάνουν κάποια κίνηση από ανατολικά προς τα δυτικά. Έτσι οι Πελαγόνες παρα-

5. Η ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΠΕΔΙΑΔΑ ΚΙ Ο ΜΕΣΟΣ ΚΑΙ ΚΑΤΩ ΡΟΥΣ ΤΟΥ ΑΕΙΟΥ

χώρησαν τη χώρα του Αξιού στους Παίονες, αποχωρώντας δυτικά στην κοιλάδα του Εριγώνα.

Στα χρόνια του Ομήρου οι Παίονες κατοικούσαν στην κοιλάδα του Αξιού μέχρι το Στρυμόνα και τη Ροδόπη. Αργότερα περιορίστηκαν στις περιοχές του μέσου Αξιού *την Αμφαξίτιν Παιονίαν*, και στην κοιλάδα του Στρυμόνα *την επί τω Στρυμόνι Παιονίαν*. Η περιοχή της σημερινής επαρχίας Παιονίας είναι μικρή για να ταυτισθεί με την απέραντη εκτεταμένη Παιονία των προμακεδονικών χρόνων. Κάποτε θα ήταν ελάχιστο τμήμα της.

Έχοντας τα παραπάνω υπόψη επιχειρούμε μια κάποια απarίθμηση πόλεων, οι οποίες ή ήταν καθαρά Παιονικές ή τουλάχιστον παρέμειναν τέτοιες για μια ορισμένη μόνο ιστορική περίοδο: Αμυδών(Αμυδών), Στεναί, Στόβοι, Σκούποι, Βυλάζωρα, Άστιβος, Αντιγόνεια, Αλιομενές(Αλιομεναί), Στούβερα και Βρυάνιο(Βρυάνιον), Άλμανα, **Ειδομένη ή Ιδομένη**, Γορτυνία, Αταλάντη, Ευρωπός, Ίχναι, Άλωρος, Δόβηρος, Ταυριανά, Ασтраίο(Ασтраίον), Κύρρος και Ίωρο.

Τα ονόματα Ίχνες(Ίχναι), Ειδομένη, Γορτυνία, Αταλάντη και Ευρωπός είναι αρχαία Πελασγικά και την περιοχή κατοίκησαν αργότερα οι Βοττιαίοι. Σήμερα υπάρχουν χωριά με τα ονόματα Ειδομένη και Εύρωπος της σημερινής επαρχίας Παιονίας, όπου τοποθετούνται και οι δύο άλλες αρχαίες πόλεις Γορτυνία και Αταλάντη. Η Ειδομένη ή Ιδομένη, η ακραία σήμερα ελληνική κοινότητα, αναφέρεται από πολλούς ιστορικούς και μάλιστα για το γεγονός των προθέσεων του Πέρση στρατηγού Μεγάβαζου να την καταστρέψει.

Τον 8ο π.Χ. αιώνα ιδρύεται το Μακεδονικό κράτος. Οι πρώτοι βασιλείς του αγωνίσθηκαν σκληρά για να στερεώσουν το θρόνο τους και να επεκτείνουν τα όρια της χώρας που κυβερνούσαν. Κατόρθωσαν διαδοχικά να υποτάξουν τους Μύγδονες, Βοττιαίους, Πίερες, Εορδούς και Άλμωπες. Η Παιονία έχασε αρκετές περιοχές της, κυρίως στα

νότια, κατά τη χρονική περίοδο 80 με 60 π.Χ. αιώνα. Η υπόλοιπη Παιονία διατήρησε την ανεξαρτησία της, αλλά εκτός από το Μακεδονικό κίνδυνο εμφανίσθηκε και ο Περσιός. Ο Μεγάλος Βασιλιάς της Περσίας Δαρείος Α΄, πριν επιστρέψει στην ανατολή το 514 π.Χ., επισκέφθηκε πολλές πόλεις της Θράκης και της Μακεδονίας τις οποίες μάλιστα σχεδόν ή ολοσχερώς κατέστρεψε.

Για τους Παίονες η κατάσταση που δημιουργήθηκε ήταν τραγική. Η εκστρατεία του Δαρείου τους έφερε περιπέτειες, προσφυγιά, ταλαιπωρίες, γιατί δεν εγνατέλειψε τελείως την περιοχή αλλά άφησε πίσω το στρατηγό του Μεγάβαζο, αναθέτοντάς του σαν κύρια αποστολή την υποταγή των τότε γνωστών λαών της περιοχής. Αρκετοί υπόκυψαν με τη βία και άλλοι για να αποφύγουν τις σφαγές και τις καταστροφές δέχθηκαν την υποδούλωση. Οι Παίονες δεν υποτάχθηκαν (Ηρόδοτος X,12), αλλά όπως φαίνεται δεν είχε δοθεί και αφορμή για να έρθουν σε ρίξη με τον τοποτηρητή του Δαρείου. Και η αφορμή δόθηκε ύστερα από κάποιο παράξενο πραγματικό γεγονός. Ο Πέρσης άρχοντας θέλησε να οφελήσει την πατρίδα του πιστεύοντας πως θα προόδευε ακόμη περισσότερο, αν είχε εγνατεστημένους σε αυτή τους εργατικούς Παίονες. Εκτός όμως των άλλων τους θεώρησε και επικίνδυνους, αφού ήταν οι μόνοι που δε δέχθηκαν τη δεσποτεία του Μεγάβαζου. Έστειλε σχετικό μήνυμα στο Μεγάβαζο με την εντολή, αφού νικήσει τους Παίονες να τους μεταφέρει στην ανατολή. Κάποιος όμως ιππέας έκανε γνωστά στους Παίονες τα σχέδια του Μεγάλου Βασιλιά και εκείνοι συγκεντρώθηκαν στα παράλια για να περιμένουν τον εχθρό. Ο Μεγάβαζος ακολουθώντας άλλο δρόμο απ' εκείνο που υπέθεσαν, έφτασε στις άδειες από άνδρες πόλεις τους, πήρε όμηρους τα γυναικόπαιδα και όταν έφθασαν οι μάχιμοι τους συνέλαβε όλους. Τους αιχμαλώτους τους μετέφερε στην Ασία εγναθιστώντας τους σε κάποια περιοχή της Φρυγίας (Ηρόδοτος V,12-17). Κατέστρεψε και την **Ειδομένη**.

Η εκστρατεία του Σιτάλη

Εἰδομένη μὲν κατὰ κράτος, Γορτυνία δέ καί Ἀταλάντην καί ἄλλα ἅττα χωρία ὁμολογία διὰ τὴν Ἀμύντου φιλίαν προσχωροῦντα τοῦ Φιλίππου υἱέος παρόντος. Εὐρωπόν δέ ἐπολιόρησαν μὲν ἐλεῖν δέ οὐκ ἐδύναντο (Θουκυδίδου Ιστορία Β'100)

Μετά το θάνατο του Αλέξανδρου Α' (454) επί ἐξι χρόνια βασίλευσε ο Αλιέτας Β' και κατόπι άρχισε η βασιλεία του Περδίκκα Β' και του αδελφού του, Φίλιππου. Γιολ και οι δυο του Αλέξανδρου Α'. Ο Φίλιππος όμως πέθανε σύντομα κι έτσι απόμεινε μόνος ο Περδίκκας (438-414/3). Η πολιτική του Περδίκκα Β' για την περαιτέρω επέκταση της Μακεδονίας ανατολικά από το Στρυμόνα, βρήκε εμπόδιο την αποικιακή πολιτική των Αθηναίων, που αποσπούσαν πόλεις από τις μακεδονικές ακτές και τις πρόσθεταν στη συμμαχία τους.

Στις αρχές του πελοποννησιακού πολέμου ο Περδίκκας είχε φιλικές σχέσεις με τους Αθηναίους, κατόπι άλλαξε πολιτική και τάχθηκε με τους Σπαρτιάτες και τους Κορίνθιους. Έστειλε μάλιστα και στρατό να πολεμήσουν κατά των συμμάχων των Αθηναίων. Οι τελευταίοι για να τον ειδικηθούν πάσκισαν με διπλωματικούς ελιγμούς να φέρουν εσωτερικούς περισπασμούς στο μακεδονικό κράτος. Κύριο όπλο των Αθηναίων ήταν οι αφειδώς παρεχόμενες υποσχέσεις στο γιο τού Φίλιππου (αδερφού του Περδίκκα Β'), Αμύντα, που θεωρούνταν ο κύριος διάδοχος του μακεδονικού θρόνου μετά το θάνατο του πατέρα του Φίλιππου και εκείνη την εποχή φιλοξενούνταν στην αυλή του θρακιώτη βασιλιά των Οδρυσών, Σιτάλη.

Οι Αθηναίοι ήρθαν επίσης σε συμφωνία με τον Σιτάλη και απείλησαν τον Περδίκκα Β' να αλλάξει πολιτική υπέρ αυτών με εκφοβισμό την άμεση επιδρομή του βασιλιά των Οδρυσών κατά της Μακεδονίας.

Τον ίδιο περίπου καιρό, όταν άρχιζε ο χειμώνας αυτός, το 429 π.Χ., ο Οδρύσης Σιτάλης του Τήρεω, βασιλεύς των Θρακών, ξεκίνησε σε εισστρατεία εναντίον του Περδίκκα του Αλεξάνδρου, που ήταν βασιλεύς της Μακεδονίας, και των Χαλκιδέων της Θράκης. Αιτία της εισστρατείας ήσαν δύο υποσχέσεις. Ήθελε να του επιβάλει την εκπλήρωση της μιας και να εκτελέσει ο ίδιος την άλλη. Όταν ο Περδίκκας είχε βρεθεί σε δύσκολη θέση, στην αρχή του πολέμου, είχε ζητήσει από τον Σιτάλη να τον συμφιλιώσει με τους Αθηναίους και να μην υποστηρίξει τον αδερφό του Φίλιππο που ήταν εχθρός του και ήθελε να γίνει εκείνος βασιλεύς. Είχε δώσει ορισμένες υποσχέσεις στον Σιτάλη και τώρα δεν τις κρατούσε. Ο ίδιος ο Σιτάλης, όταν έκανε συμμαχία με τους Αθηναίους, είχε δώσει την υπόσχεση να τερματίσει τον χαλκιδικό πόλεμο της Θράκης. Για τους δύο, λοιπόν, αυτούς λόγους άρχισε την εισστρατεία. Πήρε μαζί του τον Αμύντα, γιο του Φιλίππου, για να τον εγγκαταστήσει βασιλέα των Μακεδόνων, και μερικούς Αθηναίους πρέσβεις που ήσαν κοντά του γι' αυτούς ακριβώς τους λόγους. Στρατηγός του ήταν ο Άγνων, γιατί και οι Αθηναίοι θα τον βοηθούσαν με στόλο και με όσο μπορούσαν περισσότερο στρατό εναντίον των Χαλκιδέων...

Σε τέτοια χώρα, λοιπόν, βασίλευε ο Σιτάλης, κι ετοίμαζε τον στρατό του. Όταν τελείωσαν οι προετοιμασίες του, ξεκίνησε για τη Μακεδονία. Διέσχισε στην αρχή δικά του εδάφη και ύστερα προχώρησε στο αιματοίμητο βουνό Κερκίνη που χωρίζει τους Σίντες από τους Παίονες. Όσο ήταν στα δικά του εδάφη βάδιζε από τον ίδιο δρόμο που είχε ανοίξει ο ίδιος, κόβοντας δέντρα στα δάση, όταν είχε εισστρατεύσει εναντίον των Παίωνων. Βγαίνοντας από τη χώρα των Οδρυσών πορεύτηκαν στο βουνό, έχοντας δεξιά τους Παίονες και αριστερά τους Σίντους και τους Μαίδους. Αφού πέρασαν το βουνό, έφτασαν στη Δόβηρο την Παιονική. Στην πορεία του ο στρατός του όχι μόνο δεν έχασε ούτε ένα στρατιώτη-εκτός από μερικές αρρώστιες-αλλά αυξήθηκε, γιατί πολλοί από τους αυτόνομους Θράκες ακολουθούσαν, άμλητοι, τον στρατό για λεηλασία. Έτσι, ολόκληρη η δύ-

ναμη του στρατού του έφτασε, καθώς λέγεται, τις εκατόν πενή-
~~ντα χιλιάδες. Το μεγαλύτερο μέρος ήταν πεζικό και το ένα~~
 τρίτο ήταν ιππικό...

Ο στρατός συγκεντρωνόταν στην Δόβηρο κι ετοιμαζόταν να
 κατέβει από τα υψώματα στην κάτω Μακεδονία, όπου βασίλευε ο
 Περδίκκας του Αλεξάνδρου όταν ο Σιτάλκης έκανε εισβολή...

Έτσι, το φθινόπωρο του 429 π.Χ. ο Σιτάλκης με
 100.000 πεζούς και 50.000 ιππείς Οδρυσούς, Θρακιώτες
 και άλλα πολλά έθνη, πέρασε το Στρυμόνα, διήλθε το
 βουνό Κερκίνη (Μπέλες) όπου ήταν το σύνορο των Σιντών
 και των Παιόνων, και πορευόμενος από το δρόμο που αυτός
 άνοιξε παλιότερα κόβοντας τα δάση, έφθασε στη Δόβηρο
 την Παιονική, κοντά δηλαδή στη λίμνη της Δοϊράνης. Ο
 Θουκυδίδης αναφέρει ότι ο Σιτάλκης διαβαίνοντας από την
 Κρηστωνία και Μυγδονία για να φτάσει στον Αξιό λεηλάτη-
 σε και ερήμωσε όλες τις περιοχές. **Περνώντας τον Αξιό**
εκπόρθησε την Ειδομένη, ενώ οι δυο νοτιότερες απ' αυτήν
 πόλεις, η Αταλάντη και η Γορτυνία παραδόθηκαν και ανα-
 γνώρισαν βασιλιά τους τον Αμύντα, τον επίδοξο διεκδικη-
 τή του μακεδονικού θρόνου, που ακολουθούσε τον Σιτάλκη.

Παρόλα όμως τούτα η στρατιά του βασιλιά των Οδρυ-
 σών δεν κατόρθωσε να εκπορθήσει την νοτιότερα απ' αυτές
 πόλη, Ευρωπό. Η πολιορκία της Ευρωπού απόβηκε μάταιη,
 οι Ευρωπαίοι αποδείχθηκαν δυναμικοί αλλά και πιστοί
 στον Περδίκκα Β'. Από τούτο διαφαίνεται πόσο καλά
 τειχισμένη, οχυρωμένη, ήταν τούτη η αρχαία πόλη.

Στο μεταξύ ο μακεδονικός στρατός δεν αντιπαρατάχ-
 θηκε να πολεμήσει τους επιδρομείς παρά κλείστηκε πίσω
 από τα τείχη προσμένοντας να περάσει η φοβερή καταιγίδα
 του Σιτάλκη. Όχι όμως με σταυρωμένα χέρια. Ο οξυδε-
 ρκής Περδίκκας πήρε με το μέρος του τον ανεψιό τού Σι-
 τάλκη, Σεύθη. Του υποσχέθηκε για γυναίκα την αδελφή του
 Στρατονίκη και ικανή στρατιωτική βοήθεια για να καταλά-
 βει το θρόνο των Οδρυσών. Ο Σιτάλκης έχοντας αντιμέτωπο

τον Σεύθη, αλλά και τον επερχόμενο χειμώνα αναγκάστηκε μετά από περιπλάνηση στην Πέλλα και κατόπι στη Χαλκιδική να αποχωρήσει, ουσιαστικά άπραχτος, από τη Μακεδονία. Έτσι το Νοέμβριο απέσυρε το στρατό του και γύρισε στη χώρα του χωρίς επιτυχίες, περνώντας τριάντα ημέρες σε εχθρική γι' αυτόν χώρα.

Οι Μακεδόνες, οι οποίοι δεν είχαν αρκετή δύναμη για ν' αντισταθούν σε τόσο μεγάλο στρατό, αποτραβήχτηκαν στα δυσπρόσιτα μέρη και στις τειχισμένες πολιτείες τους. Δεν ήσαν πολλές τότε, αλλά αργότερα ο Αρχέλαος του Περδίκκα, όταν έγινε βασιλεύς, έχτισε τα όσα σήμερα υπάρχουν φρούρια και χάραξε ίσιους δρόμους. Από τη Δόβηρο, ο θρακιικός στρατός έκανε πρώτα εισβολή στην περιοχή που εξουσίαζε πριν ο Φίλιππος. **Έκαναν έφοδο εναντίον της Ειδομένης και την κυρίεψαν.** Η Γορτυνία, η Αταλάντη και μερικές άλλες μικρές πολιτείες συνθηκολόγησαν από φιλία προς τον γιο του Φιλίππου Αμύντα, που ακολουθούσε το στρατό. Πολιόρησαν τον Ευρωπό, αλλά δεν μπόρεσαν να τον κυριέψουν. Από εκεί προχώρησαν και στην υπόλοιπη Μακεδονία, αριστερά από την Πέλλα και τον Κύρρο. Δεν προχώρησαν, όμως, έως την Βοττιαία και την Πιερία, αλλά λεηλάτησαν την Μυγδονία, την Γρηστωνία και τον Ανθεμόντα. Οι Μακεδόνες ούτε διανοήθηκαν ν' αντισταθούν με το πεζικό, αλλά παράγγειλαν στους συμμάχους τους της άνω Μακεδονίας να τους στείλουν ενισχύσεις σε ιππικό και, όταν παρουσιαζόταν ευκαιρία, έκαναν επιθέσεις, λίγοι αυτοί, εναντίον πολλών, εισβάλλοντας στις τάξεις του θρακιικού στρατού. Όταν οι άξιοι αυτοί καβαλλάρηδες, προστατευμένοι με θώρακα, έκαναν επιθέσεις, κανείς δε μπορούσε να τους αντισταθεί, αλλά κινδύνευαν να κυκλωθούν από εχθρό πολύ ανώτερο σε αριθμό και γι' αυτό σταμάτησαν τις επιθέσεις τους, γιατί έβλεπαν ότι δεν μπορούσαν ν' αναμετρηθούν με εχθρό τόσο πολυπληθέστερο απ' αυτούς.

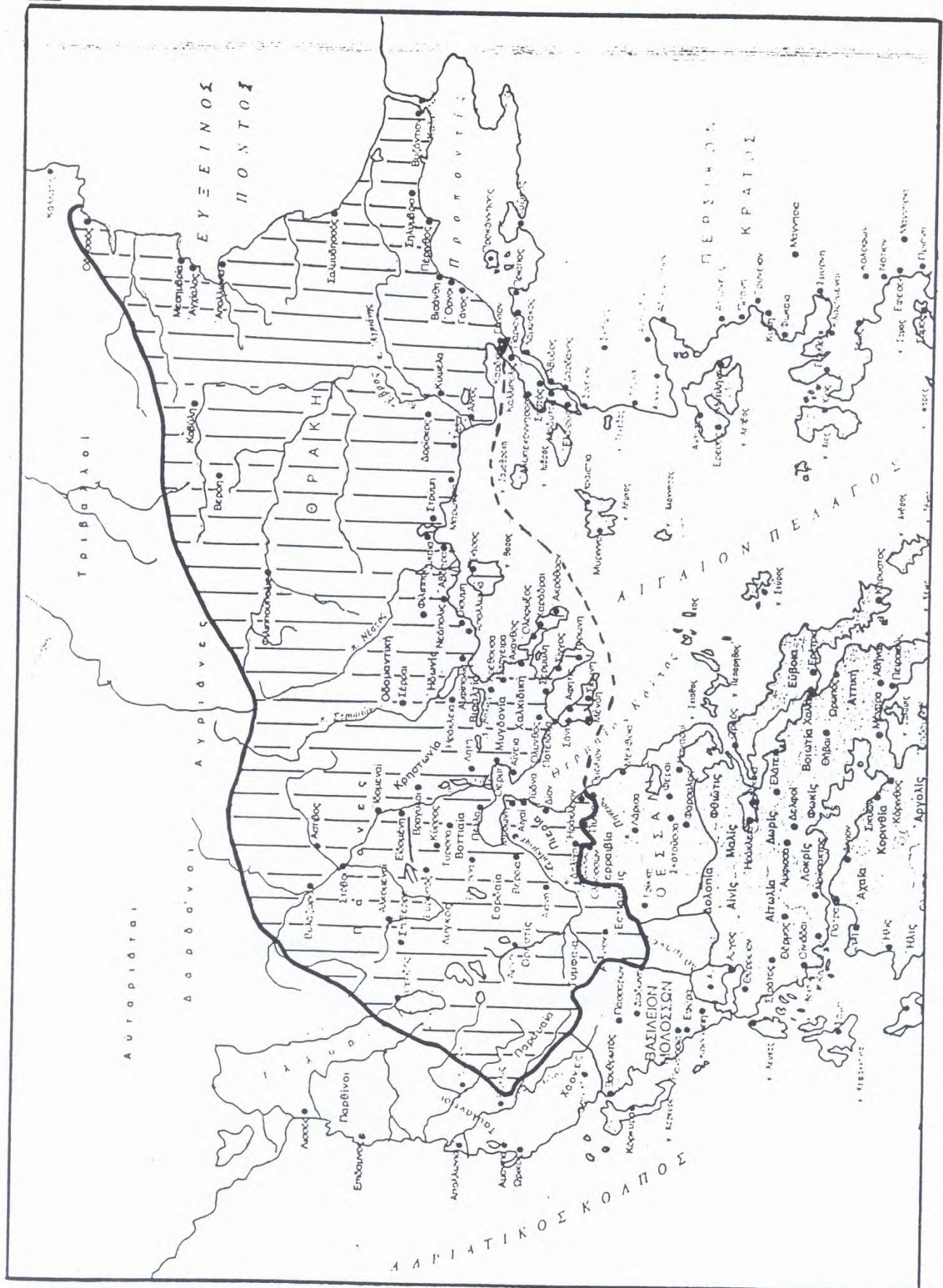
Ο Σιτάλης άρχισε τότε διαπραγματεύσεις με τον Περδίκκα για τα ζητήματα που είχαν προκαλέσει την εκστρατεία και, όταν οι Αθηναίοι δεν έστειλαν στόλο, επειδή δεν πίστευαν ότι

θα εκστρατεύσει, αλλά περιορίστηκαν να του στείλουν δώρα και πρέσβεις, έστειλε ένα μέρος του στρατού του στους Χαλκιδείς, και τους Βοττιαίους τους ανάγκασε να κλειστούν στα τείχη τους και ρήμαξε τη γη τους... Ο Σιτάλης, όμως, που κρατούσε ταυτόχρονα την Χαλκιδική, την Βοττινή και την Μακεδονία εξακολουθούσε να τις λεηλατεί. Αλλά επειδή δεν μπορούσε να επιτύχει κανέναν από τους σκοπούς για τους οποίους είχε εκστρατεύσει και ο στρατός του δεν είχε αρνητό ανεφοδιασμό και κακοπάθαινε από τα κρύα του χειμώνα, τον έπεισε ο ανεψιός του, Σεύθης του Σπαρδάνου, που τον επηρέαζε πολύ, να γυρίσει γρήγορα στην πατρίδα του. Τον Σεύθη τον είχε προσεταιρισθεί μυστικά ο Περδίκκας, με την υπόσχεση να του δώσει την αδελφή του με προίκα. Ο Σιτάλης πείστηκε και γύρισε γρήγορα στην πατρίδα του. Είχε μείνει στο εχθρικό έδαφος τριάντα μέρες, από τις οποίες οχτώ στην Χαλκιδική. Αργότερα ο Περδίκκας κράτησε την υπόσχεσή του κι έδωσε την αδελφή του, Στρατονίκη, στον Σεύθη. Αυτή ήταν η εκστρατεία του Σιτάλη. (Θουκυδίδου Ιστορία Β'95-101)

(Αποσπάσματα για την εκστρατεία του Σιτάλη από την Θουκυδίδου Ιστορία βιβλίο Β' και από το βιβλίο του Γιώργου Καραμαλάκη *Η μεταξύ Πάικου και Κρουσίων χώρα*).

Ο Αρχέλαος Α' ανοικοδομεί τις κατεστραμένες πόλεις

Τον Περδίκκα Β', ευθύς μετά το θάνατό του, τον διαδέχθηκε ο γιος του Αρχέλαος (414/3-399 π.Χ.) που αναδείχθηκε σπουδαιότερος από τον πατέρα του. Από την αρχή της εξουσίας του αντιλήφθηκε τις αδυναμίες του Μακεδονικού κράτους και επιμελήθηκε ο ίδιος την στρατιωτική και αμυντική οργάνωση της χώρας. Έχτισε πολλά φρούρια, έκοψε δάση και άνοιξε δρόμους, πιθανό για γρήγορες στρατιωτικές διελεύσεις σε περίπτωση επικείμενης βαρβαρικής επιδρομής, αύξησε τη δύναμη του στρατού και τον εξόπλισε με τα πιο σύγχρονα όπλα της εποχής, ενίσχυσε το ιππικό που αποτελούσε το σοβαρότερο στρατιωτικό τμή-

7. ΤΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ ΤΩΝ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ
ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ ΤΟΥ ΦΙΛΙΠΠΟΥ Β', 336 π.χ.

8. Η ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΣΕ ΧΑΡΤΗ ΤΟΥ ΓΕΡΜΑΝΟΥ Η. ΚΙΕΡΠΕΡΤ

μα του μακεδονικού στρατού.

Αναμφίβολα υπήρξε ο μεγαλύτερος οργανωτής του μακεδονικού βασιλείου από τους μέχρι τότε οχτώ προιατόχους του βασιλιάδες της Μακεδονίας. Εκτός του ότι μετέφερε την πρωτεύουσα της Μακεδονίας από τις Αιγές στην Πέλλα για να βρίσκεται πιο κοντά στη θάλασσα αλλά και στο μέσο του κράτους του που απλώνονταν από την Πίνδο μέχρι τον Στρυμόνα, έχτισε συγχρόνως ανάκτορα, ναούς, στάδια, καινούριες πόλεις και ανοικοδόμησε όλες εκείνες που είχαν καταστραφεί. Είναι πιθανό μεταξύ αυτών να συγκαταλέγονται η Δόβηρος, η Ειδομένη, η Αταλάντη, η Γορτυνία, η Ευρωπός.

(Απόσπασμα από το βιβλίο του Γιώργου Καραμαλάκη *Η μεταξύ Πάικου και Κρουσίων χώρα*).

Γεωγραφικοί προσδιορισμοί περί της Ειδομένης

(Απόσπασμα από το βιβλίο του Μαργαρίτου Γ. Δήμιτσα *Αρχαία Γεωγραφία της Μακεδονίας* τόμος δεύτερος).

Ως δε αγνοείται η θέσις της Αταλάντης, ούτω και των προς βορράν αυτής κειμένων πόλεων Γορτυνίας και Ειδομένης είναι δύσκολον να ορισθή ακριβώς, κατά πάσαν όμως πιθανότητα εξαγομένην εκ της αφηγήσεως του Θουκυδίδου εικάζεται ότι η μεν Γορτυνία έκειτο εις μικράν απόστασιν της προηγουμένης περί το νυν χωρίον Γουμέντζα μεταξύ του Αξιού και της Αλμωπίας επί τινος των παραποτάμων υψηλών γηλόφων. Και αύτη είναι γνωστή μόνον εκ της εκστρατείας του Σιτάλικους καταλαβόντος αυτήν, ως την Αταλάντην, δια συνθήκης. Και τελευταίον η Ειδομένη απέχουσα 7 μίλια της Γορτυνίας και 35 των Στόβων, 53 δε της Θεσσαλονίκης, έκειτο εν τη Εγνατία οδώ επί της δεξιάς όχθης του Αξιού απέναντι της Δοβήρου, εξ ης ορμήσαντές ποτε οι Οδρύσαι πρώτον αυτήν κατέκτησαν και ακολουθώσας προς μεσημβρίαν κειμένας· η δε θέσις, εφ' ης έκειτο αύτη, είναι το νυν χωρίον Γιαβγελί κείμενον επί της δεξιάς όχθης του Αξιού απέναντι της Δοβήρου. Πάσαι

αι πόλεις αὗται ἀρχήθεν Πελαγονικαί οὔσαι ὡς δηλοῦσι τὰ ονόματα, κατελήφθησαν πρῶτον μὲν, ὑπὸ τῶν Παιόνων καὶ συγκατελέχθησαν εἰς τὴν Ἀμφιξίτιν Παιονίαν, εἶτα δε ὑπὸ τῶν Βοττιαίων Κρητῶν ἀναμιχθέντων μετ' Ἀθηναίων ἀποίκων, ἐκ τῶν ὁποίων ἐκλήθη ἡ χώρα Βοττιαία, τῆς ὁποίας τὸ ὄνομα ἔμεινε καὶ μετὰ τὴν κατάντησιν αὐτῆς ὑπὸ τῶν βασιλέων τῆς Μακεδονίας.

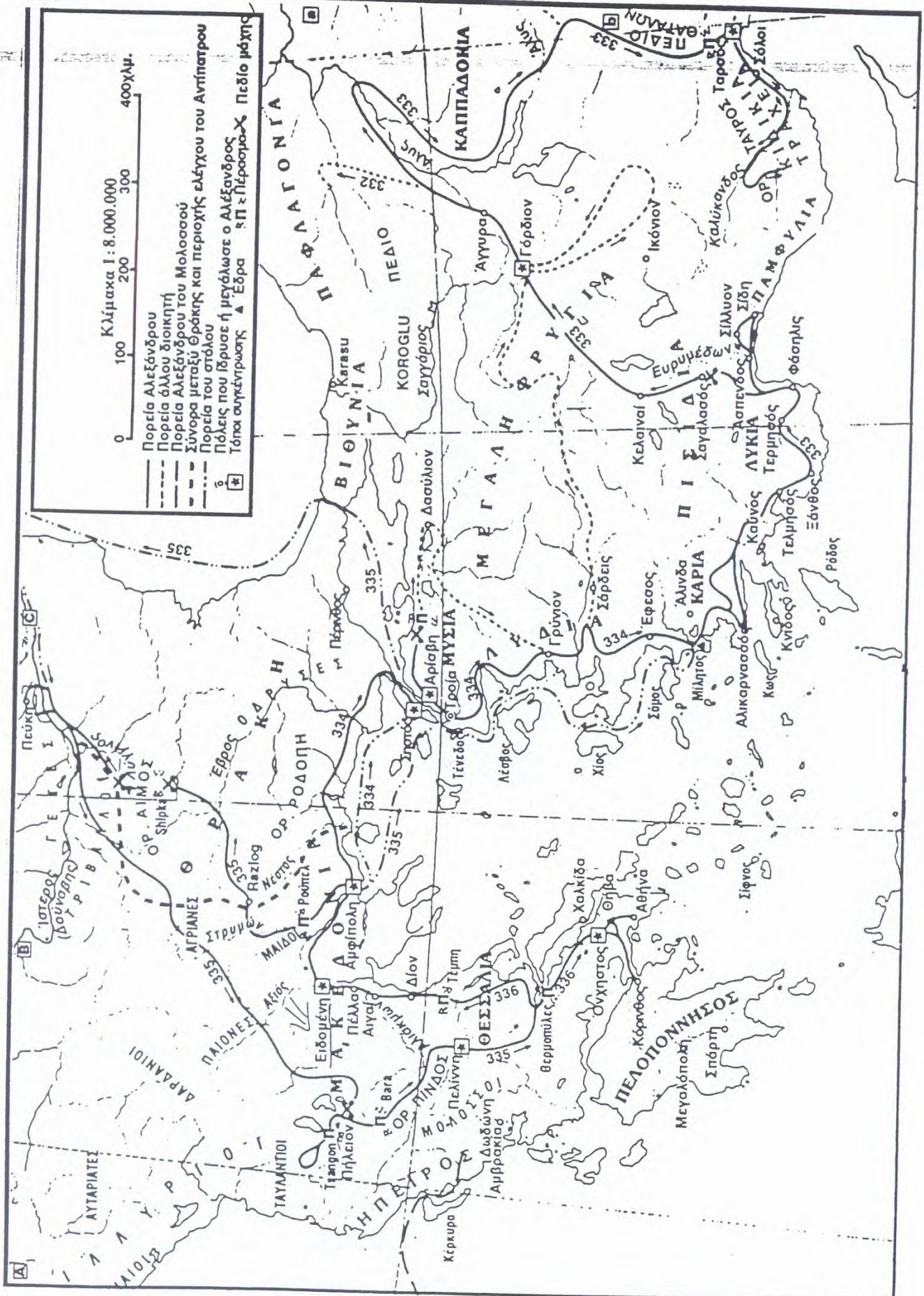
(Απόσπασμα ἀπὸ τὸ Ζ' βιβλίον τῶν Γεωγραφικῶν τοῦ Στράβωνα σε ἀρχαῖο κείμενον καὶ σε μεταφρασμένο).

Ὑπὲρ δὲ τῆς Ἀμφιπόλεως Βισάλται καὶ μέχρι πόλεως Ἡρακλείας, ἔχοντες αὐλῶνα εὐκαρπον, ὃν διαρρεῖ ὁ Στρυμών ὠρμημένος ἐκ τῶν περὶ Ροδόπην Ἀγριάνων, οἷς παράκειται τῆς Μακεδονίας ἡ Παρορβηλία, ἐν μεσογαίᾳ ἔχουσα κατὰ τὸν αὐλῶνα τὸν ἀπὸ Εἰδομένης Καλλίπολιν Ὀρθόπολιν Φιλιππούπολιν Γαρησιόν.

Ψηλότερα ἀπὸ τὴν Ἀμφίπολη ζούσαν οἱ Βισάλτες, ὡς τὴν πόλιν Ἡράκλεια, καὶ κατεΐχαν τὴν εὐφορὴν πεδιάδα ποῦ διαρρέει ὁ Στρυμόνας, ὁ ὁποῖος πηγάζει ἀπὸ τὴν χώραν τῶν Ἀγριάνων καὶ τὴν Ροδόπην, περιοχές ποῦ μ' αὐτές γειτονεύει ἡ Παρορβηλία, ἡ ὁποία συνορεύει με τὴν Μακεδονία. Στὴν ἐνδοχώρα τῆς βρίσκεται ἡ πεδιάδα τῆς Εἰδομένης με τὶς πόλεις τῆς, τὴν Καλλίπολη, τὴν Ὀρθόπολη, τὴν Φιλιππούπολη καὶ τὴν Γαρησιό.

(Απόσπασμα ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦ Δημητρίου Κανατσούλη *Ἡ Μακεδονία ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς ἀνόδου τοῦ Φιλίππου Β' *).

Εἰδομένη (καὶ Ἰδομένη καὶ Ἰδομεναί). Ἐκεῖτο ἐπὶ τοῦ Ἀξιού ποταμοῦ νοτίως τῆς Δοβήρου καὶ εἰς ἀπόστασιν 12 χλμ. ἀπὸ τὰς Στένας τῶν Σιδηρῶν πυλῶν (Δεμίρ Καπού), πιθανῶς παρὰ τὸ σημερινόν Μιλέτκοβο, ὅπου εὐρέθη ἐπιγραφή πολιταρχῶν, πιθανῶς τῆς Εἰδομένης. Ἐκεῖ τοποθετεῖ τὴν πόλιν ὁ KIEPERT. Μνημονεύεται τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου Β' 100, κατὰ τὴν εἰσβολὴν τοῦ βασιλέως τῶν Θρακῶν Σιτάλην τὸ 429 κατὰ μῆκος τοῦ Ἀξιού εἰς τὴν Κάτω Μακεδονίαν, ὁπότε κατέλαβε ταύτην πρώτην καὶ κατόπιν τὴν Γορτυνίαν καὶ Ἀταλάντην καὶ τινὰ ἄλλα χωρία (=οχυραί

9. ΟΙ ΚΙΝΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ
ΤΟ 336-333 π.Χ. ΚΑΤΑ ΤΟΝ Ν.Γ.Λ. HAMMOND

θέσεις). Η εκπόρθησις της Ειδομένης προϋποθέτει ότι ήτο
~~ωχυρωμένη δια τειχών πόλις.~~

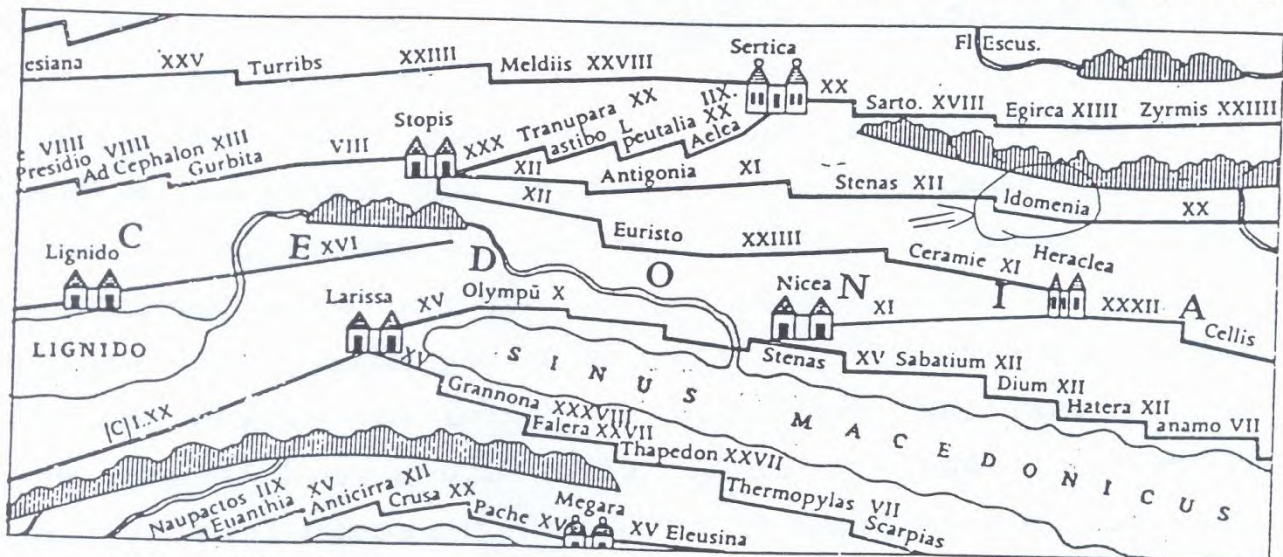
Η άποψη του Άγγλου ιστορικού N.G.L.HAMMOND (Χάμμοντ)

Η ταύτιση της Ευρωπού με το σημερινό χωριό Εύρωπο μας βοηθάει να κατανοήσουμε την εισβολή του Σιτάληη στη Μακεδονία από μια βορειοανατολική κατεύθυνση. Ο στρατός του προχώρησε από την Δόβηρο (στη γειτονική περιοχή του άνω Στρυμόνα) στο πρώην βασίλειο του βασιλόπαιδος Φίλιππου (που περιλάμβανε επομένως την Αμφαξίτιδα), **κυρίευσε γρήγορα την Ειδομένη**, κατέκτησε τη Γορτυνία και την Αταλάντη και μερικές άλλες θέσεις με διαπραγματεύσεις, αλλά απέτυχε στην κατάληψη της Ευρωπού. Ήταν η πρώτη φάση της εισβολής (εισάγεται με τη φράση *πρώτον μεν*), και η επόμενη φάση ήταν η στροφή του Σιτάληη προς τις περιοχές ανατολικά της Πέλλας και της Κύρρου. Έτσι ο Θουκυδίδης δίνει τα στάδια της εκστρατείας κατά γεωγραφική ακολουθία.

Η Ειδομένη, η πλέον βόρεια ή βορειοανατολική από αυτές τις θέσεις, οφείλει το όνομά της στον ιδρυτή της ή σε μία Ειδομένη, κόρη του Φέρητος, μιας τοπικής παραλλαγής ίσως του Βέρητος, γιου του Μακεδόνα. Η θέση της καθορίζεται από τον Στράβωνα Ζ', απόσπασμα 36, στην EPI TOM E VAT ICANA, όπου σχολιάζει ότι στην Παρορβηλία περιλαμβάνεται η Καλλίπολη και άλλες πόλεις *στο κανάλι που περνάει από την Ειδομένη* (κατά τόν αὐλῶνα τόν ἀπό Εἰδομένης). Αυτό το κανάλι είναι μια μακριά λεκάνη, που ξεκινάει από τα βόρεια της στενωπού μεταξύ Γευγελής και Αξιούπολης και κινείται ανατολικά προς την κοιλάδα του Στρυμόνα. Θα ήταν τότε αναμενόμενο η Ειδομένη να βρίσκεται στην γειτονική περιοχή της Γευγελής. Αυτή η θέση συμφωνεί μ' ένα άλλο απόσπασμα του Στράβωνα C 389, εάν δεχθούμε την σχεδόν σίγουρη αποκατάσταση του κειμένου από τον KRAMER: ἔντεϋ[θεν ἐπ' Ἰστρον δι' Εἰδομ]ένης καί

Στόβων και Δαρδανίων. Ο Στράβων εδώ βασίζεται στον Αρ-
 τεμίδωρο (περίπου 104-101 π.Χ.), ο οποίος ανέπτυξε θέ-
 σεις του Πολυβίου. Αυτό το απόσπασμα υπαινίσσεται ότι
 η Ειδομένη ήταν κύριος σταθμός της μακεδονικής οδού
 προς την κοιλάδα του Δούναβη, μιας οδού που στην εποχή
 του Πολυβίου άρχιζε από την Πέλλα και ακολουθούσε την
 δεξιά όχθη του ποταμού ίσως σε ένα σημείο πάνω από τη
 Γευγελή. Πιθανώς αυτή είναι η πόλη που εμφανίζεται στον
 Ιεροκλή, Συνέκδημος 639. 4-5, ως *Ειδομένη μετά τη Δό-
 βηρο* και στον Κωνσταντίνο Πορφυρογέννητο, Περί Θεμάτων
 2. 49, ως *Ιδομένη μετά το Διόβουρο*.

Η Ειδομένη εμφανίζεται πρώτη φορά στον κατάλογο
 των Δελφικών θεωροδόκων, το 190-180 π.Χ., και βρίσκεται
 μεταξύ Θεσσαλονίκης και Αστρέας. Ο Πλίνιος αναφέρει
 τους Ιδομενεείς (IDOMENENSES) μετά τους κατοίκους της
 Δοβήρου (HN 4. 35). Η πόλη βρισκόταν στη ρωμαϊκή οδό
 Θεσσαλονίκης-κοιλάδας του Δούναβη. Στον Πετιγκεριανό
 Πίνακα και στον γεωγράφο της Ραβέννας εμφανίζεται ως
 Ιδομενία (IDOMENIA), μια κακή γραφή ίσως του Ιδομεναί.

10. ΤΟ ΚΕΝΤΡΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΤΗΣ ΕΓΝΑΤΙΑΣ ΟΔΟΥ
 ΣΤΟΝ ΠΕΤΙΓΚΕΡΙΑΝΟ ΠΙΝΑΚΑ

Έχουμε κι εδώ να αντιμετωπίσουμε το ζήτημα, εάν οι
 Ιδομεναί πρέπει να ταυτιστούν με την Ειδομένη (κι αυτή
 είναι η γενική γνώμη) ή να εξετάσουμε εάν οι Ιδομεναί
 και η Ειδομένη είναι ξεχωριστές πόλεις, όπως τα αντί-
 στοιχα προς αυτά ονόματα τόπων, που υπήρχαν στην Αμ-

φιλοχία, και συνδέονταν με ένα στενό. Ο Στέφανος Βυζάντιος μας δίνει μια ένδειξη. Διότι έχει δύο λήμματα, Εἰδομένη με εθνικό όνομα Εἰδομένιος, και Ἰδομεναί με εθνικό Ἰδομένιος, και κατ' αυτόν καθεμιά από αυτές είναι πόλεις Μακεδονίας. Επομένως, νομίζω ότι είναι πιθανόν πως έχουμε να κάνουμε με δύο πόλεις, την Εἰδομένη, στην δεξιά όχθη του ποταμού και επί της Μακεδονικής οδού κατά μήκος του Αξιού, και τις Ἰδομενές (Ἰδομεναί), που απέκτησαν σπουδαιότητα, όταν αναπτύχθηκε το σύστημα των ρωμαϊκών δρόμων.

Η ταύτιση μιας από αυτές τις πόλεις βοηθήθηκε από την εργασία της Β. JOSIFOVSKA, που πρώτη βρήκε μια επιγραφή σε τοίχο σπιτιού στο χωριό Μαρβίντσι (MARVINCI). Η επιγραφή ήταν από το Ισάρ Καλέ, που κατέχει τη θέση μιας αρχαίας πόλης. Αναφερόταν σε διακήρυξη που εξέδωσε: ἡ πόλις καί οἱ συνπραγματευόμενοι Ρωμαῖοι προς τιμήν του Πουμπλίου Μεμμίου Ρηγούλου, διοικητή των (ενωμένων) επαρχιών της Μακεδονίας, Μοισίας και Αχαΐας, κατά το 35-44 μ.Χ. Η διακήρυξη εκδόθηκε σε ένα έτος μεταξύ του 41 και του 44 μ.Χ. Αργότερα η JOSIFOVSKA βρήκε στο Ισάρ Καλέ ορισμένα αρχιτεκτονικά μέλη ενός ναού με μια αφιερωματική επιγραφή, του 181 μ.Χ., με μακεδονική χρονολόγηση, που σχετιζόταν μάλλον με εργασίες επισκευής. Επειδή στον ίδιο χώρο βρέθηκε τμήμα μεγάλου ανδρικού αγάλματος, εκείνη κατέληξε στη σκέψη ότι ο ναός εκείνος ήταν αφιερωμένος στον Ηρακλή. Η επιγραφή είναι η εξής:

12 γράμματα] μακεδονιαρχῶν τόν ναόν τῇ πατρίδι
συ]ν παντί τῷ κόσμῳ τῷ θιτ' ἔτι.

Ο αφιερωτής ήταν Μακεδονιάρχης στο κοινόν τῶν Μακεδόνων, ανεξάρτητα εάν αυτός υπηρετούσε στην δεύτερη ή στην τρίτη τετραρχία ή σε κάποιο τμήμα της Μακεδονίας. Σε μια επιγραφή από το Γκρέσιστε (GRECISTE), ακριβώς νοτίως του Ισάρ Καλέ, αναφέρεται ένας πολιτάρχης. Είναι σαφές ότι μια σπουδαία πόλη βρισκόταν στο Ισάρ Καλέ,

είτε η Ειδομένη ή, όπως πρότεινε η JOSIFOVSKA, οι Ιδο-
μενές. Η θέση είναι στην αριστερή όχθη του ποταμού και
βόρεια εν σχέσει με το κανάλι, που είναι ο αναφερόμενος
από το Στράβωνα αὐλὼν ο οποίος οδηγεί στην κοιλάδα του
Στρυμόνα. Ο αὐλὼν αυτός, επομένως, σχετίζεται με τις
Ιδομενές και όχι με την Ειδομένη, που είναι περισσότερο
πιθανό ότι βρισκόταν νότια, κοντά στην Γευγελή, επί της
δεξιάς όχθης.

(Απόσπασμα από το βιβλίο του N.G.L. HAMMOND *Ιστορία
της Μακεδονίας* τόμος πρώτος).

Στα Βυζαντινά χρόνια

(Απόσπασμα από το βιβλίο του Μαργαρίτου Γ. Δήμιτσα *Αρ-
χαία γεωγραφία της Μακεδονίας*).

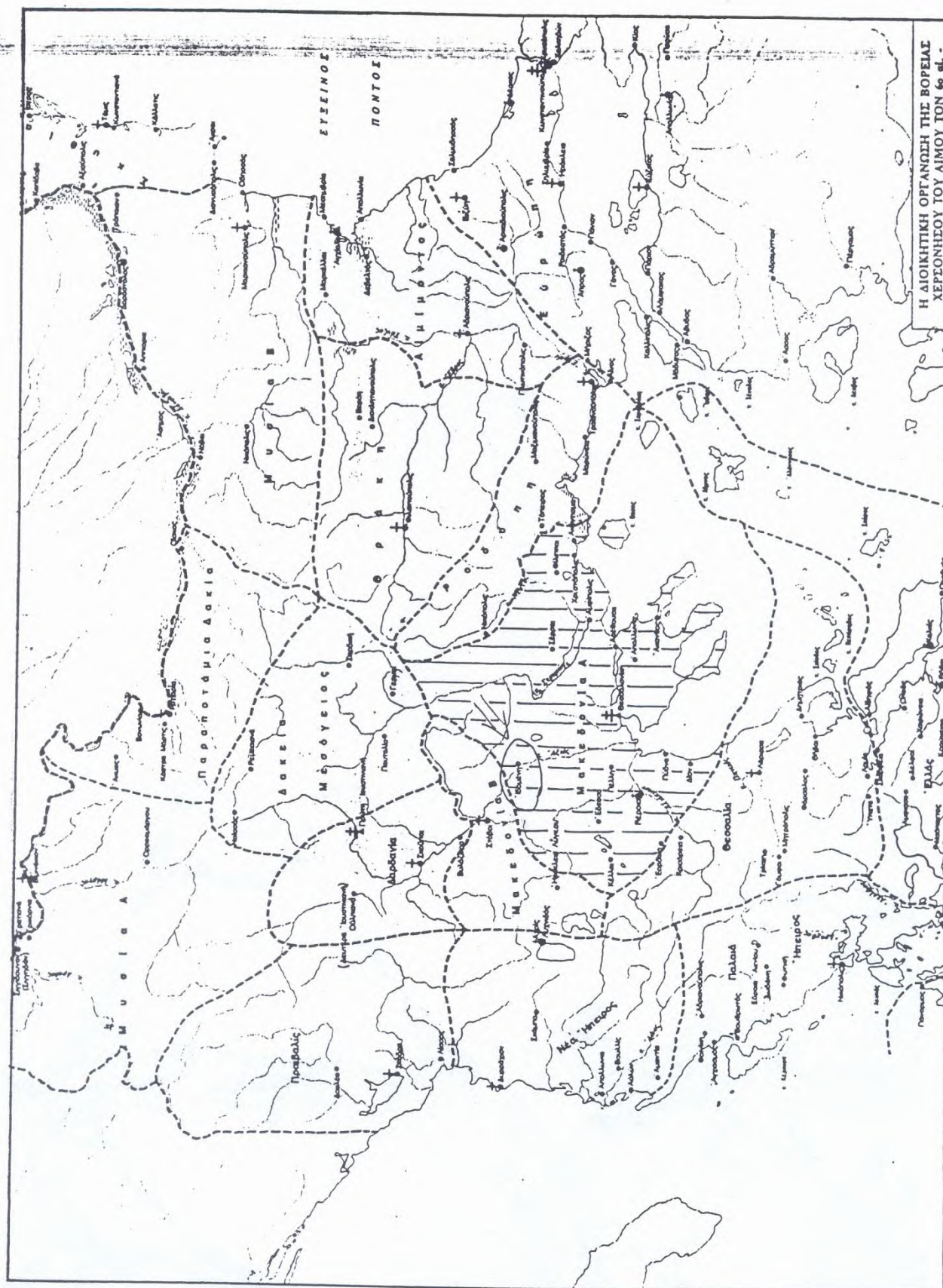
Όλον μεν το Βυζαντινὸν κράτος διηρέθη κατὰ τον ἐ-
κτον αἰῶνα εἰς επαρχίας 64, περιεχούσας 935 πόλεις, της
δε Μακεδονίας διατηρησάσης την προτέραν διαίρεσιν εἰς
πρώτην και δευτέραν, η μεν πρώτη υπήγετο εἰς την επαρ-
χίαν του Ἰλλυρικου, αποτελούντος την εβδόμην επαρχία
του κράτους, διοικουμένου υπό ανδρὸς υπατικου και περι-
λαμβάνοντος πόλεις 31 τας ἀκολουθους, την Θεσσαλονίκην,
Πέλλην, Εὐρώπον, Δίον, Βέρροϊαν, Εορδαίαν, Ἐδεεσαν,
Κέλλην, Αλμωπίαν, Ἄρνισσαν, Ηράκλειαν Λυγνηστικὴν,
Αντανίαν, Γέμινδον, Νίκαιαν, Δόβηρον, **Ιδομένην**, Βράγι-
λον, Τρίμουλα, Παρθιόπολιν, Ηράκλειαν Στρυμόνος, Σέρ-
ρας, Φιλίππους, Αμφίπολιν, Απολλωνίαν, Νεάπολιν,
Ἄκιανθον, Βέργην, Ἄλωρον, Μεστικὸν και Ακόντισμα, την
νήσον Θάσσον και Σαμοθράκην. Πρωτεύουσα αὐτῆς ην η Θεσ-
σαλονίκη (Ιεροκλῆς, Συνέκδημος VII).

Αν δε πάσαι αὗται αι πόλεις ὡν τα ονόματα μόνον α-
ναφέρει ο Ιεροκλῆς, υπήρχον καθ' ην εποχὴν ἔγραφεν, ἢ
μόνον τα ονόματα αὐτῶν εἶχον περιωθῆ ἐκ των μεγάλων
καταστροφῶν, αἵτινες συνέβησαν προ της εποχῆς ταύτης,
μένει ἀδηλον.

Μετά παρέλευσιν 2-3 αἰώνων από της προηγουμένης

12. Η ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ ΤΟΥ ΑΙΜΟΥ ΜΕΤΑ ΤΑ ΜΕΣΑ
ΤΟΥ 2ου ΑΙΩΝΑ μ.Χ.

13. Η ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΒΟΡΕΙΑΣ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΥ
ΤΟΥ ΑΙΜΟΥ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΥΣ ΤΟΝ 6^ο ΑΙΩΝΑ μ.Χ.

διαίρέσεως εγένετο νέα του κράτους και της Μακεδονίας διαίρεσις ή άμεινον ειπείν μικρά τις τροποποιήσις της προτέρας. Ταύτης δε επίσημος αναγραφή γίνεται παρά Κωνσταντίνου του Πορφυρογεννήτου, καθ' ην το εν Ευρώπη Βυζαντινόν κράτος διηρείτο εις δώδεκα θέματα.

Το δεύτερον θέμα απετέλει την Μακεδονίαν και περιελάμβανε τρεις επαρχίας, ων δύο μεν Μακεδονικαί και η τρίτη την Θεσσαλίαν. Και η μεν πρώτη Μακεδονική επαρχία διοικουμένη υπό υπάτου περιείχε 31 πόλεις ως κατά την προηγουμένην διαίρεσιν. Αλλ' επειδή μεταξύ των τελευταίων πόλεων παρατηρείται διαφορά τις και τροποποιήσις, προς γνώσιν ταύτης παρατίθενται και αύθις ενταύθα πάσαι: Θεσσαλονίκη, Πέλλη, Εύρωπος, Δίον, Βέρροια, Εορδαία, Έδεσσα, Κέλλη, Αλμωπία, Ηράκλεια Λύγιου, Αντανία, Γέμινδος, Νίκαια, Δόβηρος, Ιδομένη, Βράγυλος, Πρίβανα, Μαρώνεια, Αμφίπολις, Νεάπολις, Τόπειρος, Νιόπολις, Ιθάπολις, Άκνανθος, Κεραιόπυργος, Βέργη, Άλωρος, Διοκλητιανούπολις, Σεβαστόπολις.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΑΣτα σύνορα της Ελλάδας

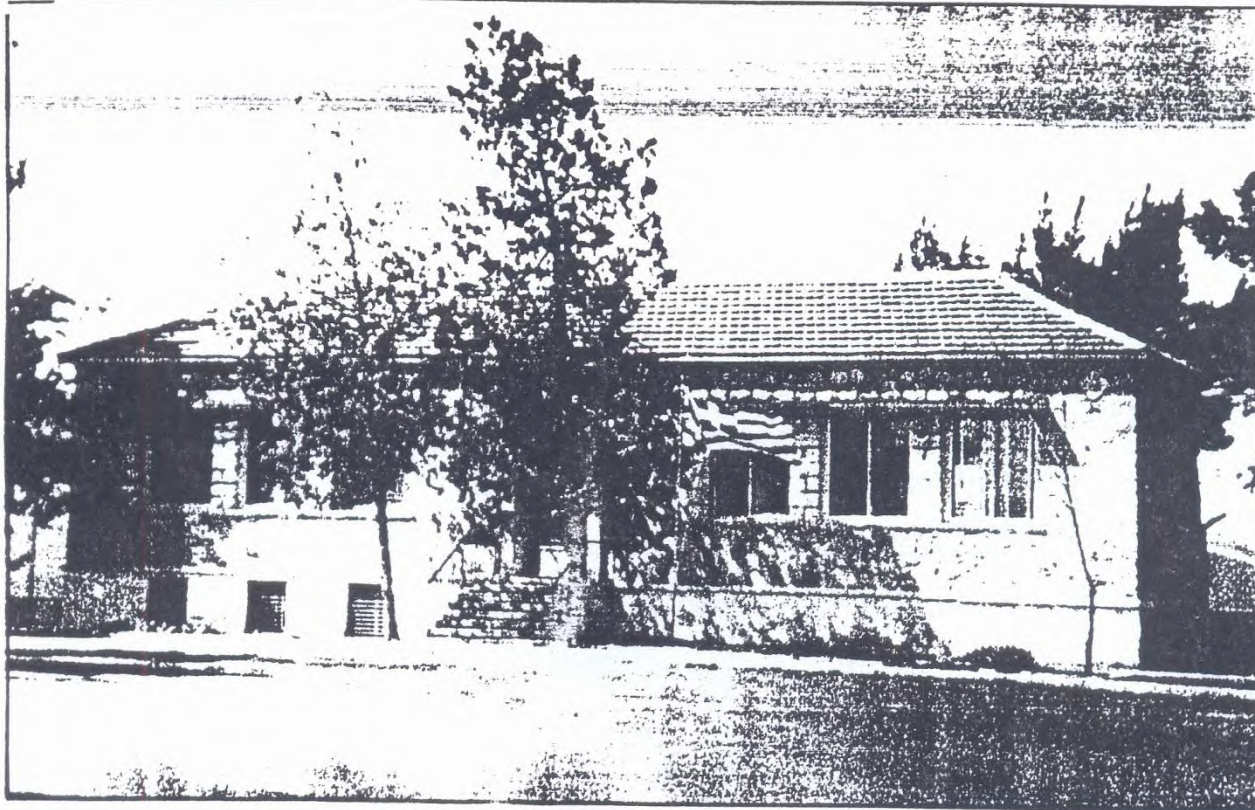
(Αποσπάσματα από το βιβλίο του Εθνικού συλλόγου διδασκάλων και νηπιαγωγών Παιονίας *Η Εκπαιδευτική Περιφέρεια Παιονίας*, Αθήναι 1965).

α) Η Ειδομένη

Ακριβώς στα Ελληνογιουγκοσλαβικά σύνορα, 50 μ. από το υπ' αριθ. 65 οροθετικό σημείο, είναι το τελευταίο ελληνικό χωριό η Ειδομένη. Τρία χιλ. απ' τη δυτική όχθη του Αξιού, στη δυτική πλευρά της στενόμακρης κοιλάδας, απλώνεται στους πρόποδες μιας λοφοσειράς (υψ. 35 μέτρα).

Τα 90 πλινθόκτιστα μονώροφα σπίτια του χωριού, που από μακριά μοιάζουν με αχυρώνες, είναι καθαρά, άνετα, επιπλωμένα, με δεντροφυτεμένους ανθόκηπους. Στη μέση σχεδόν του χωριού βρίσκεται η στενόμακρη πλατεία με τα παντοπωλεία, εστιατόρια, καφεενεία, περίπτερα. Από αυτήν ξεκινούν 4 δρόμοι για τα γύρω χωριά, Χαμηλό, Δογάνη, Πλάγια και τα σύνορα.

Εκείνο που δίνει ιδιαίτερη ομορφιά και αξία στην Ειδομένη είναι ο σιδηροδρομικός της σταθμός. Είναι ο τελευταίος ελληνικός σταθμός της γραμμής Ελλάδας - Γευγελής - Ευρώπης. Σταθμεύουν όλα τα τραίνα για τον έλεγχο και βλέπεις ανθρώπους διαφόρων κρατών. Εκεί γίνεται και η βόλτα τις Κυριακές και τις γιορτές. Στολίδι για το χωριό είναι το υδραγωγείο με τον κατάφυτο κήπο του, καθώς και η εκκλησία της *Γεννήσεως της Θεοτόκου* με την εσωτερική διακόσμησή της, μέσα στο δεντροφυτεμένο με καλλωπιστικά δένδρα περιβάλλον της. Κοντά στην πλατεία του χωριού, πάνω σε ύψωμα, είναι χτισμένο από το 1915 το νέο διδακτήριο του 2/θέσιου Δημ. Σχολείου.

14. ΤΟ ΚΤΙΡΙΟ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΕΙΔΟΜΕΝΗΣ

Ήδη απο τα χρόνια της τουρκοκρατίας λειτουργεί Δημοτικό Σχολείο που δέχτηκε όλα τα είδη της βαρβαρότητας των εχθρών της πατρίδας.

Οι 515 κάτοικοι του χωριού (ντόπιοι 55%, Θράκες 44% και μερικοί Πόντιοι) αγαπούν την καθαριότητα. Οι γυναίκες περιποιούνται τον εαυτό τους ακολουθώντας τη μόδα. Ασχολούνται με τη γεωργία. Η περιοχή είναι πολύ εύφορη. Ευδοκιμούν πολύ το σιτάρι, ο καπνός, το βαμβάκι που είναι και τα αφθονώτερα προϊόντα του τόπου. Μια περιοχή της πεδιάδας κατακλύζεται από τα νερά του Αξιού. Εκεί ευδοκιμεί και ο αραβόσιτος (αμεριιάνικα υβρίδια) καθώς και εξαιρετικής ποιότητας φασόλια.

Εκτός από αυτά, ο τόπος είναι κατάφυτος από μουριές, και η σηροτροφία εξακολουθεί να είναι η αγαπημένη απασχόληση των κατοίκων. Βγάζουν 1000-1500 κιλά κουκούλια καλής ποιότητας. Υπάρχει ακόμα και σωματείο φορτοειφορτωτών, που βοηθούν στον έλεγχο των εισαγομένων σφαγείων στο σιδηροδρομικό σταθμό. Είναι έδρα της

Κοινότητας Ειδομένης στην οποία υπάγονται και τα χωριά ~~Χαμηλό και Δογάνης. Έχει κοινοτικό κατάστημα, κοινοτικό~~ ιατρείο, Σταθμό Χωροφυλακής και λειτουργεί αγροτο-λέσχη.

Η Ειδομένη (το παλιό Σέχοβο) πήρε το όνομά της από την αρχαία Μακεδονική πόλη Ειδομένη ή Ιδομένη που βρίσκεται σε απόσταση δέκα λεπτών από το χωριό μέσα στη Σερβία. Για την παλιά πόλη αναφέρουν σχετικά ο Ηρόδοτος και ο Θουκυδίδης. Η αρχαία Ειδομένη καταστράφηκε κατ' άλλους το 513 π.Χ. κατά τους Περσικούς πολέμους απ' το στρατηγό Μεγάβαζο, ενώ πιθανότερο είναι να συνέβη η καταστροφή της κατά τους πολέμους του Βασιλείου του Βουλγαροικτόνου με τους βουλγάρους το 1005-1015 μ.Χ. Κατά τον Α' Παγκόσμιο πόλεμο, το 1916, εγινε καταστάθηκαν στο χωριό τα Γερμανοβουλγαρικά στρατεύματα. Έκαναν χαραινώματα και εγινε τέστησαν μέτωπο. Τα αντίπαλά τους Αγγλο-ελληνικά στρατεύματα, είχαν για πρώτη γραμμή τα υψώματα του Φανού και της Πηγής. Οι κάτοικοι μεταφέρθηκαν στη Βουλγαρία, απ' όπου γύρισαν το 1919, με τη νίκη των συμμάχων. Κατά τον πόλεμο αυτό, που ήταν πόλεμος χαραινωμάτων, καταστράφηκε το χωριό από τους κανονιοβολισμούς. Νέα μεγάλη μάχη δόθηκε εδώ στις 8-9 Ιανουαρίου του 1949, σε μια επιδρομή των συμμοριτών. Το αποτέλεσμα ήταν να καούν αρκετά σπίτια, να καταστραφούν αρκετές περιουσίες και να τραυματισθούν δύο άτομα της φρουράς, ενώ δεν ξέρουμε τα θύματα των συμμοριτών. Μακεδονομάχοι και θύματα της περιοχής κατά τους διαφόρους αγώνες του έθνους είναι ο παπάς Παπαζαφειρίου, ο Σταματιάδης και ο Δέλλιος Κοβάτσης, ο Γεώργιος Στοΐδης, ο Ζαφείρης Κοβάτσης, ο Γ. Στοΐδης, ο Π. Τερζής, ο Γιόνος Γεωργίου, ο Ν. Στοΐδης, ο Στοΐκος Χρ., ο Τανούλης Γ., ο Παπαζαφειρίου και οι πολιτοφύλακες Τάσος Δημόνας, Χρ. Ούλης, Κων/νος Κοβάτσης και Αθ. Κοβάτσης.

Θύματα του χωριού είναι οι Ζώης Μιχαήλ, Στοΐδης Γρηγόριος, Παπαζαφειρίου Πέτρος, Πέτρος Στοΐδης.

Στην Αλβανία ο Κοβάτσης Δημήτριος και Μετζίδης Δημήτριος και στην κατοχή ο Τανούλης Γεώργιος.

Στην πλατεία του χωριού είναι το κενοτάφιο του λοχία Χατζηνικολάου Γεωργίου του 29ου Συντάγματος Πεζικού, ενώ στο σχολείο υπάρχει ηρώο προς τιμήν του δασκάλου Γεώργιου Σιδηρόπουλου.

β) Το Χαμηλόν

Σε μικρή απόσταση από τα Ελληνογιουγκοσλαβικά σύνορα (1500 μέτρα) δυτικά της Ειδομένης και 25 χιλ. στα βόρεια της Αξιούπόλεως, βρίσκεται το μικρό χωριό Χαμηλό.

Χτισμένο σε υψόμετρο 180 μέτρων πάνω σ' ένα χαμηλό λόφο, χωρίζεται σε δύο συνοικισμούς. Είναι χαμηλότερα από τα γειτονικά Φανό και Πλάγια και παίρνει από τη χαμηλή του θέση την ονομασία του. Τα γραφικά σπιτάκια του, καταιάθαρα, στολίζονται με δεντροφυτευμένους κήπους και ανθόκηπους.

Έχει άφθονα και δροσερά νερά. Στη μέση του χωριού είναι η πλατεία μ' ένα πελώριο πλατάνι. Γύρω της το παντοπωλείο και τα καφενεία του χωριού. Στην πλατεία βρίσκεται και το διδακτήριο του 1/θέσιου Δημ. Σχολείου, με την εγκλησία *Ύψωσις Τιμίου Σταυρού* που πανηγυρίζει στις 14 Σεπτεμβρίου. Οι 258 κάτοικοί του εκτός από δύο οικογένειες, είναι πρόσφυγες από τη Μ. Ασία και τον Πόντο. Η περιοχή του χωριού έχει έκταση 11.715 στρέμ. Απ' αυτά καλλιεργούνται 2.506 στρέμ. Το έδαφος είναι αμμοαργιλώδες. Ευνοεί την καλλιέργεια οπωροφόρων δένδρων (αμύγδαλα-βερύκηκια) και την αμπελουργία. Στα βόρεια του χωριού κυλά τα ήσυχα νερά του, ένας μικρός παραπόταμος του Αξιού το *ρέμα του Μύλου*. Με τα νερά του γυρίζουν οι δύο νερόμυλοι του χωριού χειμώνα-καλοκαίρι. Όλοι οι κάτοικοι ασχολούνται με τη γεωργία, τη σιροτροφία και την κτηνοτροφία. Έχουν φυτέψει πολλά στρέμματα αμπέλια. Τελευταία επιδίδονται στην καπνοκαλλιέρ-

γεια που ανοίγει το δρόμο για την καλυτέρευση των όρων της ζωής του χωριού. Αξίζει να σημειωθεί ότι τα περασμένα χρόνια, τότε που το μετάξι είχε καλή τιμή, το χωριό είχε πάρα πολλά έσοδα απ' τη σηροτροφία. Τα καλύτερα προϊόντα του χωριού είναι καπνός, δημητριακά, ιτηνοτροφικά, κουκούλια, αμύγδαλα, βερύκησια, βαμβάκι και σουσάμι. Το χωριό ανήκει στην Κοινότητα Ειδομένης. Οι κάτοικοι πηγαίνουν κάθε Τετάρτη με αυτοκίνητο στην αγορά της Αξιουπόλεως. Στα χρόνια της Τουρκοκρατίας το χωριό ήταν μεγάλο.

Τότε είχε 600 περίπου οικογένειες. Οί Τούρκοι κάτοικοί του ήταν πολύ εργατικοί. Πολλά σημερινά βοσκοτόπια ήταν αμπελώνες και οπωρώνες. Οι διαρκείς πόλεμοι, ιδίως έπειτα από το 1904, έγιναν αφορμή να λιγοστέψουν οι κάτοικοι και να παραμεληθή η καλλιέργεια του τόπου. Τα περισσότερα σπίτια των Τούρκων μονώροφα (πλινθοκτιστα), καταστράφηκαν στους πολέμους 1912-13 και 1917, τότε που γινόταν οι μάχες για την κατάληψη του υψώματος Ραβινέ. Χαρακτηριστικό των καταστροφών είναι ότι μετά την ανταλλαγή των πληθυσμών δεν υπήρχαν κατοικίσιμα σπίτια. Το 1914 είχαν μείνει στο χωριό 30 μόνο τουρκικές οικογένειες. Οι οικογένειες αυτές αντικαταστάθηκαν με Έλληνες πρόσφυγες του Πόντου το 1924. Αλυσμένητη μένει η καταστροφή του Ιανουαρίου του 1944 από τους Βουλγάρους. Κάηκαν πολλά σπίτια, μαζί και το Σχολείο. Προξενήθηκαν μεγάλες υλικές ζημιές και σκοτώθηκαν 17 κάτοικοι.

Μακεδονομάχοι που ξεχωρίζουν στην ιστορία του χωριού, μ' αξιόλογη εθνική δράση, είναι ο Βαρβάκης Παναγιώτης, ο Καραμήτσος Γεώργιος, ο Κόκιαλης Γρηγόριος και ο δάσκαλος Γεώργιος Σιδηρόπουλος, προς τιμήν του οποίου η Κοινότης Ειδομένης ανήγειρε μνημείο στον περίβολο του σχολείου του χωριού. Εκεί τοποθετήθηκαν τα κόκκαλά του.

Λίγο πιο έξω από το χωριό βρίσκεται ο ιστορικός

λόφος Ραβινέ. Για την κατάληψή του έγιναν φοβερές και πολύνεκρες μάχες το 1917, μεταξύ Ελληνογάλλων και Βουλγάρων. Τελικά το ύψωμα κυριεύτηκε από τους Έλληνες. Στην κορυφή του υψώματος υπάρχει ωραία αναμνηστική στήλη. Εκεί γιορτάζεται κάθε χρόνο με επισημότητα η ιστορική επέτειος.

Σήμερα η ζωή στο χωριό κυλά ήρεμα. Οι κάτοικοι είναι φιλοπρόοδοι, δουλεύουν τη γη τους και χαίρονται τη ζωή. Εκείνο που τιμά ιδιαίτερα το χωριό αυτό είναι η αρετή της φιλοξενίας. Τα ήθη και έθιμα είναι ίδια με τα άλλα προσφυγικά χωριά. Διατηρούν ακόμη πολλές προλήψεις και δεισιδαιμονίες, που βρίσκομε και σ' άλλες περιοχές.

γ) Ο Δογάνης

Διόμισι χιλιόμετρα στα νότια του σιδηροδρομικού σταθμού Ειδομένης, στη δυτική όχθη του Αξιού, βρίσκεται το χωριό του Δογάνη. Απλωμένο στη βόρεια πλαγιά ενός κατάφυτου λόφου, (υψόμετρο 80 μ.) βλέπει προς την Ειδομένη. Το χωριό κατοικείται τουλάχιστον από το 1760 μ.Χ. από Έλληνες Μακεδόνες. Από *Σλώπνιτσα* μετονομάσθηκε σε *Κάστρο* από τη θέση του. Γρήγορα όμως πήρε το όνομα του γενναίου ανθυπολοχαγού Δογάνη που θυσιάστηκε εκεί για τα εθνικά ιδεώδη.

Τα μονώροφα σπίτια του χωριού είναι καθαρά, μα ανθυγιεινά και κατάλληλα για τη σηροτροφία. Το χωριό είναι στενόμακρο και διασχίζεται από δύο δρόμους, με πέντε βρύσες σε διάφορα μέρη. Το κλίμα του είναι ψυχρό το χειμώνα, από το Βαρδάρη που φυσά συνέχεια. Το θέρος είναι θερμό, αλλά όχι κι ανυπόφορο. Οι 110 κάτοικοί του (20 ντόπιοι και 90 πρόσφυγες από τη Μ. Ασία και τη Θράκη) είναι καθαροί και ευπρεπείς. Οι νεώτεροι φορούν σύγχρονα ρούχα, ενώ πολλοί από τους γεροντότερους φορούν τα χειροποίητα μάλλινα (σαγιάνια) και οι γριές μαύρες μακριές ποδιές.

Η περιοχή του χωριού έχει έκταση 4.000 στρέμμα-

τα. Από αυτά 1.000 στρέμματα είναι καλλιεργήσιμα και τα υπόλοιπα για βοσκή. Το έδαφος του είναι μια πολύ εύφορη στενόμακρη πεδιάδα, που τη διασχίζει από βορρά προς νότο ο Αξιός. Η περιοχή είναι μικρή, γιατί ο Αξιός ποταμός παρέσυρε τελευταία πολλά στρέμματα απ' την πεδιάδα. Οι κάτοικοι ασχολούνται με τη γεωργία, τη σηροτροφία, την αμπελουργία, την καλλιέργεια καπνού και βαμβακιού, των απαραίτητων λαχανικών και την κτηνοτροφία.

Το χωριό ανήκει στην κοινότητα Ειδομένης. Έχει παντοπωλεία, καφεενεία για τις ανάγκες των κατοίκων. Στο χωριό λειτουργεί 1/θέσιο Δημ. Σχολείο από το 1880. Πολύ ωραία και ευρύχωρη είναι η εκκλησία του Αγίου Δημητρίου χτισμένη στην ανατολική άκρη του χωριού απ' το 1750. Οι εικόνες της εκκλησίας είχαν ελληνικά γράμματα. Οι Βούλγαροι κομιτατζήδες βάζοντας τα ελληνικά έγγραψαν βουλγαρικά. Το γεγονός αυτό αποκαλύφτηκε στις 13-10-1914 και μαρτυρεί τα σατανικά σχέδια με τα οποία προσπαθούσαν να εμβουλγαρίσουν την περιοχή. Μεγάλη καταστροφή έκαμαν οι Βούλγαροι στην κατοχή το 1942-44. Έσπασαν τις κανδήλες και τα ιερά σκεύη και έβγαλαν τα μάτια όλων των αγίων απ' τις εικόνες.

Έξω από το χωριό, είναι τα παρεκκλήσια του *Αγίου Δημητρίου* και *Ζωοδόχου Πηγής*. Το πρώτο είναι κοντά στο φυλάκιο της σιδηροδρομικής γραμμής, χτισμένο από τους στρατιώτες της φρουράς, το 1952, ενώ στο δεύτερο τρέχει αγίασμα και χτίστηκε από τους κατοίκους το 1949. Εκτός από τη σιδηροδρομική γραμμή Θεσ/νίκης - Γευγελής - Ευρώπης, οι κάτοικοι επικοινωνούν με τα γύρω χωριά με αμαξωτούς και ημιονικούς δρόμους. Το 1917 στον Ευρωπαϊκό πόλεμο, 200 μ. έξω από το χωριό, στα υψώματα και παράλληλα στη σιδηροδρομική γραμμή προς την Ειδομένη, έγινε μεγάλη και αιματηρή μάχη, μεταξύ Ελλήνων και Βουλγάρων. Ο Ελληνικός Στρατός με επικεφαλής το λοχαγό Ευστάθιο Δογάνη, πολεμώντας με απaráμιλλο ενθουσιασμό και πίστη, εξετόπισε τους Βουλγάρους.

Το χωριό καταστράφηκε από τους κομιτατζήδες στη διάρκεια του Μακεδονικού αγώνα. Ολοκληρωτική καταστροφή έγινε το 1916, γιατί βρισκόταν στην πρώτη γραμμή του πυρός. Τότε οι κάτοικοί του μεταφέρθηκαν αιχμάλωτοι στη Βουλγαρία, απ' όπου ξαναγύρισαν μετά τρία χρόνια, με τη νίκη των συμμάχων και ξανάχτισαν το χωριό.

Το 1944 σε μια επιδρομή, οι βούλγαροι έκαψαν έξι σπίτια και σκότωσαν τέσσερις κατοίκους.

Η ζωή στον Δογάνη σήμερα έχει σύγχρονο ρυθμό. Οι κάτοικοι είναι κάπως ευκατάστατοι και ασχολούνται με τις εργασίες τους. Διατηρούν τα ήθη και έθιμά τους που τους ενώνουν ομαδικά και συντελούν στη διατήρηση του φυλετικού χαρακτήρα.

Το τσιφλίκι του Σεχόβου

(Αποσπάσματα από τα βιβλία *Η μεταξύ Πάικου και Κρουσίων χώρα (νομός Κιλκίς) του Γιώργου Καραμαλάκη και *Ιστορία της Γευγελής και εθνική δράσις των κατοίκων αυτής και των πέριξ χωρίων* του Ιωάννου Ξάνθου).

Οι Τούρκοι κατά την επανάστασιν του 1821 ήσαν τόσο εξηγριωμένοι κατά των Ελλήνων, ώστε κατέστρεψαν εις την κεντρινήν Μακεδονίαν 42 πόλεις και χῶριά.

Επειδή δε πλείστα χωρία της Κεντρινής Μακεδονίας ανήκοντα ως τσιφλίκια εις διαφόρους πασάδες κατεστράφησαν τότε, προς αποζημίωσιν αυτών, διετάχθη δια φιρμανίου της 1ης Σαφέρ 1244 ήτοι της 13ης Αυγούστου 1828 η καταγραφή των περιουσιών αυτών, μερίμνη του Βαλή (Γενικού Διοικητού) Μουσταφά Πασά. Τότε κατεγράφη και η περιουσία του Σερραίου τσιφλικούχου Γιουσούφ Μουχλίσ Πασά υιού Ισμαήλ Μπέη. Ο Μουχλίσ πασάς είχε διορισθεί εις πολλάς υπηρεσίας. Εις την Θεσσαλονίκην ευρίσκετο πάντοτε μεταξύ των πρώτων εργολάβων, αλλά και μεταξύ των μισθωτών των δημοσίων πόρων. Είχε επτά τσιφλίκια, το Κιλκίς, τα Καλύβια Καρασούλι, το Άρτζαν, Αμάτοβον, Καλίνοβον, Τσιφλίκ Μαχαλά και Σέχοβον. Είχε δε και την

15. ΤΟΥΡΚΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΓΕΥΓΕΛΗΣ
(Γεώργιου Καραμαλάκη *Η μεταξύ Πάλιου...*).

διαχειρίσιν και άλλων πολλών τσιφλικιών:

Κώδιξ 222, σελ. 15-25

Φιρμάνιον, όπως καταγραφή η περιουσία του Σερραίου Γιουσούφ Μουχλίσ Πασά μερίμνη του βαλή Μουσταφά πασά. Δεν αναγράφεται η αιτία της δυσμενείας και οργής του σουλτάνου. Ούτος ήτο υιός του Σερραίου Ισμαήλ μπέη, διορισθείς εις πολλές υπηρεσίας και τελευταίως φρούραρχος Παλαιών Πατρών. Εν Θεσσαλονίκη ευρίσκειτο πάντοτε εις την πρώτην γραμμήν των εργοληπτών και μισθωτών των δημοσίων πόρων, έχων επί σειράν ετών το χάσιον του Λαγιαδά ιλπ., το οποίον διετήρει δι' αντιπροσώπου του, αποικτήσαντος και τούτου μεγάλην ισχύν και επιβολήν. Καταλαμβάνουν πολλές σελίδας αι καταγραφείσαι πρόσοδοι των κτημάτων του. Είχεν επτά τσιφλίκια εις Κιλικίς (Κιλικίς, Καλύβα, Καρασούλι, Αρτζάν, Καλίνοβον, Τσιφλίκ Μαχαλά και **Σέχοβον**) και την διαχείρισιν άλλων δέκα (Μπογδάντσα, Ματσίκιοβον, Μπογρότς, Μπαγιάλτσα, Μπαζάρ, Λάρια, Γευγελή, Σμοιοβίτσα, Σερεμετλή και Ροδοβίτσα). Επίσης την διαχείρισιν των τσιφλικιών Αλή Χοτζαλάρ, Αποστολάρ, Κιρέτς, Χίρσοβον, Γιαρμποσέλ Κοζά-Αμαρλή, Κιλιντίρ, Ερειλί, Καρά Χουσεΐν Τσολεϊτσή ιλπ. Τα χωρία επίσης του χασίου Λαγιαδά, Ζουμπάτες, Κλίσσαλην, Πολύγυρον, Νικήτην, Σουπουτνίκια, Ορμύλιαν, Συικιάν, Παλιοχώραν ιλπ., και τα εν Καλαμαριά τσιφλίκια Επανωμής, Πορταριάς, Αγίου Μάμαντος ιλπ. Διεχειρίζετο επίσης και τας αλυιάς Κίτρους και Καραμπουρούν και είχε λαμβάνειν παρά χωριών πλείστα όσα ποσά. Εις την σελίδα 22 υπάρχει αναφορά του ιεροδίκου περί της αποστολής των βιβλίων της καταγραφής και της διαχειρίσεως του διαχειριστού Χουσεΐν εις Κωνσταντινούπολιν. Αι πρόσοδοι αυτού ανέρχονται εις 845.810 γρόσια.

Χρονολ. Τζεμάζη ουλ Εβέλ 1244.

(Ιωάν. Βασδραβέλλη, Α' Ιστορικό Αρχείο Θεσσαλονίκης)

Από τα παραπάνω παρατηρούμε ότι ο ελληνικός πληθυσμός τούτης της περιοχής σήκωσε κεφάλι στον Τούρκο

και καταδιώχθηκε· άλλοι φύγαν στο εξωτερικό, άλλοι στη Χαλκιδική, ενώθηκαν με τους εκεί επαναστάτες και πολέμησαν τον εχθρό, όπως είναι ο Σταματιάδης από το Σέχοβο (Ειδομένη). Η Γευγελή από τον Μουχλίσ πασάν περιήλθεν εις την κυριότητα τσιφλικούχου του Σκιενδέρ Μπέη, προγόνου του δολοφονηθέντος εν μέση Γευγελή Σκιενδέρ Μπει.

Δημιουργία χωριών αμιγώς τουρκικών

Κατά την ελληνική επανάσταση του 1821, η Τουρκία φοβουμένη μεγαλυτέρας επεκτάσεις της επαναστάσεως, προς εξουδετέρωσιν του Ελληνικού πληθυσμού της Μακεδονίας και ιδίως της Κεντρικής, μετέφερεν εις Μικράς Ασίας πολλούς Τούρκους Γιουρούκους.

Από την συγκριτική μελέτην πολλών στοιχείων και από την σύμπτωσιν ωρισμένων γεγονότων πολλών απόψεων φαίνεται καθαρά ότι, και εις την περιφέρειαν Γευγελής μετεφέρθησαν πολλοί Τούρκοι Γιουρούκηδες ή Κονιάρηδες προφανώς καταγόμενοι εξ Ικονίου της Μικράς Ασίας και, εγκατασταθέντες εις τα πέριξ της Γευγελής, εσχημάτισαν τα αμιγή Οθωμανικού πληθυσμού χωριά Φανόν (Μαγιά-Νταγ), Πλαγιά (Καράσιναν), Χαμηλό (Αλτσιάν) και Γιορνιτσέτ (Σερβίας). Και τούτο λόγω του αποικειστικού γνωρίσματος της ομοιομόρφου και ιδιαζούσης ὀθωμανικής γλώσσης και προφοράς των ως άνω τεσσάρων χωρίων. (Ιωάννου Ξάνθου *Ιστορία της Γευγελής και εθνική δράσις των κατοίκων αυτής και των πέριξ χωρίων*).

Η θέση της Γευγελής ήταν πολύ σημαντική ως προς τα Οθωμανικά χωριά της Καρατζόβας που οι κάτοικοί της ήταν γνωστοί για τις βιαιοπραγίες και τις αρπαγές τους. Καθώς επίσης προς τα τρία οθωμανικά χωριά που βρίσκονταν μεταξύ της Γευγελής και της Γουμένισσας και σχημάτιζαν το λεγόμενο Μαϊντάν, όπως λέγει ο περιηγητής και οδοιπόρος Σχινάς που περιέγραψε τα χωριά της περιοχής κατά τη δεκαετία του 1880. Τα χωριά αυτά ήταν η Αλτσιάνη (Αλτσάν, Χαμηλό) κατοικούμενο από 250 οικογένειες, το

Καράσινα (Καρασινάν, Πλαγιά) με 400 οικογένειες και το Μαϊντάχ (Μαγιαδάγ, Φανός) με 800 οικογένειες. Τα τρία αυτά χωριά κατοικούνταν από Γιουρούκους ή Κονιάρους (από το Ιόνιο της Μ. Ασίας) που μεταφέρθηκαν κατά την επανάσταση του 1821 στα χωριά αυτά καθώς και σε άλλα της περιοχής του Κιλίς με μοναδικό σκοπό την ενίσχυση της Τούρκικης παρουσίας στα μέρη αυτά και επακόλουθα τη ματαίωση κάθε ελληνικών επαναστατικών σχεδίων. (Γεωργίου Καραμαλάκη *Η μεταξύ Πάικου και Κρουσίων χώρα (νομός Κιλίς)*).

Ξένες Προπαγάνδες (Ουνία-Εξαρχία) και Ορθοδοξία

Εστίαι ουνιτισμού εις την υποδιοίκησιν Γευγελής μετά το 1860 απαντώνται και εις την ιδίαν την Γευγελήν και εις τα χωρία Μουίν (σημ. Μουγίν εις Γιουγκοσλαβίαν), Σέχοβον (σημ. Ειδομένη) και την Σλόπνιτσαν (σημ. Δογάνης) νοτίως της πόλεως, ως και Δαβίδοβον, Μιλέτκοβον, Πέτροβον και Μιρόφτσα βορείως αυτής. Εκείθεν αι προπαγανδιστικάί ενέργειαι των Ουνιτών ιεραποστόλων εστράφησαν και προς το εντεύθεν του ποταμού Αξιού ανατολικόν τμήμα της υποδιοικήσεως, υπαγόμενον τότε εις την επισκοπήν Πολυανής και μάλιστα εις την κωμόπολιν της Βογδάντσης και τινά χωρία πέριξ αυτής. Ως κύριον μέσον προσηλυτισμού εχρησιμοποιείτο η φιλανθρωπία υπό την μορφήν της παντοίας ιατροφαρμακευτικής περιθάλψεως, την οποίαν παρείχον δωρεάν τα όργανα της Ουνίας (καλογραΐαι ιατροί). (Αθανάσιου Αγγελόπουλου *Αι Ξέναι Προπαγάνδαι εις την επαρχίαν Πολυανής κατά την περίοδον 1870-1912*).

Αναβρασμός παρατηρούνταν στα 1878 στον γεωγραφικό χώρο της Κεντρικής και Βορειοανατολικής Μακεδονίας, ιδιαίτερα στις περιοχές Γευγελής, Στρώμνιτσας, Δοϊράνης και Μελένικου, όπου ο ελληνισμός εξεγέρθηκε με φανατισμό και ζήτησε όπλα από το ελληνικό προξενείο Θεσσαλονίκης, για να πολεμήσει κατά του Τούρκου δυνάστη. Έτσι στην γεωγραφική περιφέρεια της Γευγελής πολλοί Έλληνες εφοδιάστηκαν με όπλα και δημιούργησαν ένοπλα σώματα. Α-

νάμεσα σ' αυτούς συγκαταλέγονταν οι Δέλλιος Κοβάτσης, Στόικος Στοΐδης και Νικόλαος Στοΐδης από την Ειδομένη, οι Πέτρος Χαρισιάδης (Χαριζάνης), Γιάγκος Τάσιος και Θάνος Γιαγκιούλας από την Νέγορτσα, οι Άγγος Δάκιος και Άγγος Αθανασίου από την Παρδέιτσα, οι Δημήτριος Ουρούμης και Χρήστος Δρίγκας από τη Μπογορόιτσα, οι Χρ. Δοϊτσίνης, Γεώργ. Διδασκιάλου και Γεώργ. Βεζύρης από τους Ευζώνους (Μαντσίκιοβο), οι Γεώργ. Ξανθός (Σίβος ή Σίβας) και Νικ. Νικόλτσης από την Μαρζέντσα και οι Πέτρος Αβραμίδης και Αθαν. Καπετανόπουλος από το Τίιφες. Πολλοί άλλοι επίσης Έλληνες από την Μπογδάντσα, το Στογιάνιοβο, το Σικρα (Λούμνιτσα), την Κάρπη (Τσέρνα Ρέια), την Καστανερή (Μπαρόβιτσα), την Γρίβα (Κρίβα), την Γουμένισσα, τα Μεγάλα Λιβάδια, τον Αρχάγγελο (Ώσσιανη), τα Λαγκιάδια (Λούγουντσα) και άλλα χωριά πήραν τα όπλα και κινητοποιήθηκαν κατά την επανάσταση του 1878. (Κωνσταντίνου Βασιλόπουλου *Ιστορία του Βόρειου Ελληνισμού, ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ*).

Εις τους τρεις ναχιέδες του καζά Αβρέτ Ισάρ, του Κιλκίς, του Καραδάγ και της Γευγελής, προς τους οποίους ερρίφθησαν τα δίκτυα της ουνιτικής προπαγάνδας, σημειούνται υπό του ΡΑΟΛΟ ΡΙΕΡΛΙΝΓ τα κάτωθι χωρία, ως προσελθόντα εις την Ουνίαν κατά το 1879: Στρέζοβον (σημ. Αργυρούπολις), Καλλίνοβον, Χίρσοβον (σημ. Χέρσον), Ερικλή (σημ. Κορομηλέα), Χαϊδαρλή (σημ. Βαπτιστής), Μιχάλοβον (Μιχαλίτση), Ενέσοβον (σημ. Μεταλλιονόν), Γενίνιοϊ (σημ. Ελευθεροχώρι) εις τον ναχιέ Κιλκίς· Γραμμάτινα, Ρόσλοβον, Αλέξοβον (Αλέξια), Μοράφτσα, Κούσοβον (σημ. Κοικινιά), Θεοδώροβον, Ραγιάνοβον (σημ. Βάθη), Άνω και Κάτω Θεοδωράκι, Πλάνιτσα (σημ. Φύσια), Μουτζδερία (σημ. Μελισσουργείον), Λέλοβον (σημ. Άγιος Αντώνιος) και Μουτούλοβον (σημ. Μεταξοχώριον) εις τον ναχιέ Καραδάγ και Μπαγιάλτσα, Σμολ, Καρασούλι, Στογιάνιοβον, Βογδάντσα, Διαβατό, Σέχοβον, Σλόπνιτσα, Μουίν και Μιλέτκιοβον εις τον ναχιέ Γευγελής. (Αθανάσιου Αγγελόπουλου *Αι Ξέναι Προπαγάνδαι εις την επαρχίαν Πολυανής κατά την περίοδον 1870-1912*).

Ο οδοιπόρος Σχινάς μας δίνει τις πιο κάτω πληροφορίες για τα χωριά Σλιόπιντσα και Σέχοβο κατά τη δεκαετία του 1880:

Σλιόπιντσα (Σλώπνιτσα, Δογάνης), κατοικούμενο από 45 χριστιανικές οικογένειες, είχε και εκκλησία.

Σέχοβο (Ειδομένη), χτισμένο σε ομαλό έδαφος κατοικούμενο από 70 βουλγαρόφωνες οικογένειες και 20 ελληνόφωνες, με εκκλησία.

Κατά την ίδια χρονιά (1880) η ουνιτική προπαγάνδα ίδρυσε εκκλησίες στη Γευγελή και στο Σέχοβο (Ειδομένη) όπου εγναταστάθηκαν σ' αυτές καλογρηές που είχαν ειδικευτεί και εκπαιδευτεί στα ιατρικά πασιίζοντας να προσηλυτίσουν κι αυτές με τον τρόπο αυτό τους κατοίκους. (Γεώργιου Καραμαλάκη *Η μεταξύ Πάλιου και Κρουσίων χώρα (νομός Κιλκίς)*).

Η αναταραχή που δημιουργήθηκε στα 1884 στον μακεδονικό χώρο ύστερα από την παραίτηση του πατριάρχη Ιωαννείμ Γ' λόγω των προσπαθειών της Πύλης για την κατάλυση και τον περιορισμό των πατριαρχικών προνομίων, δημιούργησε τις κατάλληλες προϋποθέσεις για την απρόσκοπτη διείσδυση της βουλγαρικής κίνησης, η οποία απέβλεπε στην ίδρυση βουλγαρικών σχολείων και στην διάβρωση του σλαβόφωνου ελληνικού πληθυσμού της Μακεδονίας με υλικά ανταλλάγματα. Βέβαια ο ελληνισμός της Μακεδονίας αντιμετώπισε με βαθύτατη θλίψη και αγανάκτηση τα νέα γεγονότα και έσπευσε να διατρανώσει την αφοσίωσή του στο πατριαρχείο, να εκφράσει την οδύνη του για την παραίτηση του πατριάρχη και να υπογραμμίσει την αγωνιστικότητά του στην αιφνίδια τροπή της κατάστασης. Το νέο ρεύμα των βουλγαρικών ενεργειών εκδηλώθηκε στη Στρώμνιτσα, όπου ο Βούλγαρος δάσκαλος Άρσο από το Ιστίπ επιχείρησε και πάλι μάταια να ιδρύσει βουλγαρικό σχολείο. Στη Μπογδάντσα οι Βούλγαροι πλαστογράφησαν τα αποτελέσματα της απογραφής του ντόπιου πληθυσμού κατακρατώντας τις σφραγίδες της κωμόπολης, αλλά η νέα ψηφοφορία και καταμέτρηση των ψήφων απέδειξε την ύπαρξη 265 ελληνικών οικο-

Εν Σέχοβο 22 9 βεβρουαρίου 1884.

Ανδριανέ, Παναγιώτη, Πάντα η Κωνσταντίνου.

Σέχοβο 22 9 βεβρουαρίου 1884.

Κωνσταντίνου Χοϊόλου

" από Σέχοβο, Έσπερος

" από Σέχοβο, Έσπερος

" από Σέχοβο, Έσπερος

" από Σέχοβο, Έσπερος

" από Σέχοβο, Έσπερος

" από Σέχοβο, Έσπερος

" από Σέχοβο, Έσπερος

" από Σέχοβο, Έσπερος

" από Σέχοβο, Έσπερος

" από Σέχοβο, Έσπερος

16. ΣΦΡΑΓΙΣ ΚΑΙ ΥΠΟΓΡΑΦΑΙ ΠΡΟΚΡΙΤΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΚΟΙΝΟΤΗΤΟΣ ΣΕΧΟΒΟΥ ΤΟΥ 1884

(Αθανάσι. Αγγελόπουλος *Αι ξέναι προπαγάνδαι...)

γενειών, 67 εξαρχικών και 15 ουνιτικίων. Τον Αύγουστο του 1884 οι εξαρχικοί κατέλαβαν αυθαίρετα την ελληνική εκκλησία του Μαντσίνκοβου (Εύζωνοι) παρά τις δυναμικές ελληνικές αντιδράσεις. Το ίδιο φαινόμενο παρατηρήθηκε χωρίς όμως επιτυχία και στο Σέχοβο. (Κωνσταντίνου Βασιλόπουλου *Ιστορία του Βόρειου Ελληνισμού, ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ*).

Συμφώνως προς στατιστικά στοιχεία της Εξαρχίας περί της εν Μακεδονία ουνιτικής κινήσεως (1894), αναφέρεται ότι εις τον καζάν Στρωμνίτης ουδεμία ουνιτική οικογένεια υπήρχεν· αντιθέτως ουνιτικαί κοινότητες διετηρούντο εις τα χωρία Πίραβος και Κάλιοβον (καζάς Δοϊράνης), Στογιάνκοβον, Βογδάντσα, Μπογορόδιτσα, Σέχοβον, Σλόπιντσα, Μουίν και Μιλέτκοβον (καζάς Γευγελής) και εις το Κιλκίς και Μιχάλοβον (καζάς Αβρέτ Ισάρ). (Αθανάσιου Αγγελόπουλου *Αι ξέναι Προπαγάνδαι εις την επαρχίαν Πολυανής κατά την περίοδον 1870-1912*).

Από το έτος 1897, ήτοι από τον ατυχή Ελληνοτουρκικόν πόλεμον και εντεύθεν, αι αποσκιρτήσεις εγένοντο πολυπληθέστεραι, καθόσον οι τούρκοι λόγω του ως άνω πολέ-

μου, μένεα πνέοντες εναντίον του Ελληνικού στοιχείου, διέκειντο δυσμενώς μποϊκοταρίζοντες και πιέζοντες αυτό. Δια τους λόγους αυτούς η βουλγαρική προπαγάνδα δεν ηρ- κέσθη πλέον εις τα δελεαστικά μέσα και εις την σιωπηράν προπαγανδιστικήν εργασίαν, διότι εβιάζετο να εκβουλα- γάρη το ταχύτερον τον Ελληνικόν πληθυσμόν, δια τούτο ε- μηχανεύθη να μεταχειρισθή πρεστικά και βίαια μέσα, και, εάν επετύγχανε τούτο, τότε και όλοι οι κάτοικοι των πέ- ριξ χωρίων θα εξεβουλγαρίζοντο άνευ πολλών κόπων και θυσιών.

Τον σκοπόν τούτον ενίσχυσε και το γεγονός, ότι η Ελλάς ένεκα της αστόχου τότε και αδιαφόρου πολιτικής εις το Μακεδονικόν ζήτημα, εθεωρήθη ανίσχυρος να προ- στατεύση τον Ελληνικόν πληθυσμόν της Μακεδονίας από την τουρκικήν τότε τυραννίαν και δια τούτο πολλοί έστρεψαν τας ελπίδας των προς τους Βουλγάρους και την όπισθεν αυτών Ρωσσίαν, ως μόνην ικανήν να δώση την ελευθερίαν εις τον καταπιεζόμενον Ελληνισμόν. Τούτο κατανοήσασα καλώς η βουλγαρική προπαγάνδα και ευρούσα ευνοϊκόν πε- δίον δράσεως, ήρχισε να εργάζεται εντατικώς κατά δόλιον τρόπον και να λέγη *ελάτε να συνεργασθώμεν Έλληνες και Βούλγαροι μαζί, δια να διώξωμεν ευκολώτερον και γρηγο- ρώτερον τους Τούρκους από την Μακεδονίαν με την βοήθει- αν της Ρωσσίας και να ελευθερωθώμεν*.

Οι Έλληνες αν και ποθούσαν και λαχταρούσαν ελευ- θερίαν, εντούτοις σκεπτόμενοι και συναισθανόμενοι ως Έλληνες ηρώτων τους προπαγανδιστάς: *Καλά να συνεργα- σθώμεν, αλλά μετά την απελευθέρωσίν μας, ποίος θα διοι- κήση την Μακεδονίαν, η Ελλάς ή η Βουλγαρία;*. Οι προπα- γανδισταί τότε, εκτός του απατηλού κηρύγματος *θα ερ- γασθώμεν οι Μακεδόνες δια την Μακεδονίαν*, έδιδον και την εξής ανόητον μεν, αλλά πονηράν απάντησιν: *ας σκο- τώσωμεν ημείς την αρκούδα και δια το μοίρασμα του δέρ- ματος είναι εύκολον*.

Ένεκα των ανωτέρω η βουλγαρική προπαγάνδα βλέπου- σα την απροθυμίαν και την διστακτικιότητα των Ελλήνων

εις συνεργασίαν, αποφάσισε και έθεσεν εις ενέργειαν και εφαρμογήν αγρίας και τρομακτικής μεθόδους εναντίον των Ελλήνων. Αφού μάλιστα κατενόησεν, ότι δια των δελεαστικών μέσων και της σιωπηράς προπαγανδιστικής εργασίας απέβαινε ματαία η προσπάθεια προς ειβουλγαρισμόν του Ελληνικού πληθυσμού, ο πρόεδρος του εν Σόφια ιδρυθέντος περιβόητου βουλγαρικού κοιμιτάτου εν τη απελπισία του αγανακτήσας εβροντοφώνησε *Όσοι δεν είναι Βούλγαροι εις την Μακεδονίαν, δεν έχουν κανένα λόγον να ζήσουν. Και δια να εκδιωχθούν οι πάνοπλοι τούρκοι, πρέπει να εξοντωθεί ο άοπλος Έλληνισμός αυτής*. Κατόπιν τούτου το 1899 εξαπέλυσεν η Βουλγαρία τους αιμοβόρους κοιμιτατζήδες, οι οποίοι απέβησαν το φόβητρον των εν Μακεδονία Ελλήνων.

Τότε και οι Βούλγαροι της Γευγελής εσχημάτισαν συμμορίαν κοιμιτατζήδων προς εκφοβισμόν και τρομοκράτησιν των Ελλήνων Γευγελής και των πέριξ χωρίων.

Πρώτοι κοιμιτατζήδες της συμμορίας ταύτης ήσαν οι εξής. Ο εξ Ειδομένης (Σεχόβου) καταγόμενος υπότροφος δε της ουνιτοβουλγαρικής σχολής Κιλκισίου και εις Σόφιαν εκπαιδευθείς Αργύριος Μανασής βουλγαροδιδάσκαλος και διευθυντής της βουλγαρικής σχολής Γευγελής, αργότερον δε κοιμιτατζής και τέλος Βοεβόδας, αρχηγός συμμορίας.

Ο εκ του ιδίου χωρίου καταγόμενος και εις Σόφιαν εκπαιδευθείς βουλγαροδιδάσκαλος Γρηγόριος Τότες, κοιμιτατζής και αργότερον βοεβόδας.

Οι εκ Γευγελής Χρησ. Άγκο, Χρησ. Ουζούν Νικόλα, Σάββας Γιώσεφ, Ζαφείρ Ζαφείρωφ και άλλοι εκ διαφόρων χωρίων. (Ιωάννου Εάνθου *Ιστορία της Γευγελής και εθνική δράσις των κατοίκων αυτής και των πέριξ χωρίων*).

Είναι πασιφανές ότι οι Βούλγαροι μ' αυτές τις ένοπλες ομάδες προσπαθούσαν να πραγματώσουν εκείνα που η προπαγάνδα των σχολειών και εκκλησιών απότυχε, σε μια εποχή που εκ μέρους του ελληνισμού δεν υπήρχε καμιά οργανωμένη άμυνα και αντίδραση εκτός από την πείσμονα εμμονή των σλαβοφώνων κατοίκων στα ελληνικά ιδεώδη.

Έτσι ολάκερα χωριά παραμένουν πατριαρχικά παρά τις βίαιες πιέσεις των εξαρχικών και των νεοσχηματισθέντων βουλγαρινών συμμοριών που περιφέρονταν από τόπο σε τόπο σιορπίζοντας φόβο και τρόμο. (Γεωργίου Καραμαλάκη *Η μεταξύ Πάιιου και Κρουσίων χώρα (νομός Κιλκίς)*).

Επίσημη Τουρκική απογραφή πληθυσμού 1904

Το 1904 διενεργήθηκε επίσημη απογραφή του πληθυσμού της Μακεδονίας επί Χιλμή Πασά και υπό την εποπτεία των Ευρωπαίων οργανωτών της Τουρκικής Χωροφυλακής:
Χωρία του καζά Γευγελής νοτίως αυτής:

Μουίν: 218 ορθόδοξοι Έλληνες, 95 σχισματικοί Βουλγαρίζοντες, 134 Βουλγαροκαθολικοί.

Σέχοβον: 85 ορθόδοξοι Έλληνες, ετέρων 100 προτριετίας υποκυψάντων βία εις το σχίσμα, 486 σχισματικοί Βουλγαρίζοντες, 45 Σερβίζοντες και 95 Βουλγαροκαθολικοί.

Σλόπιντσα: 418 σχισματικοί Βουλγαρίζοντες.

Αλτσάκ: 1244 Μουσουλμάνοι.

Αλτσάκ Καλύβαι: 11 Μουσουλμάνοι και 11 ορθόδοξοι Έλληνες.

Μαγιαδάγ: 3440 Μουσουλμάνοι.

Καρασινάν: 1745 Μουσουλμάνοι.

Δρέβενον: 76 ορθόδοξοι Έλληνες τρομοκρατούμενοι από το 1903.

Ίσβορ: 93 σχισματικοί Βουλγαρίζοντες.

Μποέμισσα: 109 ορθόδοξοι Έλληνες, 221 τρομοκρατούμενοι υπό των Βουλγάρων από του 1904, 523 σχισματικοί Βουλγαρίζοντες, 560 Μουσουλμάνοι.

Χούμα: 195 ορθόδοξοι Ελληνόβλαχοι και 645 Ρουμανίζοντες.

Λούμπνιτσα: 1055 ορθόδοξοι Ελληνόβλαχοι και 413 Ρουμανισταί.

Κούπα: 332 ορθόδοξοι Ελληνόβλαχοι και 254 Ρουμανισταί.

Τερζής, Δημ. Στοΐδης, Γιόνος Γεωργίου, Νικ. Στοΐδης, Στόικος Στοΐδης, Χρηστ. Τανούλης.

Πράκτορες Γ' τάξεως: Παπαζαφειρίος Σταματιάδης, Δέλλιος Κουβάτσης φανατικιώτατος και δραστήριος.

Όργανα πρακτόρων: Γεώργ. Παπαζαφειρίου, Λεωνίδας Κουβάτσης, Αντ. Τανούλης, ο οποίος διεσώθη ως εκ θαύματος τραυματισθείς μόνον ελαφρώς εις τον πόδα.

Πολιτοφύλακες: Τάσιος Δημόνας, Χρ. Ούλης, Κ. Κουβάτσης, Αθαν. Κουβάτσης.

Δολοφονηθέντες: Δέλ. Κουβάτσης, Γ. Στοΐδης, Στόικος Στοΐδης, Αθαν. Κουβάτσης και Τραϊανός Τερζής μετά της συζύγου του. (Ιωάννου Εάνθου *Ιστορία της Γευγελής και εθνική δράσις των κατοίκων αυτής και των πέριξ χωρίων*).

Η οικογένεια Σταματιάδη-Παπαζαφειρίου

(Απόσπασμα από το βιβλίο του Άγγελου Ανεστόπουλου *Ο Μακεδονικός Αγών 1903-1908, τόμος Γ'*).

Ο ιερέυς Παπαγιώργης κατάγεται εκ της μεγάλης Πατριαρχικής οικογενείας Σταματιάδη, γνήσιος Έλλην Μακεδών κάτοικος Ειδομένης. Εγενήθη εις Ειδομένην το έτος 1825 και απεβίωσε το 1908. Ο πατήρ του προσέφερεν ανεκτιμήτους υπηρεσίας εις τον αγώνα της Εθνικής Παλιγγενεσίας εις την Επανάστασιν της Χαλκιδικής εις ην έλαβε μέρος εις το ένοπλον Σώμα του Λιακοπούλου και Διαμαντή υπό την αρχιστρατηγίαν του Εμμανουήλ Παππά εις την μεγάλην μάχην της Κασσάνδρας Χαλκιδικής - 4 Αυγούστου 1821 καθ' ήν ο υπό του Γιουσούφ Πασά Τουρκικός στρατός υπέστη πραγματικήν πανωλεθρίαν.

Ο ιερέυς Παπαγιώργης Σταματιάδης ήτο υψηλού αναστήματος, γιγαντόσωμος με οφθαλμούς μαύρους σπινθηροβόλους, με φωνήν αρρενωπήν και βροντώδη. Έχαιρε μεγάλης εκτιμήσεως και σεβασμού από τους κατοίκους της Ειδομένης. Προΐστατο όλων των Εθνικών και πατριωτικών εκδηλώσεων της περιοχής, περιήρχετο όλας τας οικίας των χωρίων της περιοχής του και τους παρώτρυνε να εμμένουν με

πίστιν και καρτερίαν εις τα πάτρια και το πατροπαράδο-
τον Οικουμενικόν Πατριαρχείον και όχι εις την Βουλγαρι-
κήν Εξαρχίαν που ιδρύθη τον Μάρτιον του 1870. Να μη δε-
λεάζωνται από τας παχυλάς υποσχέσεις περί παροχών και
δωρεάν παιδείας υπό της Σλαβικής προπαγάνδας ως και Ου-
νιτιικής τοιαύτης. Ο ένθερμος και φλογερός πατριώτης
Παπαγιώργης ετελούσε δωρεάν τα μυστήρια του γάμου και
του βαπτίσματος εις τους απόρους και δεινοπαθούντας κα-
τοίκους. Είχεν επαφήν με το Ελληνικόν Προξενείον Μονα-
στηρίου και Θεσσαλονίκης και τα ενημέρωνεν επί των κι-
νήσεων των ξένων προπαγανδών. Απεβίωσεν το έτος 1908 με
το παράπονο εις τα χείλη, διότι δεν έζησε να δη την Μα-
κεδονίαν, δια την οποίαν ειργάσθη με πάθος, ελευθέραν.

Παπαζαφειρίου-Σταματιάδης Ζαφείριος του Γεωργίου.

Εγεννήθη το έτος 1848 (απεβίωσε
το έτος 1935) εις εποχήν που ο-
λόκληρη η Μακεδονία εστέναζεν
υπό τον ζυγόν του Τούρκου κατα-
κτητή. Η ζωή, η τιμή και η περι-
ουσία ήτο εις την διάθεσιν του
Αγώνα. Παραλλήλως από το 1900 α-
κόμη ενέσκηψε και η λαίλαπα της
Σλαβικής υαίνης, Βούλγαροι κομι-
τατζήδες με εντολήν της Βουλγα-
ρικής Κυβερνήσεως της Σόφιας έ-
σφαζαν, εδολοφονούσαν άνανδρα
και ερήμαζαν τους Έλληνας κα-
τοίκους της Μακεδονίας. Η εγκληματική αυτή κατάσταση
ανεστάτωνε την ψυχήν του Παπαζαφειρίου, δεν ηδύνατο να
χωνέψη πώς είναι δυνατόν η Πατρίδα του, αυτή που έδωσε
τα φώτα του πολιτισμού εις όλον τον κόσμον, να βρίσκεται
εις τα χέρια της πλέον απαισίου βαρβάρου φυλής του
κόσμου. Ο αείμνηστος Παπαζαφειρίου είχε διορισθή υπό
του Ελληνικού Προξενείου Θεσσαλονίκης διδάσκαλος. Ως
διδάσκαλος ανέπτυξε πλουσίαν δράσιν, edίδασκεν εις τους
Ελληνόπαιδας την μεγάλην Ιστορίαν των προγόνων των τα

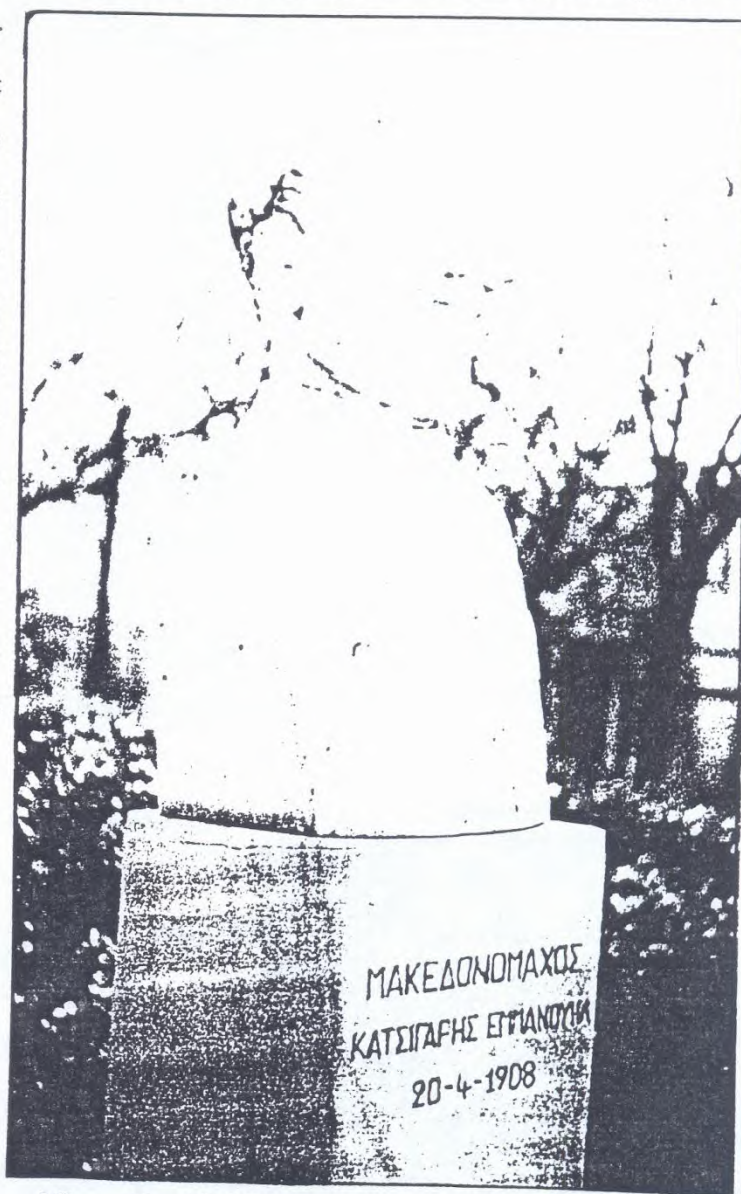
οποία τον ήκουαν με δέος, τους εμάνθανε τραγούδια των ηρώων του 21. Εσκέφθη ότι με το σχήμα του Ιερέως πολλά θα δυνηθή να προσφέρη εις τον αγώνα της απελευθερώσεως της Μακεδονίας, απεφάσισε και έγινεν Ιερεύς και ανέλαβε μαζί με την εγκόσμιον αποστολήν του από στρατιώτης του Θεού και στρατιώτης της Πατρίδος. Εις το ένα χέρι κράταγε το θυμιατό και εις το άλλο το πιστόλι, και κιάτω από την Αγία Τράπεζα έκρυβε τα όπλα έτοιμα δια αντιμετώπισιν κάθε δολοφονικής επιθέσεως των κομιτατζήδων, διότι οι θρασύδειλοι κομιτατζήδες έκαναν επιθέσεις και μέσα εις τας Εκκλησίας φονεύοντες αόπλους, γυναικόπαιδα και ιερείς.

Αδημονούσε ο ένθερμος και φλογερός πατριώτης Παπαζαφειρίου πότε θα έλθει η ώρα που οι Έλληνες Μακεδόνες θα πάρουν τα όπλα να αγωνισθούν δια την ελευθερίαν της Μακεδονίας, αλλά και ο ίδιος να δυνηθή να αγωνισθή με όλες του τας δυνάμεις δια την συντριβήν του κατακτητή. Και δεν άργησε να έλθη η ευλογημένη αυτή ώρα του 1903 ότε εσχηματίσθη το Ελληνικόν Κομιτάτον από Μακεδόνες πολεμιστές και από την Ελευθέραν Ελλάδα και ιδιαιτέρως το 1904 με την άφιξιν εις την Μακεδονίαν του εθνομάρτυρος Παύλου Μελά. Και άρχισε την διαφώτισιν του λαού και με την πνευματικήν οξυδέρκειαν και πειστικότητα που τον διέκρινε κατώρθωνε να φλογίζη τις ψυχές όλων εκείνων που λαχταρούσαν να ιδούνε την Μακεδονίαν ελεύθερη. *Η ένδοξος πατρίδα μας, τους έλεγε, πρέπει να ξαναγίνη αυτή που ήτο άλλοτε, ας μη καθήμεθα με σταυρωμένα τα χέρια, όλοι βέβαια δεν μπορούν να πάρουν τα όπλα και να βγουν στα βουνά για να χτυπήσουν τους κατακτητάς και τους κομιτατζήδες, όσοι όμως δεν μπορούν να βγουν μαζί με τα άλλα αδέρφια μας ας προσφέρουν την βοήθειάν τους όπως μπορούν, υπάρχουν πολλοί τρόποι δια να πετύχουμε του σκοπού μας. Οι αγωνιστές αυτοί που θα βρίσκωνται εις τις πανύψηλες βουνοκορφές θα έχουν ανάγκην από χρήματα, τρόφιμα και πολεμοφόδια*.

Δια των συγκινητικών και εμπνευσμένων πατριωτικών

ομιλιών του κατώρθωσε να φλογίση και τους τελευταίους ~~δισταγμούς των κατοίκων~~ δια να εισέλθουν με ενθουσιασμόν εις τας τάξεις του ιερού Μακεδονικού Αγώνος. *Ή είμεθα Έλληνες ή δεν είμεθα, ή θέλουμε την ελευθερίαν μας ή δεν την θέλουμε. Αν στρέψωμεν το πρόσωπόν μας αλλού και κωφεύσωμεν, τότε ο ίδιος ο Θεός θα μας καταραστή και η κατάρα του θα βαρύνη ημάς και τα τέκνα ημών*.

Ο οπλαρχηγός Μανώλης Κατσιγάρης με τον οποίον είχε στενήν συνεργασίαν του είπε μίαν ημέραν: *Παπαζαφειρίου, εσύ αξίζεις πολύ περισσότερο από ημάς διότι εσύ δεν πολεμάς μόνον με τα όπλα αλλά και με την πύρινη γλώσσα σου, κάθε λόγος σου είναι και μία σφαίρα δια τον εχθρόν*. Ο Παπαζαφειρίου είχεν επικοινωνίαν με τα προξενεία Μοναστηρίου και Θεσσαλονίκης τα οποία ενημέρωνεν επί της καταστάσεως των κατοίκων ως και επί των κινήσεων της εγκληματικής δράσεως των ενόπλων του Βουλγαρικού κομιτάτου και της

18. Η ΠΡΟΤΟΜΗ ΤΟΥ ΜΑΚΕΔΟΝΟΜΑΧΟΥ ΚΑΤΣΙΓΑΡΗΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΣΤΗΝ ΠΛΑΤΕΙΑ ΤΗΣ ΕΙΔΟΜΕΝΗΣ

Βουλγαρικής προπαγάνδας. Είχεν αναλάβει ως Πρόεδρος της Επιτροπής Αμύνης της Ειδομένης και είχεν επιφορτισθή με την μύησιν των κατοίκων εις τον Αγώνα. Επίσης η οικία του εχρησιμοποιείτο ως οπλαποθήκη και κέντρον διερχομένων ανδρών των Σωμάτων του Ελληνικού Κομιτάτου. Ο θρυ-

λιός Παπαζαφειρίου περιέτρεχεν εις τας οικίας των κατοίκων και τους ενεθάρρυνε να εμμένουν με καρτερίαν εις τα πάτρια και να μη πτοούνται από τας απειλάς της Βουλγαρικῆς προπαγάνδας. Το Βουλγαρικόν κομιτάτον μένεα πνέον εναντίον του ιερέως από την αναπτυχθείσαν καρποφόρον και Εθνωφελή δράσιν, απειράσθη να τον δολοφονήσῃ κατ' επανάληψιν, μίαν φοράν εντός της Εικλησίας, διά τινος εξωμότου ονόματι Δαμιάνωφ Νικόλα, οπότε διεσώθη διαφυγών εκ της εξόδου του γυναικωνίτου και ετέραν φοράν έξωθι της οικίας του πυροβοληθείς ανεπιτυχώς.

Η πολύπλευρος δράσις του Παπαζαφειρίου επεκτείνεται και εις τον ένοπλον αγώνα, εμύησεν εις τον Μακεδονικόν Αγώνα μίαν ολόκληρον ομάδα ενθέρμων και φλογερών νέων πατριωτών που διεκρίνοντο δια την ανδρείαν και γενναιότητα και τους απέστειλεν εις την Λίμνη Γιαννιτσών εις το Σώμα του Καπετάν Άγρα (Σαράντη Αγαπηνού).

Δια την ανωτέρω πολύπλευρον δράσιν του η Πατρίς τον ετίμησε δια πλείστων ηθικῶν αμοιβῶν ως και με Δίπλωμα Μακεδονομάχου και Μετάλλιον Μακεδονικοῦ Αγώνος, δια του υπ' αριθ. 746 αριθ. Μητρώου Αρχηγείου Ενόπλων Δυνάμεων.

Παπαζαφειρίου-Σταματιάδης Γρηγόριος του Ζαφειρίου.

Εγεννήθη εις Ειδομένην το 1881 και απεβίωσε το 1954, ήτο υιός του Παπαζαφειρίου, έλαβε τας πρώτας εγκυκλίους σπουδάς-γράμματα εκ της κωμοπόλεως Ειδομένης, εν συνεχεία απεφοίτησεν εκ του Ελληνικού Γυμνασίου Θεσσαλονίκης, κατόπιν συστάσεως του Γενικού Προξένου Θεσσαλονίκης εισήχθη εις το Διδασκαλείον Θεσσαλονίκης ένθα εσπούδασε Διδάσκαλος και διωρίσθη κατ' αρχήν και κατά μικρά χρονικά διαστήματα μετετίθετο εις διάφορα χωρία υπό του Γενικού Προξενείου

Θεσσαλονίκης ένθα του ανετίθεντο διάφορες εμπιστευτικές υπηρεσίες του Μακεδονικού Αγώνος τας οποίας και έφερεν εις πέρας λίαν επιτυχώς.

Ο Μακεδονομάχος Γρηγόριος Παπαζαφειρίου δια των φλογερών πατριωτικών διδασκαλιών του υπήρξε το εγερτήριο σάλπισμα εις τους απελευθερωτικούς αγώνας των Ελλήνων Μακεδόνων. Επότισε την μαθητιώσαν νεολαίαν με τα νάματα της Ελληνικής γλώσσης και παιδείας και ούτως ανεξωπυρώθη το Ελληνικόν αίσθημα των κατοίκων ένθα τον είχε τοποθετήσει το Ελληνικόν Προξενείον Μοναστηρίου εν συνεργασία με το Έλληνικόν Προξενείον Θεσσαλονίκης, και τον αείμνηστον Πρόξενον Λάμπρον Κορομηλάν, διδάσκαλον εις Ειδομένην. Είχεν εντολήν να τονώσει το ηθικόν των κατοίκων και να εξαΰνη τα πατριωτικά αυτών αισθήματα. Υπήρξεν είς εκ των μυσταγωγών, φωτοδοτών και εμπυχωτών της πνευματικής στρατιάς του Έθνους. Εις τον Μακεδονικόν Αγώνα ανέπτυξε πλουσίαν Εθνικήν δράσιν. Εις την οικίαν του και εντός μυστικής κρύπτης εφυλάσσοντο τα όπλα και πολεμοφόδια του Αγώνος. Επίσης η οικία του εχρησιμοποιείτο ως τόπος συγκεντρώσεως των προκρίτων και δημογερόντων ως και των μεμυημένων εις τον Μακεδονικόν Αγώνα.

Κατά την διάρκειαν της φοιτήσεώς του εις Θεσσαλονίκην είχεν επαφήν μετά προσώπων υψηλών πατριωτικών φρονημάτων ως και με τον αείμνηστον Χαράλαμπον Καραμανώλην ως και μετά Ελλήνων αξιωματικών οι οποίοι υπηρέτουν εις το Γενικόν Προξενείον Θεσσαλονίκης με την ιδιότητα του διπλωματικού υπαλλήλου. Εις το Ελληνικόν Προξενείον εις το οποίον εισήρχετο συχνά και έχαιρε μεγάλης εμπιστοσύνης του ανετίθεντο λίαν εμπιστευτικές και επικίνδυνες αποστολές σχέσιν εκούσας με την διεξαγωγήν του Μακεδονικού Αγώνος 1903-1908. Του παρέδιδαν όπλα και πολεμικόν υλικόν δια την μεταφοράν και παράδοσιν εις Κέντρα Αμύνης του Μακεδονικού Αγώνος. Ταύτα συσκευάζοντο εντός κιβωτίων και δεμάτων και έξωθι έγγραφαν *Προσοχή Υαλιιά* προς αποφυγήν ελέγχου υπό των τουρκι-

κών αρχών τα παρέδιδον εις μεμνημένους εις τον Αγώνα σιδηροδρομικούς υπαλλήλους μεταξύ των οποίων και εις τον Εμμανουήλ Πάλλαν εξ Ειδομένης και τον Ιταλόν Σταθ-
 μάρχη Γευγελής ΡΑΛΟΜΒΟ, επίσης εις τον αδελφόν του Γεώργιον Παπαζαφειρίου κάτοικον Ειδομένης μετά του ο-
 ποίου διωχετεύοντο εις τα ένοπλα ανταρτικά Σώματα τα δρώντα εις την περιοχήν. Επίσης είχεν επιφορτισθή υπό των Κέντρων Αμύνης Θεσσαλονίκης και Μοναστηρίου να πε-
 ριηγήται τα χωρία της υπαίθρου μεταξύ των οποίων την Ειδομένην, την Βογδονίτσαν, την Λητή, το Μελισσοχώρι, την Συκιά Χαλκιδικής, με την εντολήν να τους ενθαρρύνη να μένουν πιστοί εις τα πάτρια και το Οικουμενικόν Πα-
 τριαρχείον, να τους μύη εις τον Μακεδονικόν Αγώνα και να κάνη επιλογή των πλέον ριψοκινδύνων και γενναίων παλληκαριών προς κατάταξιν εις τα ένοπλα Σώματα. Την εν-
 λόγω αποστολήν την εξετέλεσε με ζήλον και αυταπάρνησιν.

Το 1912-1913 ότε ευρίσκετο εις το Μελισσοχώρι και Λητή του ανετέθη υπηρεσία συνδέσμου του Ελληνικού Στρα-
 τηγείου εν Γεφύρα εις το οποίον μετέδιδε με τα ωργανω-
 μένα εις τον απελευθερωτικόν αγώνα παλληκάρια του χωρί-
 ου πληροφορίες μεγάλης σημασίας επί των κινήσεων των Βουλγαρικών στρατευμάτων.

Ο αείμνηστος Μακεδονομάχος Γρηγόριος Παπαζαφειρίου ηνάλωσεν ολόκληρον την ζωήν του εις τον βωμόν της ελευ-
 θερίας. Ο Α΄ Παγκόσμιος πόλεμος τον βρίσκει διερμηνέα και σύνδεσμον με το Συμμαχικόν Στρατηγείον εις την Αξι-
 ούπολιν λόγω της κατοχής της Γαλλικής γλώσσης. Μετά την απελευθέρωσιν της Μακεδονίας εξακολουθεί να είναι διδά-
 σκαλος Ειδομένης.

Από το 1927 ως το 1950 ήτο διευθυντής του Δημοτι-
 κού Σχολείου Χαριλάου, εγαλούχησε τα παιδιά με τα νάμα-
 τα των Ελληνοχριστιανικών ιδεωδών. Τους έλεγε μεταξύ άλλων ότι *η Μακεδονία είναι γη Ελληνική ποτισμένη με αίμα και δάκρυα των ηρωϊκών τέκνων της επί τριών και πλέον χιλιετηρίδων και έχουμε υποχρέωσιν να αγωνιζόμεθα αενάως εναντίον παντός επιβουλευομένου την ακεραιότητά της.

Κατά την περίοδον της Κατοχής ευρέθη πρώτος πάλιν εις τας Εθνικάς επάλξεις συνεργαζόμενος μετά των ηγετών της Εθνικής Αντιστάσεως. Με άμεσον κίνδυνον της ζωής του περιήρχετο τα χωρία της περιοχής Ειδομένης, ενεψύχωνε τους κατοίκους και ωργάνωνε την αντίστασιν κατά της Βουλγαρικής προπαγάνδας, ήτις ωργίαζε κατά την περίοδον εκείνην.

Παπαζαφειρίου-Σταματιάδης Γεώργιος του Ζαφειρίου.

Υιός του θρυλικού Ιερέως Παπαζαφειρίου. Εγεννήθη εις Ειδομένην το έτος 1869 και απεβίωσε το 1936. Εξήσκει το επάγγελμα του γεωργού και του εμπόρου· διεκρίνετο δια ηρωισμόν και αυτοθυσίαν προς την Πατρίδα. Ανέπτυξε και ούτος μεγάλην Εθνικήν και πατριωτικήν δράσιν όπως και τα άλλα μέλη της ιστορικής οικογενείας Παπαζαφειρίου· με το πρόσχημα του εμπόρου μετέβαινε συχνά εις το αλυσμόνητον Ελληνικόν Μοναστήριον

και επεσιέπτετο το Ελληνικόν Προξενείον και ήρχετο εις επαφήν με τους πρωτεργάτας του Μακεδονικού Αγώνος Ίωνα Δραγούμη, Αργύριον Ζάχον και με τον Αριστοτέλην Μαλτήν ιατρόν, εκ των οποίων ελάμβανεν οδηγίας δια την διεξαγωγήν του Μακεδονικού Αγώνος και την αντιμετώπισιν της Βουλγαρικής προπαγάνδας. Του ανετέθη κατ' αρχήν η εμπιστευτική υπηρεσία του πράκτορος· περιήρχετο τα χωρία και συγιέντρωνε πληροφορίας επί των κινήσεων των Τουρκικών αποσπασμάτων και των Βουλγάρων κομιτατζήδων ως και επί της Εθνικής καταστάσεως των κατοίκων και ανέφερεν ανελλιπώς εις το Προξενείον. Κατόπιν του ανετέθη η εντολή συγκροτήσεως ενόπλου Σώματος εκ ανδρών Ειδομένης, πράγμα που έπραξε και αντιμετώπισθη η δολοφονική δράσις των κομιτατζήδων και των εξωμοτών, ανεπερώθη το ηθικόν των κατοίκων και όσοι είχαν λιποψυχή-

σει λόγω των απειλών των κομιτατζήδων επανήλθον εις την Ελληνικήν Κοινότητα και το Οικουμενικόν Πατριαρχείον. Επίσης το εν λόγω Σώμα ελάμβανε μέρος εις νυκτερινάς ενέδρας εναντίον των κομιτατζήδων. Η οικία του εχρησιμοποιείτο ως προπαιδευτήριον εις την εξάσκησιν εις τα όπλα και τον κλεφτοπόλεμον, εφοδιάζων με πυρομαχικά και τρόφιμα τα δρώντα εις την περιοχήν Ελληνικά Σώματα. Μένεα πνέουσα η Βουλγαρική προπαγάνδα απεφάσισε το γνώριμον εις αυτήν σχέδιον της δολοφονίας· απειπειράθησαν κατ' επανάληψιν, πλην διεσώζετο δια της ευκινησίας και της τόλμης που τον διέκρινεν αντιπυροβολών και τρέπων τούτους εις φυγήν.

Εις τους εθνικοαπελευθερωτικούς αγώνας της Πατρίδος μας το ηρωϊκόν τέκνον της οικογενείας Παπαζαφειρίου - Σταματιάδη Γεωργίου προσέφερεν εις τον φόρον του αίματος δύο τέκνα, τον Κωνσταντίνον, όστις εργασθείς ως πράκτωρ του Ελληνικού Στρατηγείου το 1916 συνελήφθη υπό των Βουλγαρικών στρατευμάτων, μετήχθη εις Βουλγαρίαν και αφού υπεβλήθη εις φριχτά βασανιστήρια εξετελέσθη με την κατηγορίαν του κατασιόπου. Ο άλλος υιός του Πέτρος εφονεύθη εις μάχην το 1922 εις Μικράν Ασίαν ένθα υπηρέτει ως Ενωμοτάρχης της Ελληνικής Χωροφυλακής. Άλλα τέκνα είχεν τον διαπρεπή επιστήμονα ιατρόν Ζαφείριον Παπαζαφειρίου. Ούτος κατέλιπεν 4 υιούς διαπρεπείς επιστήμονας και μίαν θυγατέραν. Άξιον παρατηρήσεως και εξάρσεως της μεγάλης προσφοράς εις τον αγώνα της Πατρίδος του Παπαζαφειρίου ήτο η ανιδιοτελής αγάπη προς την πατρίδα, δια την θυσίαν, ουδέν ηξίωσεν, ούτε εδέχθη σύνταξιν που εδικαιούτο δια τα δύο αγαπημένα τέκνα του, δηλώσας υπερηφάνως ως Έλλην Μακεδών ότι *ένas Παπαζαφειρίου ποτέ δεν εκμεταλλεύεται το αίμα των παιδιών του που έπεσαν για την Ελλάδα*. Η τόσο δοκιμασθείσα οικογένεια Παπαζαφειρίου εις τους εθνικοαπελευθερωτικούς αγώνας της Πατρίδος μας διέτρεξεν άμεσον κίνδυνον να εξοντωθή υπό του Βουλγαρικού στρατού το 1916, ότε καταδιωκομένη υπ' αυτών κατώρθωσε να διασωθή

διελθούσα δια της Γερμανοβουλγαρικής γραμμής με επικεφαλής τον Παπαζαφειρίου με τον Τίμιο Σταυρο ανά χείρας και τον Γεώργιον Παπαζαφειρίου όστις εκράτει 6 σφαίρας εις το περίστροφόν του με την απόφασιν να εκτελέση τα μέλη της οικογενείας του εις την περίπτωσιν που θα έπιπτον εις χείρας των Βουλγάρων· μετά δε πολλάς περιπετείας κατώρθωσε να φθάση εις τας συμμαχικάς γραμμάς εις το χωρίον Φανός, ένθα τους ανέμενεν ο Γρηγόριος Παπαζαφειρίου, διασωθέντες.

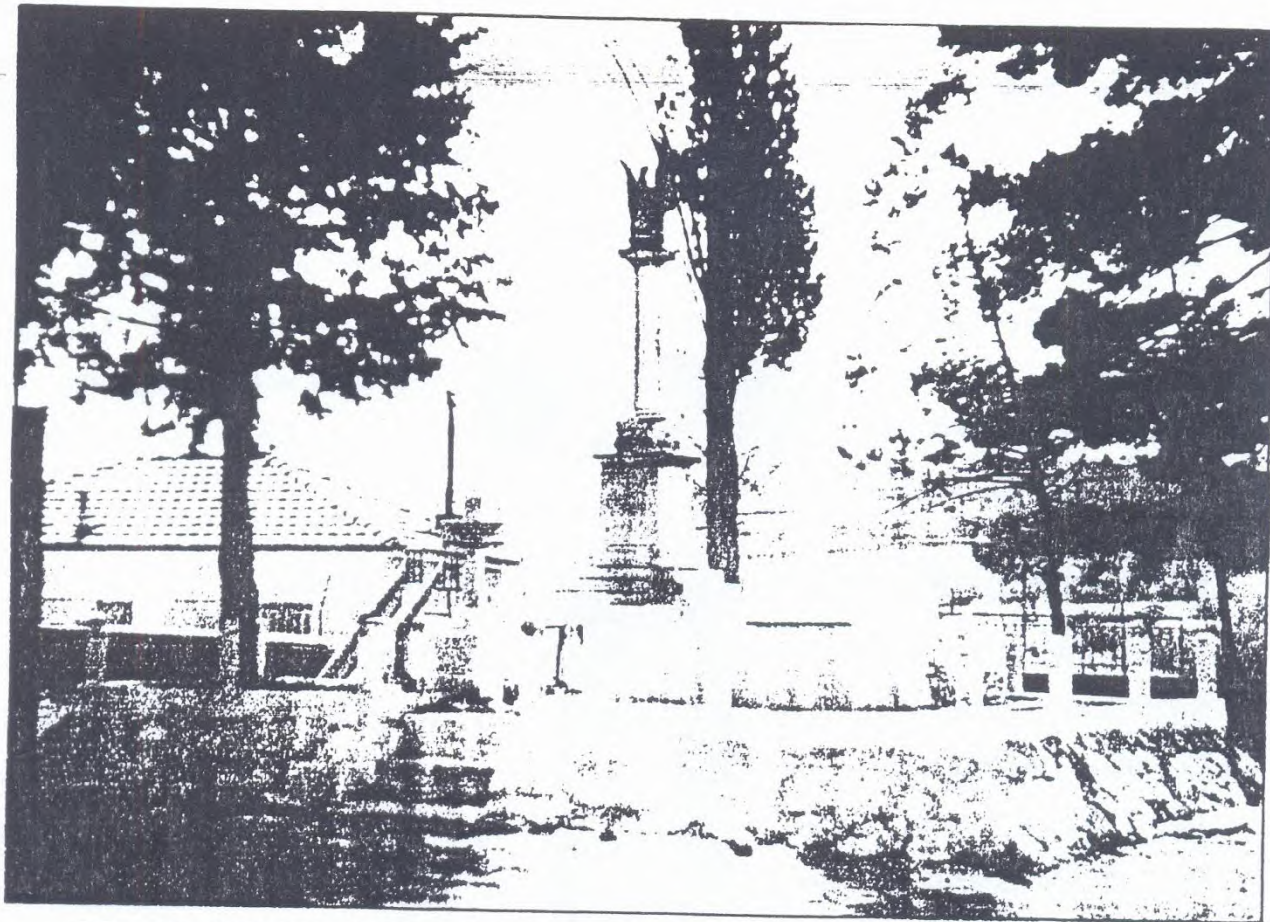
Δημοτικά Σχολεία και Διδάσκαλοι στον Αγώνα

(Αποσπάσματα από τα βιβλία των Χρήστου Π. Ίντου *Η εκπαίδευση στη Γουμένισσα και την ευρύτερη περιοχή του Ν. Κιλκίς κατά την τελευταία περίοδο της Τουρκοκρατίας 1870-1912* και Γεώργιου Καραμαλάκη *Η μεταξύ Πάικου και Κρουσίων χώρα (νομός Κιλκίς)*).

Στην επαρχία Παιονίας την τοπική παράδοση διέσωσε αλλά και κατέγραψε ο τοπικός Σύλλογος Δασκάλων και Νηπιαγωγών κατά τη δεκαετία του 1960. Ελληνικά Σχολεία υπήρχαν κατά την περίοδο της τουρκοκρατίας στην κωμόπολη της Γουμένισσας και στα σημερινά χωριά Άγιος Πέτρος, Άνυδρο, Αξιούπολη, Βαλτοτόπι, Γρίβα, **Ειδομένη**, Κάρπη, Καστανερή, Κούπα, Λειβάδια, Πεντάλοφος, Πολύπετρο, Σικρα και Στάθης.

Από αυτά έτος ιδρύσεως έχουμε για τα Σχολεία: **Δογάνη (1880)**, Πενταλόφου (1805), Σικρα (1897), Στάθη (1885).

Τα Σχολεία Ειδομένης, Κούπας, Λειβαδίων και Σικρα ανήκαν στον Καζά Γευγελής, αλλά υπάγονταν εκκλησιαστικά στη Μητρόπολη Βοδενών (Εδέσσης). Στον Καζά της Γευγελής, ο οποίος ανήκει σε τέσσερις διαφορετικές επισκοπές (Βοδενών, Μογλενών, Στρωμνίτης και Πολυανής) έχουμε αρκετά χωριά-κωμοπόλεις του σημερινού Ν. Κιλκίς, στα οποία λειτουργούν ελληνικά σχολεία από παλαιότερα και ως την περίοδο της απελευθέρωσης. Αυτά είναι του **Σεχόβου** (Ειδομένης), Λούμνιτσας (Σικρα), Δαμπόβου (Βαλτοτοπίου),

19. Ο ΧΩΡΟΣ ΤΟΥ ΗΡΩΟΥ ΣΤΟ ΠΡΟΑΥΛΙΟ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ
ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΕΙΔΟΜΕΝΗΣ

(Αριστερά ο σταυρός της Αικατερίνης Χατζηγεωργίου
και δεξιά ο τάφος του Γεώργιου Σιδηρόπουλου)

Κούπας, Λειβαδίων, Μποέμιτσας (Αξιούπολης), Καρασουλίου (Πολυιάστρου) και Γοργόπης.

Έχουμε καταγράψει μεγάλο αριθμό ονομάτων διδασκάλων οι οποίοι έδωσαν τον καλύτερο εαυτό τους στην προ και κατά την ένοπλη φάση του Μακεδονικού Αγώνα. Πολλούς τέτοιους δασκάλους έβγαλε η Γουμένισσα, η **Ειδομένη**, τα Μεγάλα Λειβάδια στο Πάικο όρος, το Σικρα, η Γρίβα και η Αξιούπολη.

Από την Ειδομένη ήταν ο Γρηγόριος Παπαζαφειρίου, ο οποίος σπούδασε με δαπάνες του Ελληνικού Προξενείου Μοναστηρίου και διορίστηκε στο χωριό του. Έγινε η ψυχή του Αγώνα στην περιοχή του και η προσφορά του ήταν μεγάλη. Στο προαύλιο του Σχολείου της Ειδομένης είναι ο σταυρός της Αικατερίνης Χατζηγεωργίου, η οποία λίγα χιλιόμετρα βορειότερα, στο Ελληνοχώρι (Γιρέτσιστα), σε γιουγκοσλαβικό σήμερα έδαφος, βρήκε τραγικό θάνατο από

α/α	ΧΩΡΙΟ	Ετος ιδρύσεως του Σχολείου	Ετος Ανεγέρσεως Διδακτηρίου		ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
			παλαιού	νέου	
1.	Αγιος Πέτρος	Τουρκοκρατία	-	1932	Δεν λειτουργεί Δεν λειτουργεί φοιτούν στο Δ.Σ. Βαλτοτοπίου)
2.	Ανυδρο	;	-	-	
3.	Αξιούπολη	Τουρκοκρατία	1932	1980	
4.	Βαλτοτόπι	Τουρκοκρατία	19488	-	
5.	Γερακώνα	;	-	1952	
6.	Γοργόπη	Τουρκοκρατία	1950	1963	
7.	Γουμένισσα	Τουρκοκρατία 1930 Β' ΔΗΜΟΤ.	1878 1936	1966 -	
8.	Γρίβα	Τουρκοκρατία	1880	1975-77	
9.	Δογάνης	1880	1958	-	
10.	Ειδομένη	Τουρκοκρατία	1915	1950-51	
11.	Εύρωπος	1928	1930	-	
12.	Καμποχώρι	(Τα παιδιά	φοιτούσαν	και	
13.	Κάρπη	Τουρκοκρατία	1914-18	1970	
14.	Καστανερή	Τουρκοκρατία	Τουρκοκρα- τία κήκε το 1880 και ανεγέρθηκε νέο.	1950-54	
15.					
16.	Μ. Λιβάδια	Τουρκοκρατία	-	-	
17.	Μεσιά	1924	1930-50	-	
18.	Ομαλό			1958	
19.	Πεντάλοφο	1805	1865	1930	
20.	Πηγή	1918	1930	-	
21.	Πλάγια	1922	1930	-	
22.	Πολύπετρο	Τουρκοκρατία		1971, 1982	
23.	Ρίζια	;	;	1960	
24.	Σκρα	1897	-	1952	
25.	Στάθη	1885	-	1952	
26.	Τούμπα	-	1935	-	
27.	Φανός	1922	1932	-	
28.	Φιλυριά	1924	1935	-	
	Χαμηλό	-	1950	-	Δεν λειτουργεί

20. ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΠΑΙΟΝΙΑΣ
(Χρήστου Ίντου *Η εκπαίδευση...*).

τη συμμορία του Βοεβόδα Λεώνε μαθαίνοντας στα Ελληνό-
πουλα γράμματα.

Μια μεγάλη ηρωϊκή μορφή υπήρξε η δασιάλα Αικατερίνη Χατζηγεωργίου από την Μπογδάντσα. Η Αικατερίνη αφοσιώθηκε ολοκληρωτικά στον αγώνα για τη διατήρηση του ελληνισμού στη βασανισμένη Μακεδονία. Η έντονη εθνική δραστηριότητα της ηρωϊκής δασιάλας δεν άργησε να γίνει αντιληπτή από το βουλγαρικό κομιτάτο που έβλεπε ότι εξαιτίας της γιρεμίζονταν τα βουλγαρικά όνειρα στην περιοχή εκείνη. Την επικιύρηξαν μάλιστα οι Βούλγαροι με μεγάλο χρηματικό ποσό επιδιώκοντας έτσι την εξόντωσή της με κάθε τρόπο. Έπρεπε πάση θυσία η θαρραλέα δασιάλα να προστατευθεί και συνάμα να απομακρυνθεί από την Μπογδάντσα. Τότε το Γενικό Κέντρο Θεσσαλονίκης απόστειλε τάχιστα το παρακάτω γράμμα στο Μανώλη Κατσίγαρη που δρούσε σε εκείνη την περιοχή: *Καπετάν Μιχάλη, δεν υπάρχει σπουδαιότερο δια τον αγώνα μας από το να σώσεις την διδασκάλισσα Αικατερίνη Χατζηγεωργίου που είναι εις Μπογδάντσαν. Οι εχθροί μας την έχουν οριστικώς προγράψει. Αν μείνει εκεί χωρίς άλλο θα χάσωμεν πολυτιμοτάτην δια την πατρίδα ύπαρξιν. Συνόδεψέ την λοιπόν μέχρι Γιρέτσιστα με τα παλληκάρια σου. Εις την Αικατερίνην εγράψαμεν να σε ακολουθήσει με πάσαν εμπιστοσύνην. Συνοδεύων αυτήν έχε πάντοτε το νου σου εις την πατρίδα-ο αντιπρόσωπος του Κομιτάτου*.

Πράγματι ο καπετάν Κατσίγαρης εκτέλεσε την εντολή, συνόδευσε τη δασιάλα στη Γιρέτσιστα (Γιρέτσιστα θα πει ελληνικό χωριό). Οι Βούλγαροι όμως που παρακολουθούσαν κάθε κίνηση της δασιάλας, όταν έφυγε ο Μανώλης Κατσίγαρης από το χωριό μπήκαν ο αρχικομιτατζής Λεώνε με την κλίμα του και κρύφτηκαν σε σπίτι προδότη καιροφυλακτώντας να βρουν ευκαιρία για να σκοτώσουν την ηρωϊκή δασιάλα. Αφού απέτυχε ο Λεώνε να την ξεγελάσει με διάφορους τρόπους, πρώι-πρώι οι κομιτατζήδες του κύκλωσαν το σπίτι της πασιρίζοντας συγχρόνως να ρίξουν πετρέλαιο για να την αναγκάσουν να βγει. Τότε η άφοβη δασιάλα άνοιξε

το παράθυρο και άρχισε να πυροβολεί τους αιμοχαρείς κομιτατζήδες. Κατάφερε μάλιστα να τραυματίσει κι έναν. Κιότεψαν τότε οι κομιτατζήδες και ανάπιασαν να υποχωρούν. Ο Λεώνε λύσσαξε κι άρχισε να ουρλιάζει οργισμένος. Δεν πρόσμενε τέτοια τολμηρή αντίδραση από μια γυναίκα. Άρχισαν ευθύς να πυροβολούν προς το ανοιχτό παράθυρο. Στο χρόνο που η Αικατερίνη Χατζηγεωργίου γιόμιζε το όπλο της κατάφεραν οι Βούλγαροι να ρίξουν πετρέλαιο στο σπίτι της και αμέσως η φωτιά άρχισε να φουντώνει. Η ηρωϊκή δασκάλα άνοιξε τότε άλλο παράθυρο και συνέχισε να πυροβολεί. Από τις σφαίρες της σιοτώθηκε ένας Βούλγαρος. Σε λίγο η καιγόμενη στέγη υποχώρησε και η ηρωϊκή Ελληνίδα κάηκε ζωντανή.

Στο σταυρό που τοποθετήθηκε στο μνήμα της εγράφη το εξής:

ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ
ΠΙΣΤΕΩΣ ΑΓΩΝΙΖΟΜΕΝΗ ΠΥΡΙ ΥΠΟ
ΤΩΝ ΒΟΥΛΓΑΡΩΝ ΠΑΡΑΔΟΘΕΙΣΑ
ΕΝΘΑΔΑΙ ΚΕΙΜΑΙ
ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΧΑΤΖΗΓΕΩΡΓΙΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ
18 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1904.

Ο σταυρός αυτός μεταφέρθηκε πολλά χρόνια αργότερα και τοποθετήθηκε στο ηρώο που βρίσκεται στο προαύλιο του Δημοτικού Σχολείου Ειδομένης.

Βαλκανοτουρκικός πόλεμος

Το 1912 κηρυχθέντος του βαλκανοτουρκικού πολέμου, όλος ο χριστιανικός κόσμος είχε τρομοκρατηθή επί τινα χρονιόν διάστημα δια τον φόβον γενικών σφαγών ει μέρους των τούρκων και είχε συσπειρωθή και ενωθή, καθόσον και συμμαχίαν είχαν ήδη αι διάφοροι πρώην εχθρικώς διακειμέναι εθνικότητες Έλληνες-Βούλγαροι-Σέρβοι και είχαν δώσει αμοιβαίαν υπόσχεσιν, ότι θα υποστηρίξη η μία την άλλην και θα αμυνθούν όλαι μαζί εν δεδομένη στιγμή. Τούτο όμως δεν συνέβη, διότι μετά την υποχώρησιν των τουρκικών στρατευμάτων ει Σκοπίων προς Θεσσαλονίκην, υπεχώρησε και η εν Γευγελή τουρκική στρατιωτική δύναμις και παρέμεινε μόνον ο τουρκικός πληθυσμός και αι πολιτικάί αρχαί, οπότε ήρχισαν να φοβώνται αυτοί οι ίδιοι οι

Ὅλος ο χριστιανικός πληθυσμός πάσης εθνικότητος ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἀνέμενε τὴν ἀπελευθέρωσίν του. Ἀλλ' ὑπὸ τίνος στρατοῦ; Ποίας εθνικότητος; Τοῦτο δὲν ἦτο δυνατόν οὔτε νὰ το προμαντεύσουν, οὔτε καὶ νὰ το προβλέψουν. Ἐνάστη ὁμως ἐπεθύμει καὶ ἠύχετο τὴν ἀπελευθέρωσιν καὶ τὴν κατάληψιν τῆς Γευγελῆς ὑπὸ στρατοῦ τῆς ὁμοφύλου εθνικότητος.

Οἱ Τούρκοι ὁμως τίνος στρατοῦ κατοχὴν ἐπεθύμουν, ἐφ' ὅσον τὸ κράτος τῶν κατέρее καὶ δὲν υπήρχεν ἐλπίς νὰ σωθῇ; Γνωρίζοντες ὁμως καλῶς τὴν βαρβαρότητα καὶ τὴν κακὴν πολιτείαν τῶν βουλγάρων ἐπεθύμουν νὰ εἶναι μάλλον ὑπὸ ἐλληνικὴν κατοχὴν παρά ὑπὸ βουλγαρικὴν. Ἄλλωστε εἰς τὰς μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ τούρκων φιλικιάς συζητήσεις ἔλεγον: *Ἀπὸ τὸν Γιουνάν παρελάβομεν τὴν χώραν αὐτὴν καὶ εἰς τὸν Γιουνάν θα τὴν παραδώσωμεν, διότι ἔτσι γράφουν τὰ βιβλία μας*. Διὰ τοῦτο κατόπιν συσκέψεως τῶν τουρκικῶν πολιτικῶν καὶ θρησκευτικῶν ἀρχῶν, ἐσχημάτισαν οὗτοι ἐπιτροπὴν αποτελουμένην ἐκ τοῦ Καϊμακάμη, τοῦ Μουφτὴ τοῦ Ἀλή Εφέτη καὶ Σαζαήρ Εφέντη, ἡ ὁποία παρουσιασθεῖσα εἰς τὸν Ἑλληνα Ἀρχιερατικὸν Επίτροπον τὸν Ἀνανιάδην ἐπέδωκεν αἴτησιν διὰ τῆς ὁποίας ἐγνωστοποιούσαν τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ τουρκικοῦ λαοῦ ἵνα ἡ Γευγελὴ καταληφθῇ ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ καὶ παρεκάλεσαν αὐτὸν ὅπως ἀποστείλῃ τὴν αἴτησιν ταύτην εἰς τὸν εἰς Ἀξιούπολιν Ἑλληνα ἀξιωματικὸν Διοικητὴν τῆς ἐκεῖ ευρισκομένης στρατιωτικῆς μονάδος καὶ νὰ παρακαλέσῃ ἐκ μέρους αὐτῆς, ὅπως οὗτος ζητήσῃ παρά τοῦ εἰς Θεσσαλονίκην ευρισκομένου Ἀρχιστρατήγου καὶ Διαδόχου τοῦ τότε Βασιλέως Γεωργίου τοῦ Α' Κωνσταντίνου, τὴν ἄδεια νὰ προελάσῃ οὗτος μέχρι Γευγελῆς, ἢ καὶ ἀν ἐκωλύετο νὰ στείλῃ τουλάχιστον ἓνα βαθμοφόρον, ἔστω καὶ δεκανέα, μετὰ δεκάδα στρατιωτῶν καὶ νὰ παραδώσῃ τὴν πόλιν εἰς ταυτικὸν ἐλληνικὸν στρατόν. Ταύτη ἐπιστολὴ ἀπεστάλη καὶ ἀπὸ τὸν Κομαντάντ (Φρούραρχον) Γευγελῆς τὸν Ἀλή Τακίρ Πασάν πρὸς τὸν τότε στρατηλάτην τὸν Κωνσταντίνον. Κομιστὴς τῆς ἐπιστολῆς ἦτο ὁ Γεώργιος Μόσχος.

Ὁ Ἀνανιάδης ὁμως ἀν καὶ ἦτο δραστήριος καὶ ἐνεργητικὸς εἰς αὐτὴν τὴν σοβαρωτάτην διὰ τὸν ἐλληνισμόν τῆς Γευγελῆς περίπτωσιν περιέπεσεν εἰς ἀσυχώρητον σφάλμα, διότι ἀντὶ νὰ μεριμνήσῃ διὰ τὴν ταχυτέραν ἀποστολὴν τῆς, ὡς εἴρηται, αἰτήσεως διὰ καταλλήλου προώπου, οὗτος ἠρκέσθη εἰς τὴν ἐλπίδα ὅτι ὁ ἐλληνικὸς στρατός ευρι-

σιόμενος εις απόστασιν μόνον τεσσάρων ωρών από την Γευγελήν θα προελάση και θα καταλάβη αυτήν.

Διαρκιούντος του πολέμου, ως ελέχθη, είχε δημιουργηθή φόβος σφαγών εις μέρους καιιοποιών στοιχείων της κυριαρχούσης εθνότητος, δια τούτο προς πρόληψιν απεικταίων, εγένετο σύσκεψις και προσυμφωνία μεταξύ των τριών θρησκευτικών αρχηγών της Γευγελής του Μουφτή, του Έλληνοσ Αρχιερατικού Επιτρόπου και του Βουλγάρου τοιούτου, δια της οποίας έκαστος εις τούτων υποχρεούτο να φροντίση δια την προφύλαξιν των πληθυσμών και των άλλων εθνικοτήτων, και ότι δεν θα δεχθώσιν άτακτα στίφη να καταλάβουν την Γευγελήν.

Εν τω μεταξύ ο Έλλην οπλαρχηγός της περιοχής του όρους Πάϊ-κου και Αρχηγός ανεγνωρισμένης προσιοπιικής ομάδος προπορευομένης του Ελληνικού Στρατού ο Βασ. Βάνδος, φθάνει εις το περί την μίαν ώραν απέχον από την Γευγελήν χωρίον Μοΐν και στέλλει εις τον Αρχιερατικόν Επίτροπον Ανανιάδην επιστολήν, δια της οποίας κατά διαταγήν του Ελληνικού Επιτελείου εξήτει πληροφορίας εάν υπήρχον εις Γευγελήν μεγάλαι δυνάμεις τουρκικού στρατού και εν εναντία περιπτώσει, εάν δηλαδή δεν υπάρχη στρατός, να προελάση και να καταλάβη την Γευγελήν, εφ' όσον μάλιστα και το σώμα του είχε στρατιωτικήν στολήν.

Ο κούφος Ανανιάδης αντί να ειδοποιήση τον ανωτέρω οπλαρχηγόν να προχωρήση και να καταλάβη την Γευγελήν, παρουσιάζει την επιστολήν του οπλαρχηγού Βάνδου εις τον Βούλγαρον Αρχιμανδρίτην, ο οποίος υποκρινόμενος δηλοί, ότι κατόπιν της προσυμφωνίας δεν πρέπει να παραδοθή η Γευγελή ούτε εις αντάρτας ούτε εις κομιτατζήδες. Τοιούτοτρόπως ο αποβλαωμένος Ανανιάδης απεικοιμήθη και δεν εφρόντισε να ενεργήση δια την απελευθέρωσιν της Γευγελής, δια την οποίαν τοσούτον εμόχθησεν ο Ελληνικός λαός της περιφερείας Γευγελής κατά τον Μακεδονικόν Αγώνα, αφού μάλιστα εδίδετο μία τοιαύτη ευνοϊκή ευκαιρία. Και μόνον κατόπιν δευτέρας και απειλητικής επιστολής του οπλαρχηγού απέστειλεν αδρανείς ανθρώπους οι οποίοι αφού περιήλθον τα Οθωμανικά χωρία Πλαγιάν, Φανόν και Χαμηλό και αφού εγέμισαν την κοιλίαν των με πίττες και χαλβάδες, τότε και μόνον εδέησαν να συνέλθουν και να εκτελέσουν την αποστολήν των. Μόνον μετά τέσσαρας ημέρας παρεδόθη η επιστολή εις τον εν Αξιουπόλει Έλληνα αξιωματι-

κόν, ο οποίος έχων υπ' όψιν του τον ύψιστον εθνικόν σκοπόν, τον οποίον επρόκειτο να επιτελέση, ευθύς αμέσως απέστειλε το ζητηθέν τμήμα στρατού με την ρητήν εντολήν, όπως τούτο ουδ' επί στιγμὴν σταματήσει ουδαμῶς, όπως και εγένετο αλλά δυστυχώς... το καιόν είχε συντελεσθή, διότι η Γευγελή είχε καταληφθῇ υπό μικροῦ αποσπάσματος Σερβικοῦ στρατοῦ ως εξής.

Ο Βούλγαρος Αρχιμανδρίτης καταγόμενος ἐκ Βουλγαρίας λαβὼν γνώσιν της πρώτης επιστολῆς του οπλαρχηγού Βάνδου και έχων υπ' όψιν ὅτι ο ελληνικὸς στρατός ευρίσκεται πλησίον της Γευγελῆς και ὅτι ο Βουλγαρικὸς στρατός δεν πρόκειται να φθάσῃ ἐγκαίρως, ενεργῶν ὡς Βούλγαρος πατριώτης ἐκ πείσματος και ἐκ φθόνου κινούμενος, απέστειλεν ἀγγελιοφόρους ἱππεῖς εἰς Σέρβον Διοικητὴν στρατιωτικῆς μονάδος ἀπεχούσης 10 ὥρας ἀπὸ την Γευγελήν, και ἐζήτησε την ἀποστολὴν μικροῦ τμήματος στρατοῦ πρὸς κατάληψιν αὐτῆς, δηλαδὴ ἐπροτίμησε να εἶναι ὑπὸ Σερβικόν ζυγόν παρά ὑπὸ ελληνικόν τοιούτον.

Πράγματι ο Σέρβος αξιωματικὸς βλέπων ὅτι τῷ δίδεται ευκαιρία να δράσῃ, ἐφ' ὅσον μάλιστα το ζητούμενον τμήμα δεν διέτρεχεν οὐδὲνα κίνδυνον, ἀπέστειλε περὶ τοὺς 23 ἱππεῖς και τοιουτοτρόπως ἐπέτυχεν ο Βούλγαρος ὅ,τι δεν κατάρθωσε να ἐπιτύχῃ ο προειδοποιηθεὶς Ἀνανιάδης ὅστις διὰ τούτο υπέπεσεν εἰς την δυσμένειαν του ελληνικοῦ λαοῦ.

Μετά την ἀπελευθέρωσιν της Θεσσαλονίκης ὑπὸ του Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ἀπόσπασμα ὑπὸ την διοίκησιν του Ἀντισυνταγματάρχου Μηχανικοῦ κ. Κωνσταντινοπούλου ἀποτελούμενον ἀπὸ το 2ον Τάγμα Ευζώνων ὑπὸ την διοίκησιν του Ἀντισυνταγματάρχου κ. Ἰωάν. Φικιῶρη και ἀπὸ το 6ον Τάγμα Ευζώνων ὑπὸ την διοίκησιν του Ἀντισυνταγματάρχου κ. Λούρου διετάχθη να προωθηθῇ πρὸς την Γευγελήν.

Την 30ὴν Οκτωβρίου 1912 ἐπεβιβάσθη ἐκ Θεσσαλονίκης ἐπὶ αμαξοστοιχίας και ἐφθασεν εἰς Πολύκαστρον (Καρασούλι) ὅπου ἠναγκάσθη να ἀποβιβασθῇ της αμαξοστοιχίας, διότι η γέφυρα του Ἀξιού ποταμοῦ Ἀξιουπόλεως εἶχε καταστραφῇ.

Την ἐπομένην 1ην Νοεμβρίου 1912 ὑπὸ ραγδαιοτάτην βροχὴν ἐξεκίνησε πεζὴ και μετὰ ἐξάωρον πορείαν διὰ μέσου των χωρίων Πευκιάσος (Ὠραιόβιτσα) και Ευζώνων (Μαντσίκιοβον) ἐφθασε περὶ την 12ην μεσημβρινήν και εἰσῆλθεν εἰς Γευγελήν, την οποίαν την προηγουμένην

ημέραν είχε καταλάβει μικρόν απόσπασμα 23 ιππέων Σερβικού στρατού.

Μετά ένα μήνα ήλθον εις Γευγελήν και στρατεύματα Βουλγαρικά και Μαυροβουνιώτικα. Επί οκτώ μήνας συνειργάσθησαν ομαλώς εις όλα τα ζητήματα πολιτικά και στρατιωτικά. Η κατάσταση αυτή διήρμησε μέχρι της 17ης Ιουνίου του 1913, οπότε διεικόπη η αρμονία αυτή λόγω της διασπάσεως της συμμαχίας εξ αφορμής των παραλόγων αξιώσεων της υπούλου και καιοπίστου Βουλγαρίας, η οποία ήθελε δολίως να καταλάβη εδάφη απελευθερωθέντα υπό των άλλων συμμάχων της Ελλάδος, Σερβίας και Μαυροβουνίου. (Ιωάννου Ξάνθου *Ιστορία της Γευγελής και εθνική δράσις των κατοίκων αυτής και των πέριξ χωρίων*).

Ελληνοβουλγαρικός πόλεμος

Την 17ην Ιουνίου 1913 κηρυχθέντος του Ελληνοβουλγαρικού πολέμου εξ αφορμής των αρπαικτικών διαθέσεων της Βουλγαρίας δια να καταλάβη την Θεσσαλονίκην, ο βουλγαρικός στρατός προελάσας εκ του τομέως της Δοϊράνης, έφθασεν εις την αριστερήν όχθην του Αξιού ποταμού και παρά την γέφυραν αυτού, εις τον τομέα της Γευγελής, όπου διεξήχθη καθ' όλην την ημέραν μάχη, κατά την οποίαν ο μεν βουλγαρικός στρατός ανήρχετο εις έν Πεζικιόν σύνταγμα μετά πολυβόλων και πυροβολαρχίας, ο δε σερβικός εις ένα μόνον λόχον εθνοφρουράς άνευ πολυβόλων και πυροβόλων.

Κατά τη διάρκειαν της μάχης όλος ο Ελληνικός πληθυσμός της Γευγελής προσέφυγεν εις το Ελληνικόν έδαφος εις Ειδομένην και Πλαγιάν και μόνον περί το 1/20 τούτου παρέμεινεν εκεί.

Την 7ην ώραν μ.μ. ενάμφθη η μικρά δύναμις του Σερβικού στρατού και ετράπη εις φυγήν, ο δε βουλγαρικός στρατός μη ευρίσκειν άλλην αντίστασιν, διέβη την γέφυρα του Αξιού ακωλύτως και προελάσας κατέλαβε την Γευγελήν.

Την επομένην ημέραν 18ην Ιουνίου 1913 οι εις Πλαγιάν και Φανόν πρόσφυγες διετάχθημεν και αναχωρήσαμεν δι' Αξιούπολιν πεζή. Περί ώραν 1αν μ.μ. της ιδίας ημέρας αφίχθη εκ Θεσσαλονίκης έντακτος αμαξοστοιχία μας παρέλαβεν και μας μετέφερεν εις Θεσσαλονίκην και μετά παραμονήν επί 18 ημέρας και μετά την λήξιν του πολέμου επανήλθομεν πάλιν εις Γευγελήν.

Όταν η Γευγελή κατελήφθη το πρώτον υπό των Βουλγάρων ήτοι την 17ην Ιουνίου τα Ελληνικά στρατεύματα το 7ον Ευζωνικόν Σύνταγμα είχε παραταχθή εις τα σύνορα Ειδομένης και Γευγελής.

Κατά την εισβολήν του βουλγαρικού στρατού εις Γευγελήν μετά αυτού εισήλθον και οι πρώην κομιτατζήδες Γευγελής και περιχώρων, οι οποίοι μένεα πνέοντες εναντίον των Ελλήνων προέβησαν αμέσως εις σφαγάς των εν αυτή παραμεινάντων Ελλήνων και εσφάγησαν εκείνην την ημέραν οι Θάνος Μένου, Νάιος Τσιορλίνης, Μιχ. Γ. Δασιάλου, Θάνος Τζιούντας, Δημήτριος Μπήιας, Αλτίνα Μένου και πολλοί εκ των πέριξ χωρίων περί τους ογδοήκοντα και πλέον. Τα θύματα θα ήσαν πολύ περισσότερα εάν δεν ελάμβανον γνώσιν εγναίρως και δεν εκρύπτοντο οι παραμείναντες Έλληνες εις οθωμανικάς οικίας όπου οι Οθωμανοί προθυμότερα παρέσχον πάσαν ευκολίαν, άλλοι δε κατέφυγον εις το παρακείμενον δάσος Καρά Ορμάν κ.τ.λ.

Κατά την διάρκειαν της διεξαγωγής της Σερβοβουλγαρικής μάχης της 17ης Ιουνίου εις την γέφυραν του Αξιού, ο εις τα υψώματα του χωρίου Πλαγιά (Καράσιναν) Έλλην Διοικητής του 7ου Συντάγματος Ευζώνων Βασιλείου παραιολουθών την εις απόστασιν μιας περίπου ώρας διεξαγομένην μάχην και γνωρίζων καλώς τας δυνάμεις των δύο αντιμετώπων στρατευμάτων και έχων υπ' όψιν ότι οι Σέρβοι δεν θα δυνηθούν να ανταπεξέλθουν εναντίον τριακονταπλασίου και πλέον και άριστα εξοπλισμένου βουλγαρικού στρατού, ειδοποίησε τον Σέρβον πολιτικόν Διοικητήν της Γευγελής εάν δέχεται να τους ενισχύση. Ούτος όμως υπεροπτινώς και απερισκεπτώς είπεν: *Δεν είναι ανάγκη. Μόνοι μας κατελάβομεν την Γευγελήν και μόνοι μας θα την υπερασπίσωμεν*. Όταν όμως περί ώραν 4ην μ.μ. είδεν ο εν λόγω Σέρβος διοικητής, ότι η δύναμις των αρχίζει να κάμπηται, τότε και μόνον εξήτησε την ενίσχυσιν παρά του ως άνω Έλληνος Διοικητού, ο οποίος έχων υπ' όψιν ότι κατά την κρίσιμον εκείνην στιγμήν πάσα ενίσχυσις ήτο ανωφελής, απήντησεν ως τω έπρεπεν: *Δεν έχω διαταγήν να προχωρήσω και ότι σεις θα δυνηθήτε να υπερασπίσητε την πόλιν*.

Την 18ην Ιουνίου το εις Πλαγιάν 7ον Ευζωνικόν Σύνταγμα διαταχθέν επετέθη εναντίον του εις Γευγελήν βουλγαρικού στρατού, τον οποίον εντός ελαχίστων ωρών έτρεψεν εις άταικτον φυγήν και τον εξεδίωξε πέραν του Αξιού ποταμού.

Ο Ελληνικός στρατός και οι μετ' αυτού πρόσκοποι και πολίτο-φύλακες μαθόντες την σφαγήν των Ελλήνων προέβησαν εις αντίποινα. Λέγεται ότι είς και μόνον εύζωνος εκ Σμύρνης εφόνευσεν 38 Βουλγάρους.

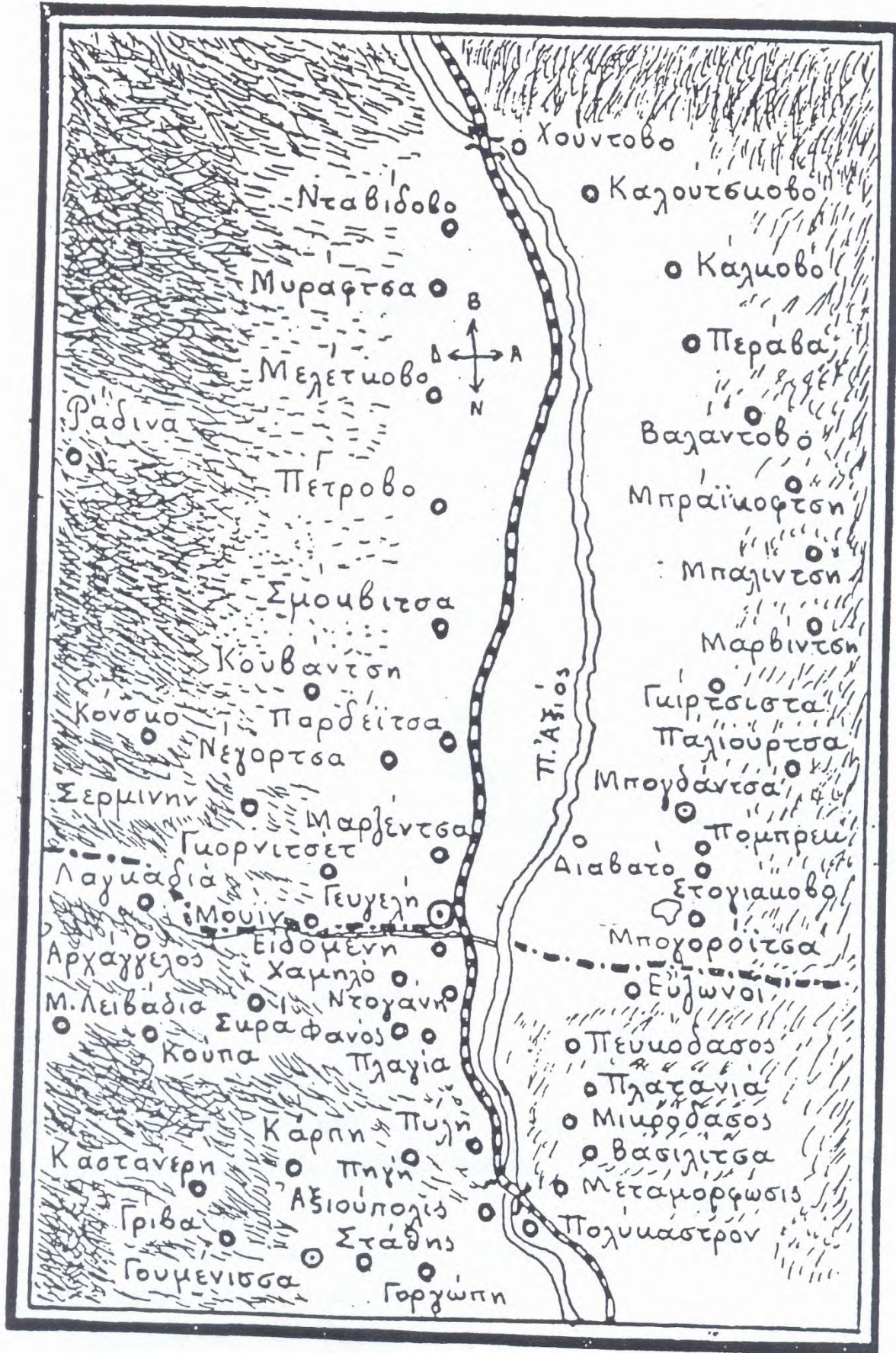
Την 19ην Ιουνίου ο βουλγαρικός στρατός ενισχυθείς επετέθη νύκτωρ εναντίον του εν Γευγελή ημετέρου στρατού, ο οποίος υπεχώρησεν εις Πλαγιάν και η Γευγελή περιήλθε δια δευτέραν φοράν εις χείρας των βουλγάρων. Ταύτην την φοράν ουδείς Έλλην παρέμεινε εν αυτή αλλ' όλοι έφυγον μετά του στρατού.

Την 20ήν Ιουνίου ο Ελληνικός στρατός επετέθη και πάλιν εναντίον των βουλγάρων, τρέπει αυτούς εις φυγήν και τους εκδιώκει δια δευτέραν φοράν.

Την 21ην Ιουνίου έν τάγμα πεζοναυτών ερχόμενον εις ενίσχυσιν του εις Πλαγιάν Ευζωνικού συντάγματος διήλθε πεζή τον Αξιόν ποταμόν επετέθη εναντίον τού εις την αριστεράν όχθην ευρισκομένου βουλγαρικού στρατού, τον οποίον έτρεψεν εις φυγήν. Δυστυχώς όμως λόγω καιού προσανατολισμού, ευρέθη τούτο μεταξύ του Αξιού ποταμού και του λόφου Μπόρουτς εις στενωπόν δίοδον, όπου περιεικινλώθη υπό των βουλγάρων. Οι άνδρες αυτού επολέμησαν μεν ηρωϊκώτατα έναντι δειναπλασίας δυνάμεως, αλλ' έπεσαν ενδόξως μαχόμενοι μέχρι και του τελευταίου πεζοναύτου χωρίς ουδείς να παραδοθή. Τοιουτοτρόπως οι βούλγαροι ενισχυθέντες και πάλιν ανααιτέλαβον την Γευγελήν δια τρίτην φοράν.

Την 22αν Ιουνίου ο Ελληνικός στρατός αποφασιστικώς ενισχυθείς επετέθη, κατετρόπωσεν, έτρεψεν εις φυγήν τον βουλγαρικόν στρατόν και προελάσας και πέραν του Αξιού ποταμού ετέθη εις κατὰ δίωξίν του, ο οποίος ουδαμού πλέον ηδυνήθη να σταθή και τοιουτοτρόπως η Γευγελή δια τρίτην φοράν απηλευθερώθη από τας αρπαικτικάς χείρας των Βουλγάρων.

Η Γευγελή, η δια τσοσούτων κόπων και μόχθων, και δια τσοσούτων αγώνων και Ελληνικού αίματος απελευθερωθείσα από τας χείρας των βουλγάρων, λόγω της ολιγωρίας, της νωθρότητας και της αδεξίου πολιτικής του Έλληνοσ Αρχιμανδρίτου αυτής Ανανιάδου αφ' ενός και αφ' ετέρου λόγω της ακατανοήτου υποχωρητικότητας της επί της χαράξεως των συνόρων της περιοχής Γευγελής Ελληνικής Επιτροπής,

21. Η ΓΕΥΓΕΛΗ ΚΑΙ ΤΑ ΠΕΡΙΕ ΑΥΤΗΣ ΧΩΡΙΑ
(Ιωάννου Εάνθου *Ιστορία της Γευγελής...*).

προς μεγάλην θλίψην του Ελληνισμού Γευγελής, η Ελληνικωτάτη και ηρωϊκωτάτη αύτη πόλις περιήλθεν εις την κατοχήν της Σερβίας, η οποία ούτε κόπους, ούτε αγώνας ούτε και θυσίας υπέστη.

Κατόπιν του μεγάλου τούτου αδιηήματος, οι περισσότεροι των Ελλήνων Γευγελής και των πέριξ χωρίων μη ανεχόμενοι να ζήσωμεν υπό ξένον ζυγόν, απεφασίσαμεν να θυσιάσωμεν εστίας και περιουσίας και προσεφύγομεν εις τας αγιάλας και το έδαφος της μητρός Ελλάδος, πράγμα, το οποίον ήτο το μόνον όνειρόν μας να είμεθα τέκνα αυτής. (Ιωάννου Εάνθου *Ιστορία της Γευγελής και εθνική δράσις των κατοίκων αυτής και των πέριξ χωρίων*).

Ο καθορισμός των Ελληνοσερβικών συνόρων

(Απόσπασμα από το άρθρο της Γεωργίας Ιωαννίδου-Μπιτσιάδου *Η Ελληνοσερβική προσέγγιση και ο καθορισμός των Ελληνοσερβικών συνόρων*).

Από το Μάρτιο του 1913 εντείνονται οι προκαταρτιτικές διαπραγματευτικές συνομιλίες ανάμεσα στους ιθύνοντες της Αθήνας και του Βελιγραδίου για τη σύναψη ενός διμερούς ελληνοσερβικού μετώπου. Σπουδαίο βήμα στην ελληνοσερβική σύμπραξη αποτελεί η σύναψη του προκαταρτιτικού μυστικού πρωτοκόλλου που υπογράφτηκε στην Αθήνα στις 22 Μαΐου 1913 από τον Έλληνα υπουργό των Εξωτερικών Λάμπρο Κορομηλά και το Σέρβο πρεσβευτή στην Αθήνα Μαθίας Μπόσκοβιτς. Σύμφωνα με το άρθρο 2 του πρωτοκόλλου, οι δύο κυβερνήσεις υπόσχονται αμοιβαία βοήθεια για την προστασία των εδαφών που κατέχονταν από τα στρατεύματά τους και όριζαν τη δυτική όχθη του ποταμού Αξιού (Βαρδάρ) ως κοινή αιραία συνοριακή γραμμή και ότι ο καθορισμός των νέων συνόρων θα βασίζεται στην αρχή της πραγματικής κατοχής. Η οροθετική γραμμή θα αναχωρεί από την υψηλότερη κορυφή της οροσειράς Καμένα Πλανιά (Καμνά), θα αιολουθεί το λεκανοπέδιο του Άνω Σιούμπη, θα περιβάλλει τη λίμνη της Αχρίδας, θα συναντά τη δυτική όχθη της λίμνης Πρέσπας, το χωριό Κούσκο και την ανατολική όχθη στο κάτω Δουμπλιάνι, θα διέρχεται κοντά από το Ραχμαλή και αιουλουθούσα τη γραμμή της διαχωρίσεως των υδάτων των ποταμών Εριγώνος (Τσέρνας) και Μεγλένικα θα συναντά τον ποταμό Αξιό (Βαρδάρ) σε απόσταση τριών περίπου χιλιομέτρων νοτίως της Γευγελής. Σύμφωνα με

το άρθρο 1 του προκαταριτινού πρωτοκόλλου, οι κυβερνήσεις της Ελλάδος και της Σερβίας αναλαμβάνουν την υποχρέωση να συνάψουν και να υπογράψουν συνθήκη μέσα σε είκοσι μέρες από την υπογραφή του προκαταριτινού πρωτοκόλλου.

Πριν συμπληρωθούν δέκα μέρες από τη σύναψη του προκαταριτινού πρωτοκόλλου, την 1/14 Μαΐου 1913 υπογράφηκε στη Θεσσαλονίκη από το λοχαγό Ι.Π.Μεταξά, για την Ελλάδα, και από τους συνταγματάρχες Π.Πάσιτς και Δ.Τουφεζίτς, για τη Σερβία, η πρώτη ελληνοσερβική μυστική στρατιωτική σύμβαση. Χαρακτηριστικό είναι ότι η στρατιωτική αυτή μυστική σύμβαση υπογράφηκε AD REFERENDUM και δεν επικυρώθηκε. Η σερβική Κυβέρνηση αρνήθηκε να κυρώσει τη σύμβαση Μεταξά-Πάσιτς, γιατί τη θεώρησε ανεπαρκή. Η σύμβαση αυτή αντικαταστάθηκε από την ελληνοσερβική στρατιωτική σύμβαση των βασιλείων της Ελλάδος και της Σερβίας που υπογράφηκε στις 19 Μαΐου/1 Ιουνίου πάλι στη Θεσσαλονίκη από τους ίδιους πληρεξούσιους Σέρβους, ενώ για τους Έλληνες υπέγραψε ο Χ.Στρατηγός. Η συνθήκη αυτή επικυρώθηκε στις 8/21 Ιουνίου 1913 στην Αθήνα.

Σύμφωνα με το άρθρο 7 της ελληνοσερβικής συνθήκης, η Ελλάδα είχε δικαίωμα να καταλάβει οριστικά την περιοχή η οποία βρίσκεται νοτίως και ανατολινώς της οροθετικής γραμμής, που αρχίζει από ένα σημείο του ποταμού Αξιού αιριβώς βορείως του χωριού Ειδομένη (Σέχοβο), περνά μεταξύ των χωριών BOGORODITSA και Εύζωνοι (Ματσούνιοβο), αιολουθεί την κορυφογραμμή μεταξύ των χωριών Σελιμνί και Ντοτλί, κατευθύνεται στις πλαγιές 535, 227, διασχίζει τη λίμνη Δοϊράνη και κατευθύνεται προς την πλαγιά 208 και έπειτα προς τις πλαγιές 397, 1494 και την κορυφογραμμή του όρους Μπέλες, υψόμετρο 1800 βορειοδυτικώς της Κούλας, μέχρι την κατωφέρεια 2194 (PEPELIK).

Ο καθορισμός των ελληνοσερβικών συνόρων περιγράφεται στο άρθρο 3 της ελληνοσερβικής συνθήκης, σύμφωνα με το άρθρο 2 του προκαταριτινού πρωτοκόλλου, και τα συμβαλλόμενα μέρη συμφώνησαν να διατηρήσουν την κυριαρχία των εδαφών που DE FACTO είχαν καταλάβει.

Με τη σύσταση της ελληνοσερβικής συμμαχίας έχουμε ουσιαστική διάσπαση του βαλκανικού συμμαχικού μετώπου. Οι νικητές-σύμμαχοι του πρώτου βαλκανικού πολέμου φέρονται αντιμέτωποι. Ένα μήνα μετά τη λήξη του πρώτου βαλκανικού πολέμου, στις 17 Ιουνίου 1913, με

αιφνιδιαστική επίθεση των Βουλγάρων κατά των Σέρβων στη Γευγελή και συγχρόνως κατά των Ελλήνων στη Νιγρίτα, άρχισε ο δεύτερος βαλκανικός πόλεμος. Οι Βούλγαροι προσπάθησαν πραξικοπηματινά να καταλάβουν τα διαμφισβητούμενα εδάφη, υποτιμώντας τη στρατιωτική ικανότητα της Ελλάδας και της Σερβίας. Οι σύμμαχοι όχι μόνο αμύνθηκαν με επιτυχία, αλλά πολύ γρήγορα άρχισαν νικηφόρες αντεπιθέσεις. Οι τιτάνιες μάχες του Κιλκίς και της Κρέσνας χάρησαν νέα δόξα στα ελληνικά όπλα. Με τη συνθήκη του Βουκουρεστίου, στις 10 Αυγούστου 1913, τερματίστηκε ο δεύτερος βαλκανικός πόλεμος και οριστικοποιήθηκαν τα σύνορα των τριών βαλκανικών χωρών στη Μακεδονία. Η Μακεδονία διαμελίστηκε ανάμεσα στη Σερβία, Βουλγαρία και Ελλάδα. Η Σερβία απέσπασε ολόκληρη τη Βόρειο Μακεδονία μέχρι το νότιο τμήμα του Μοναστηρίου και της Γευγελής. Η Βουλγαρία ιδιοποιήθηκε την περιοχή της Στρώμνιτσας, του Μελένικου και περίπου το μισό τμήμα της Θράκης. Η Ελλάδα περιορίστηκε στην προσάρτηση της Νοτίου Μακεδονίας, από τις περιοχές νοτίως του Μοναστηρίου και της Γευγελής μέχρι τις εκβολές του ποταμού Νέστου, όπως προέβλεπε η ελληνοσερβική συμμαχία.

Μετά την υπογραφή της συνθήκης του Βουκουρεστίου, στις 3/19 Αυγούστου 1913, συναντήθηκαν στο Βελιγράδι ο Πάσιτς και ο Βενιζέλος και συμφώνησαν ότι για να γίνει εκτελεστή η ελληνοσερβική συνθήκη είναι απαραίτητο να συνέλθει στις 15 Αυγούστου στη Γευγελή μια Μικτή Επιτροπή, η οποία, σύμφωνα με τους όρους της ελληνοσερβικής συνθήκης και της στρατιωτικής συμβάσεως, θα χαράξει την ελληνοσερβική μεθόριο. Αποφάσισαν κάθε χώρα να διαθέσει από πέντε αξιωματικούς, δύο νομικούς και το αναγκαίο προσωπικό. Σύμφωνα με το Πρωτόκολλο Πάσιτς-Βενιζέλου, αναλυτικά η οροθετική γραμμή ανάμεσα στις δύο χώρες από το δυτικότερο άκρο και σύμφωνα με τον αυστριακό χάρτη 1:200.000, ορίζεται ως εξής:.....Στη συνέχεια διέρχεται από το υψόμετρο 2525, κορυφή Καϊμακτσαλάν του όρους NITZE, από τα σημεία 1700, 1160, 1440, 1058, 1550, 1375, 1201, 1431, δια μέσου του όρους BLATE από τα σημεία 1656, 1766, 1673, 2050, 2058, 1929, 1149, 774, 858, δια μέσου του αντερείσματος GUSET BALKANI, από τα σημεία 560, 241, καταλήγει επί του ποταμού Αξιού (VARDAR), αφού αφήνει στην Ελλάδα το χωριό Ειδομένη (SEHOVO).

Η οροθετική γραμμή διέρχεται βορείως του χωριού Ειδομένη και αφού διασχίσει τον Αξιό ποταμό διέρχεται από τα χωριά BOGORODITSA και Εύζωνοι (MACUKOVO). Στη συνέχεια ακολουθεί την κορυφογραμμή ανάμεσα στα χωριά SELIMLI και DAUTLI και κατευθύνεται προς το υψόμετρο 208 και έπειτα προς τα υψόμετρα 397 και 1494 επί της κορυφογραμμής του όρους Μπέλες (BELASICA).

Ο Πάσιτς και ο Βενιζέλος αποφάσισαν επίσης να περιορίσουν τις αρμοδιότητες της Επιτροπής, αφού θέσει τις γενικές βάσεις για την υλοποίηση της εργασίας, με τη δημιουργία δύο Υποεπιτροπών. Κάθε Υποεπιτροπή θα χαράξει το ήμισυ της μεθορίου και θα τοποθετήσει τις συνοριακές πυραμίδες. Πράγματι, η Υποεπιτροπή, το φθινόπωρο του 1913, αφού τοποθέτησε κτιστές μόνιμες πυραμίδες, καθόρισε οριστικά την ελληνοσερβική συνοριακή γραμμή και συνέταξε τα σχετικά πρακτικά.

Ο ανθυπολοχαγός Ευστάθιος Δογάνης

(Άρθρο του Λύσανδρου Φάσσου στην εφημερίδα ΠΡΩΤΗ ΣΕΛΙΔΑ, στις 4/5/1995).

--Χωριό Δογάνης κοινότητας Ειδομένης.

--Στρατόπεδο Δογάνη στο Κιλκίς.

Φόρος τιμής στη θυσία ενός παλικαριού που έδωσε τα νειάτα του και τη ζωή του στην ιδέα της Πατρίδας, όπως αυτός την οραματιζότανε, και τη λευτεριά της Μακεδονίας.

Ποιος όμως ήταν ο ήρώας μας που αναπαύεται στο στρατιωτικό νεκροταφείο Αξιούπολης, ακοίμητος φρουρός της υπέρτιμης μακεδονικής γης;

Ο **Ευστάθιος Νικολάου Δογάνης** γεννήθηκε το έτος 1894 στην Κάτω Κλειτορία (Μαζέικα) της επαρχίας Καλαβρύτων.

Νωρίς πέθανε ο πατέρας του και έμεινε ο μόνος προστάτης για τις τέσσερις ορφανές αδελφές του και την ασθενή μητέρα του.

Προικισμένος όμως με εξαίρετα διανοητικά και ψυχι-

22. ΤΑ ΣΥΝΟΡΑ ΤΩΝ ΒΑΛΚΑΝΙΚΩΝ ΚΡΑΤΩΝ 1913-1919

ιά προσόντα, υπερνίκησε τις σοβαρές οικονομικές δυσχέρειες της οικογενείας του και άρχισε τις πανεπιστημιακές του σπουδές. Εγγράφηκε συγχρόνως και παρακολούθησε με επιτυχία τα μαθήματα στη Νομική και Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών. Παράλληλα ασχολήθηκε, επίσης με επιτυχία, με την δημοσιογραφία και σύντομα αναδείχθηκε σε διακεκριμένο δημοσιογράφο.

Από τη φύση του φιλελεύθερος και δημοκράτης, έζησε έντονα και με πόνο ψυχής μάλιστα, σαν δημοσιογράφος, τα εσωτερικά γεγονότα της χώρας των ετών 1915-16 (εθνικός διχασμός). Το όραμα μιας μεγάλης δημοκρατικής Ελλάδας εμπνέει συνεχώς τη νεανική ψυχή του και φέρνει τον νεαρό φοιτητή και δημοσιογράφο στο πλευρό του Ελευθερίου Βενιζέλου.

Σε ηλικία 22 ετών, κινούμενος από απaráμιλλη φιλοπατρία, παραμερίζει τις οικογενειακές του υποχρεώσεις,

εγκυαταλείπει τις σπουδές και την δημοσιογραφία και φθάνει εθελοντής στη Μακεδονία. Εδώ στρατολογείται στον στρατό της Εθνικής Άμυνας και τοποθετείται στο 3ο τάγμα του 1ου Συντάγματος ως ανθυπολοχαγός υπό τον λοχαγό Γεώργιο Κονδύλη, με τον οποίο συνδέεται αδελφικά.

Τον Φεβρουάριο του 1917, στον τομέα Αξιού-Σκαρα του Μακεδονικού μετώπου άρχισαν πεισματώδεις μάχες, οι οποίες τον επόμενο χρόνο κατέληξαν στην εποποιία του Σκαρα. Στις μάχες αυτές άστραψε ο πατριωτισμός και η γενναιότητα του Στάθη Δογάνη.

Η μάχη με την οποία το όνομα του Δογάνη πέρασε στην αθανασία άρχισε το απόγευμα της 22ας Απριλίου 1917 για την κατάληψη του αφάνταστα οχυρωμένου από τους βουλγάρους λόφου Σεμέν ντε Φερ, νότια της Γευγελής. Η εξόρμηση γίνεται στις 8 το βράδυ και μέσα σε δέκα λεπτά το τάγμα του Κονδύλη κατέλαβε το λόφο με πρωτοπόρα τη διμοιρία του ανθ/γού Δογάνη. Οι βούλγαροι έξαλλοι από την απώλεια της σημαντικής αυτής θέσης, κάνουν απεγνωσμένες αντεπιθέσεις για την ανακατάληψη του λόφου. Την πρώτη αντεπίθεση απέκρουσε με αιματηρά για τους βουλγάρους αποτελέσματα, η διμοιρία του Δογάνη που ήταν μπροστά.

Ακολούθησε δεύτερος άγριος βομβαρδισμός. Οι απώλειες της διμοιρίας είναι μεγάλες. Όσοι άντρες μένουν έχοντας παράδειγμα την προσωπική γενναιότητα του διμοιρίτη τους, κρατούν *ριζωμένοι* τις θέσεις τους.

Στις 4:30' το πρωί της 23ης Απριλίου, βουλγαρικός λόχος από 250 περίπου άντρες, επιχειρεί νέα, τελευταία, λυσσαλέα αντεπίθεση. Στο πρωινό φως της ημέρας εκείνης, έλληνες και γάλλοι στρατιώτες από τα πλαϊνά παρατηρητήρια, παρακολουθήσαν κατάπληκτοι την τραγωδία και το έπος του Δογάνη και των δεκατεσσάρων ανδρών που του είχαν απομείνει. Καμμιά βοήθεια δεν ήταν δυνατόν να τους παρασχεθεί και ο λόφος Σεμέν ντε Φερ εθεωρείτο καταδικασμένος.

Τότε έλαμψε η απaráμιλλη γενναιότητα του ηρωικού ανθ/γού. Αντεπιτίθεται με την κραυγή *Ζήτω η Ελλάς. Εμπρός δια της λόγχης*, συμπαρασύροντας τους 14 άντρες του, που χύνονται σαν λιοντάρια κατά των εχθρών και γίνεται άγρια πάλη σώμα με σώμα. Οι βούλγαροι μπροστά στην πρωτοφανή τόλμη αυτών των ελαχίστων ελλήνων, τρέπονται σε φυγή και καταδιώνονται επί 1.500 μέτρα μέχρι τα χαραινιώματά των.

Ο λόφος σώθηκε. Το οχυρό έμεινε ως το τέλος στους έλληνες, ο εχθρός έφυγε καταντροπιασμένος. Ο Δογάνης υψώθηκε πια σε ημίθεο. Αλλά τη στιγμή αυτή του υψίστου θριάμβου συναντήθηκε με το θάνατο. Δύο τελευταίοι βούλγαροι, φεύγοντας, ρίχνουν πίσω τους χειροβομβίδα. Τα θραύσματά της χτυπούν θανάσιμα τον προπορευόμενο ηρωικό ανθυπολοχαγό. Η τελευταία του φράση, ξεψυχώντας, ήταν: *Δημοκρατία στην Ελλάδα*. Στις τσέπες του βρέθηκε επιστολή που έγραφε και τα εξής: *...τώρα πια που πέθανα, μάθετε ότι ήλθα να σκοτωθώ πολεμώντας για τα δίκαια της αγαπητής μας Πατρίδας και γεννιώτερα για τα ιδεώδη όλης της ανθρωπότητας. Έχω τον εγωισμό να πιστεύω ότι ανήκω στους ιεροφάντες της ανθρωπότητας, όσο ταπεινός και αν είμαι...*.

Μετά τον ηρωικό θάνατό του, ο αιματοβαμμένος λόφος Σεμέν ντε Φερ ονομάσθηκε σε λόφο ανθ/γού Δογάνη και με την ονομασία αυτή αναφέρεται πια στη στρατιωτική ιστορία.

Στον αείμνηστο Στάθη Δογάνη έχει απονεμηθεί μεταθανατίως ο βαθμός του υπολοχαγού και το κοντινότερο στο λόφο χωριό φέρει το όνομά του.

Οι μάχες Ραβινέ και Σκρα Ντι Λέγνεν

Η μάχη του Ραβινέ έγινε την Πρωτομαγιά του 1917, ήταν η πρώτη που έδωσε ο στρατός της Εθνικής Άμυνας και θεωρείται από τις καθοριστικές για την εξέλιξη του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου.

Ειδηλώσεις τιμής της μάχης του Ραβινέ διοργάνωσε την Κυριακή 7 Μαΐου 1995 η Παγκρήτια Αδελφότητα Μακεδονίας.

Μετά τη Θεία Λειτουργία, πραγματοποιήθηκε τρισάγιο και κατάθεση στεφανιών στο Ηρώο Πεσόντων της Ειδομένης και στην προτομή του μακεδονομάχου Κατοίγαρη Εμμανουήλ.

Το ίδιο έγινε αμέσως μετά στο ύψωμα Ραβινέ, κοντά στο Χαμηλό.

Οι ειδηλώσεις έληξαν με μουσικοχορευτική ειδήλωση στο Χαμηλό, η οποία πραγματοποιήθηκε σε συνεργασία με τον πολιτιστικό σύλλογο του Χαμηλού. (Εφημερίδα *Πρώτη Σελίδα* 11/5/1995).

Όταν στις παραμονές του ιαλουνιού του 1916 τα συμμαχικά στρατεύματα, άρχισαν να κινούνται προς το σερβικό έδαφος, τα γερμανοβουλγαρικά στρατεύματα κινήθηκαν γοργά καταλαμβάνοντας σημαντικότητες θέσεις στο σερβικό αλλά και στο ελληνικό έδαφος κόβοντας έτσι τα συμμαχικά σχέδια.

Μια από τις σημαντικές αυτές θέσεις ήταν το μεγάλης στρατηγικής σημασίας ύψωμα Σιρα ντι Λέγιεν. Το ύψωμα αυτό είναι μια από τις κορυφές του Πάικου με υψόμετρο 1097 μέτρα. Πρόκειται για μια βραχώδη κορυφή με αιανόνιστο σχήμα ακριβώς επί της ελληνικής πλευράς της ελληνογιουγκοσλαβικής μεθορίου. Όταν τα συμμαχικά στρατεύματα το Μάιο του 1916 προσπάθησαν να καταλάβουν την κατεχόμενη από τους Γερμανοβουλγάρους περιοχή μεταξύ της Χούμα και Γευγελής βρέθηκαν αντιμέτωπα με τα εχθρικά πυρά του Σιρα ντι Λέγιεν.

Για οποιαδήποτε, λοιπόν, επιθετική ενέργεια έπρεπε πάση θυσία να καταληφθεί τούτο το στρατηγικό και ισχυρότατο σημείο. Αλλά το ύψωμα αυτό ήταν κάτι περισσότερο από ένα γεωγραφικό εμπόδιο. Η οχύρωσή του είχε γίνει με μεγάλη επιμέλεια, τα σιέπαστρα φτιάχτηκαν με προστατευτικές πλάκες από βράχια και ένα σύστημα πολυβολείων τοποθετημένων κλιμακωτά στις πλαγιές του υψώματος το καθιστούσαν απόρρητο και μαζί με την τοποθεσία Γιραν Κουρουνέ, από την απέναντι όχθη του Αξιού, έλεγχαν περιοχή 8 περίπου μιλίων, εμποδίζοντας τη διέλευση των Συμμαχικών Δυνάμεων.

Ο Αρχιστράτηγος της Μακεδονικής Στρατιάς, στρατηγός Γκυγιωμά, που αντικατάστησε το στρατηγό Σαράιγ, εμπιστεύτηκε την εκπόρθηση της ισχυρής αυτής τοποθεσίας στη Μεραρχία Κρήτης και στη Μεραρχία Αρχιπελάγους του *Στρατού της Εθνικής Άμυνας* του στρατηγού Ζυμβραϊάκη.

Απο τις αρχές Μάη γαλλικά και βρετανικά πυροβόλα μεταφέρθη-

σαν καλυμμένα μέσα από δρόμο που ανοίχτηκε για το σιοπό αυτό, γύρω από το χωριό Λούμνιτσα. Από τις 14 Μαΐου άρχισε να βάλλει το συμμαχικό πυροβολικό και κατά της *Πιπ Ριτζ* στην αριστερή όχθη του Αξιού αλλά και στη θέση Σικρα ντι Λέγιεν. Οι Βούλγαροι δεν γνώριζαν πού θα ειδηλώνονταν η επίθεση, στο Σικρα ή στην οχυρωμένη τοποθεσία αριστερά του Αξιού; (Γεώργιου Καραμαλάκη *Η μεταξύ Πάλικου και Κρουσίων χώρα (νομός Κιλκίς)*).

Την 14/27 Μαΐου, ο Αρχιστράτηγος μετέβη εις Ισβάρ (Πηγήν), ένθα και η έδρα της 1ης Ομάδος Μεραρχιών, προς παρααιολούθησιν της επιθέσεως. Κατόπιν προτάσεως του Στρατηγού Ζερόμ ενέκρινεν όπως η επίθεσις αρχίση την 17/30 Μαΐου 1918. Την 14/27 Μαΐου, η επιχείρησις ήρχισε δια σφοδρού βομβαρδισμού των δυτιών της λίμνης Δοϊράνης εχθριών θέσεων υπό του πυροβολικού του XII Βρεττανικού Σώματος Στρατού. Συγχρόνως η 122α Γαλλική Μεραρχία εξετέλεσεν επιθετικόν εγχείρημα νοτίως του Τζέοβο (Ειδομένης).

Την επαύριον 15/28 Μαΐου, επανελήφθη η δράσις του Συμμαχικού πυροβολικού, επεπταθείσα επ' αμφοτέρων των οχθών του Αξιού, προς το Ματσούριοβον (Ευζώνους) και το Τζέοβον (Ειδομένην), ενώ τα Σερβικά στρατεύματα προέβαινον εις τον βομβαρδισμόν των μεταξύ Ενωτίας και Ζμπρόσκι, ως και των επί του Ντομπροπόλιε εχθριών θέσεων.

Την 16/29 Μαΐου ήρχισεν η προπαρασιευή πυροβολικού επί των αντικειμενικών σιοπών της επιθέσεως. Παρά τας δυσμενείς ατμοσφαιρικής συνθήκας, ο εις την περιοχήν Κούπας συγκεντρωθείς όγιος πυροβολικού εξετέλεσε την αποστολήν του λίαν ικανοποιητικώς. Το εσπέρας, νέα εγχειρήματα εξετελέσθησαν δυτικώς της Δοϊράνης υπό Βρεττανικών αποσπασμάτων και εις το Ντομπροπόλιε υπό της Γιουγκοσλαβικής Μεραρχίας. Απόσπασμα της 122ας Γαλλικής Μεραρχίας, επεχείρησεν ανεπιτυχώς να διενεργήση επιθετικήν επιδρομήν νοτίως του Τζέοβο (Ειδομένης). (*Ο Α' Παγκόσμιος Πόλεμος* της Διευθύνσεως Ιστορίας Στρατού).

Το πρωί στις πέντε παρά πέντε τα ελληνικά στρατεύματα ανέβηκαν στο Σικρα. Οι Βούλγαροι αντέδρασαν με πυρά του πεζικού και πυροβολικού προξενώντας σοβαρές απώλειες στους επιτιθέμενους. Σε ορισμένα μάλιστα σημεία ο αγώνας διεξάγονταν και με τη λόγχη. Οι Έλληνες έφτασαν στις βουλγαρικές γραμμές σχεδόν ταυτόχρονα με τον

κινητό φραγμό του πυροβολικού.

Μέσα σε διάστημα μιας ώρας και κάτι, οι Έλληνες είχαν κυριεύσει όχι μόνο το Σκρα αλλά και τις βουλγαρικές θέσεις δυτικά απ' αυτό. Μόνο στο ανατολικό μέρος έγινε σκληρός αγώνας αλλά και αυτός τερματίστηκε πριν τελειώσει το πρωί. Οι Βούλγαροι αντεπετέθησαν το απόγευμα και την επομένη νύχτα, αλλά δεν μπορούσε πια τίποτα να ειδοποιήσει τους νικητές. Για να ανακτηθεί το Σκρα θα χρειάζονταν να μεταφερθούν ενισχύσεις και να οργανωθεί με επιμέλεια προπαρασκευασμένη επιχείρηση.

Ενώ πιστεύονταν ότι ο βουλγαρικός στρατός, επειδή είχε εκπαιδευτεί από Γερμανούς, θεωρούνταν υπέρτερος του ελληνικού, η είδηση της νίκης του Σκρα κατέρριψε την ψευδή αυτή λογική. Οι Έλληνες αιχμαλώτισαν πάνω από 1.600 Βούλγαρους και 200 Γερμανούς. Από τους επιτιθέμενους πιάστηκαν λιγότεροι από 500. Η επιτυχία των Ελλήνων ήταν τόσο μεγάλη ώστε ολόκληρο βουλγαρικό σύνταγμα, το 49ον, σύμφωνα με τις βουλγαρικές ειδήσεις, εξοντώθηκε πλήρως.

Οι συνολικές, όμως, ελληνικές απώλειες, από τις συνεχείς μάχες έφτασαν τους 2.800 (νεκροί και τραυματίες).

Η μάχη του Σκρα ντι Λέγιεν είχε μεγάλο αντίκτυπο και μέσα στην Ελλάδα, όπου εξύψωσε το εθνικό φρόνημα, αλλά και έξω απ' αυτήν, όπου αποδείχτηκε η αξιόλογη και σεβαστή δύναμη της Ελλάδας στο συμμαχικό αγώνα.

Σκρα ονομάζεται σήμερα το κοντινό προς το ύψωμα χωριό, πρώην Λούμνιτσα. (Γεώργιου Καραμαλάκη *Η μεταξύ Πάικου και Κρουσίων χώρα (νομός Κιλκίς)*).

Στο μεσοδιάστημα των δύο Παγκοσμίων Πολέμων

Ευθύς με τη λήξη του Α' Παγκοσμίου πολέμου νέα προσφυγικά κύματα κατέκλυσαν την πατρίδα μας. Στα 1919-1920 ένα τμήμα των Ελλήνων της νότιας Ρωσίας και του Καυκάσου ματεφέρθηκαν στην Ελλάδα. Στη Μακεδονία εγναταστάθηκαν 55.000 περίπου. Ένα μικρό μέρος από αυτήν την προσφυγική μαζα ήρθε προς εγνατάσταση στην επαρχία Κιλκίς και στην επαρχία Παιονίας του τότε νομού Θεσσαλονίκης.

Την εποχή εκείνη άρχισε και ο διοικητικός έλεγχος στις δύο αυτές επαρχίες καθορίζοντας με διαχωρισμό ή σύμπτυξη νέες κοινότητες. Στα 1920 διενεργήθηκε στατιστική του πληθυσμού από όπου φαί-

νεται η πληθυσμιακή κατάσταση με όλους τους τότε πρόσφυγες και ντόπιους:

<u>Απογραφή του 1920:</u>	Μποέμιτσα	1599
	Σέχοβον	235
	Αλτσάκ	144
	Σλώπνιτσα	110
	Μαγιαδάρ	1789
	Δρέβενον	71
	Ίσβορ	244
	Καρασινάνσι	894

Στις 14/27 Νοεμβρίου 1919 στην πόλη Νευγύ (NEUILLY) υπογράφηκε μεταξύ του Ε. Βενιζέλου, εκ μέρους της Ελλάδας και του Βούλγαρου Πρωθυπουργού Σταμπουλίνσκη η Σύμβαση της Ειούσιας Ελληνοβουλγαρικής μετανάστευσης. Η πραγματική εφαρμογή της άρχισε από το Δεκέμβριο του 1922. Βουλγαρίζοντες που είχαν απομείνει στις επαρχίες του Κιλκίς και Παιονίας μετανάστευσαν στη Βουλγαρία ενώ Έλληνες από τη Βουλγαρία ήρθαν στην ελληνική επικράτεια.

Μετά την καταστροφή της Μικράς Ασίας στα 1922 καταφεύγει στην Ελλάδα όλος σχεδόν ο ελληνικός πληθυσμός της Δυτικής Μικράς Ασίας και του Πόντου. Επίσης αναχώρησε όλος ο ελληνικός πληθυσμός της Ανατολικής Θράκης και τμήμα ελληνισμού της Πόλης αμέσως μετά την αναιχώη των Μουδανιών, πριν ο Κεμαλικός στρατός αναιαταλάβει τούτα τα παμπάλαια ελληνικά εδάφη.

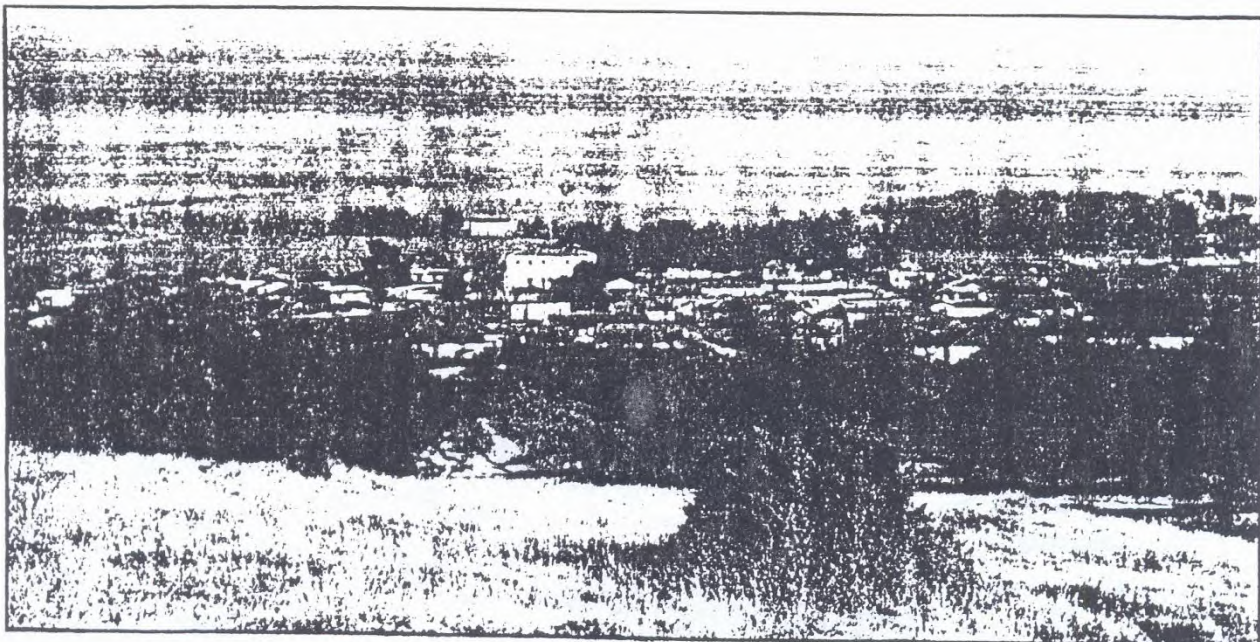
Πάνω από ένα εκατομμύριο Έλληνες ξεριζώθηκαν από τις εστίες τους όπου επί χιλιετηρίδες έζησαν. Έχασαν το βιος τους, την προγονική τους γη και φτωχοί, καταστραμμένοι έφτασαν στην Ελλάδα, για να χτίσουν μια νέα ζωή στα ερείπια κάποιας άλλης.

Οικογένειες ξεριζωμένων Ελλήνων που εγναταστάθηκαν στο νομό Κιλκίς:

<u>Περιφέρεια</u>	<u>Μικρασιάτες</u>	<u>Πόντιοι</u>	<u>Θρακιώτες</u>	<u>Καυκάσιοι</u>	<u>Εκ Βουλγαρίας</u>
Αξιούπολης	1012	1026	897	437	666
Κιλκίς	546	3003	2181	3363	738

Στους παραπάνω αριθμούς πρέπει να προστεθούν 350 οικογένειες που μετοίκησαν από διάφορα άλλα μέρη.

Τον Ιανουάριο του 1924 υπογράφηκε η Ελληνοτουρκική Σύμβαση για την υποχρεωτική ανταλλαγή των πληθυσμών.

25. ΒΟΡΕΙΟΔΥΤΙΚΗ ΑΠΟΨΗ ΤΟΥ ΣΥΝΟΙΚΙΣΜΟΥ ΕΙΔΟΜΕΝΗΣ

μετωνομάσθη Χαμηλό, Διάταγμα 1-11-1926, ΦΕΚ. Α' 401/1926. Ο Συνοικισμός Σλώπνιτσα μετωνομάσθη Δογάνης, Διάταγμα 12-3-1928, ΦΕΚ. Α' 81/1928.

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑΙ ΜΕΤΑΒΟΛΑΙ: Η Κοινότης Σεχόβου, μετά των Συνοικισμών Σλώπνιτσα και Αλτσόι, αποσπασθείσα της Υποδιοικήσεως Θεσσαλονίκης, υπήχθη εις την Υποδιοίκησιν Γουμενίτσης (νυν Παιονίας), Β.Δ. 13-11-1919, ΦΕΚ. Α' 274/1919.

Σύμφωνα με έναν κατάλογο της Γενικής Διεύθυνσης Επικιοισμού Μακεδονίας φαίνεται η εγνατάσταση των προσφύγων σ' ολόκληρο το νομό Κιλκίς και παρουσιάζεται συγχρόνως και ο αριθμός των εγναταλειμένων μουσουλμανικών χωριών που γιόμισαν με αμιγή προσφυγικό πληθυσμό. Δημοσιεύτηκε από την Ε.Α.Π. Γενική Διεύθυνση Επικιοισμού Μακεδονίας στα 1928. Η σημασία του είναι μεγάλη γιατί: α) δείχνει καθαρά τον όγκο του προσφυγικού πληθυσμού, β) αποδείχνει τη μετανάστευση όλων των ξένων προς το ελληνικό στοιχείο πληθυσμών, γ) παρουσιάζει σε συνδιασμό του προσφυγικού και ντόπιου ελληνισμού την καθαρότητα του ελληνικού στοιχείου στον σημερινό νομό και δ) αποδείχνει την ηρωική θέληση γηγενών και προσφύγων για δημιουργία και πρόοδο.

Πρέπει να τονιστεί ότι ο κατάλογος αυτός δείχνει μονάχα τον προσφυγικό πληθυσμό και με την ένδειξη α δηλώνει τον αμιγή προσφυγικό συνοικισμό ενώ με την ένδειξη μ μικτό συνοικισμό, όπου υπάρχουν δηλαδή και γηγενείς οικογένειες, που όμως δεν είναι καταχωρη-

μένες στον κατάλογο.

Το σύνολο του προσφυγικού πληθυσμού ανέρχεται σε 56.557 άτομα σε ολικό πληθυσμό νομού (απογραφή 1928) 67.313. Δηλαδή ο προσφυγικός πληθυσμός αποτελούσε το 84% του συνολικού πληθυσμού του νομού Κιλκίς:

<u>Νέα Ονομασία</u>	<u>Παλαιά Ονομασία</u>	<u>Οικογένειες</u>	<u>Άτομα</u>	<u>Παρ/σεις</u>
Αξιούπολη	Μποέμιτσα	216	901	μ
Δογάνης	Σλοπ	27	113	μ
Ειδομένη	Σέχοβο	49	173	μ
Πηγή	Ίσβορο	47	180	α
Πύλη	Δρέβενο	31	104	α
Πλάγια	Καρασινάν	190	779	α
Φανός	Μαγιαδάγ	146	582	α
Χαμηλό	Αλτσάν	44	125	α

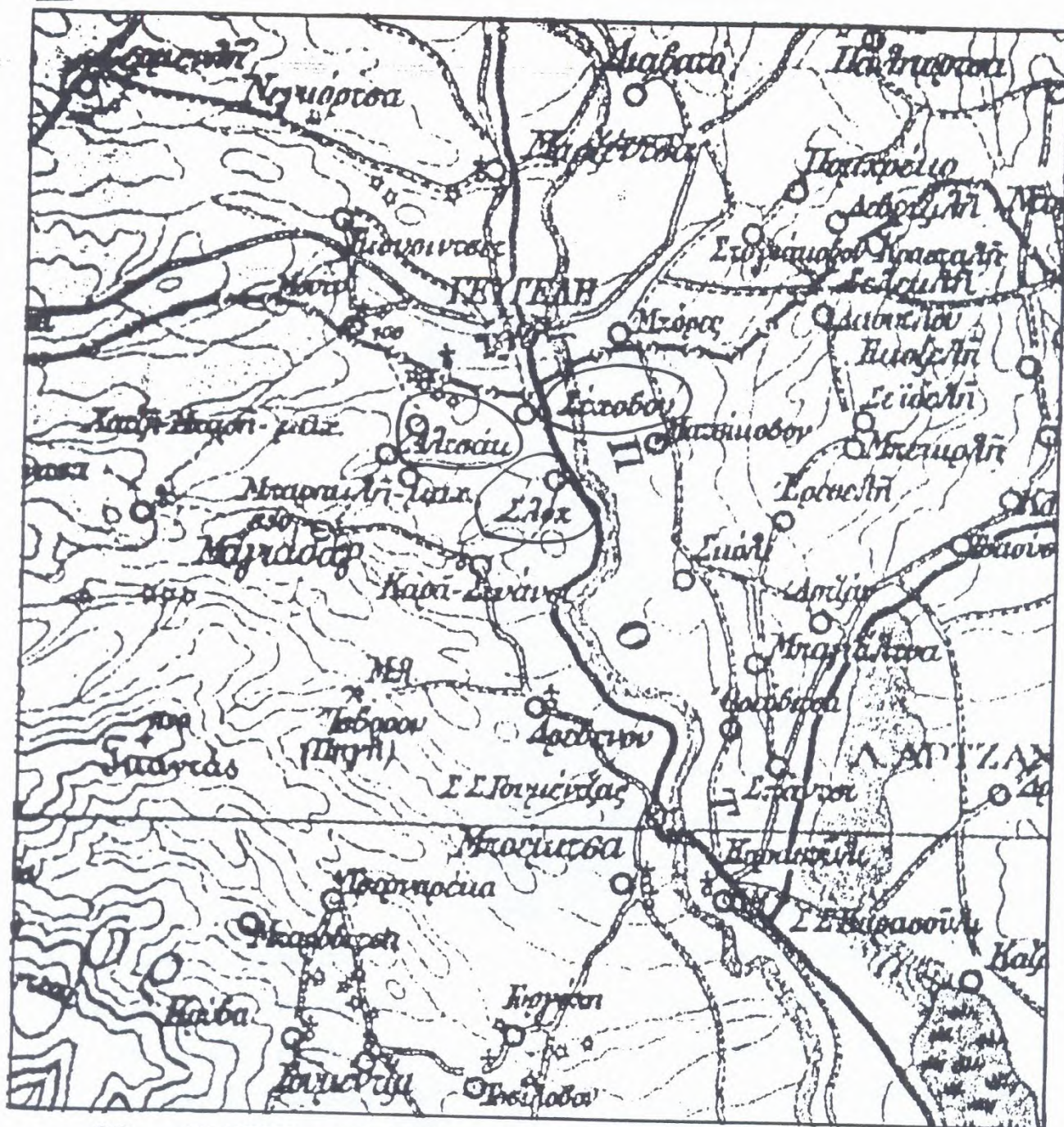
Σε σύνολο 181 οικισμών του νομού οι 153 παρουσιάζουν αμιγή προσφυγικό πληθυσμό ενώ 28 οικισμοί παρουσιάζουν μικτό πληθυσμό (γηγενών και προσφύγων).

Από το 1913 έως το 1926 ιαραβάνια προσφύγων γυρνόφερναν τη μακεδονική γη. Για την εγνατάστασή τους χρησιμοποιήθηκαν τα καμμένα και μισογκρεμισμένα σπίτια τούρκων και βουλγάρων. Το ελληνικό κράτος δεινοπαθούσε αιόμη από τις εθνικές περιπέτειες· παρόλα αυτά πάσισε να βοηθήσει όσο μπορούσε τους πρόσφυγες: έχτισε προσφυγικά σπίτια, επισκεύασε τα μισοερειπωμένα, έδωσε ξυλεία, κεραμίδια και περίπου δέκα χιλιάδες τοτινές δραχμές για να χτίσουν οι ίδιοι. Μέχρι το τέλος του 1927 παραχωρήθηκαν στους πρόσφυγες άροτρα, κάρρα, είδη σαγής, μικρά γεωργικά εργαλεία.

Μέχρι τον Οκτώβριο του 1928, μοιράστηκαν στους πρόσφυγες βόδια, αγελάδες, άλογα, αιγοπρόβατα κ.λ.π. Επίσης δόθηκαν από 40 στρέμματα σε κάθε αγρότη οικογενειάρχη και 11-12 στρέμματα σε κάθε αμπελουργό. Μοιράστηκαν αιόμη κλήματα, μωρεόδεντρα και οπωροφόρα δέντρα.

(Το 1932 διενεργήθηκαν οριστικές διανομές στα αγροκτήματα Ειδομένης, Δογάνη και Χαμηλού. Συμπληρωματικές διανομές έγιναν για το αγρόκτημα Ειδομένης το 1972 και το 1980 και για το αγρόκτημα Χαμηλού το 1966 και το 1986).

Το 1928 έγινε απογραφή του πληθυσμού της ελληνικής επικρά-

26. ΧΑΡΤΗΣ ΠΑΛΑΙΩΝ ΟΝΟΜΑΣΙΩΝ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ

ΤΕΙΛΑΣ:

Απογραφή του 1928:	Αξιούπολις	1945
	Πηγή	226
	Ειδομένη	532
	Δογάνη	180
	Χαμηλόν	219
	Πλάγια	684
	Πύλη	143
	Φανός	622

Η δημιουργία του νομού Κιλκίς οφείλεται καθαρά σε πολιτικούς

υπόλοιπον τμήμα της Επαρχίας Παιονίας προσαρτάται εις τον προσκει-
μενον Νομόν Πέλλης.* (Ν. 6311, ΦΕΚ. Α'341/1934).

*Εις τον αυτόν Νομόν Κιλκίς υπάγεται εφεξής διοικητικώς η
Επαρχία Παιονίας, πλην των Κοινοτήτων Λειβαδίων και Σιρα αποσπω-
μένων της Επαρχίας ταύτης και υπαγομένων εφεξής διοικητικώς εις
τον Νομόν Πέλλης και την Επαρχίαν Αλμωπίας.* (Δ. 5/16-3-1935, ΦΕΚ.
Α'87/1935).

Με την απογραφή του 1940 παρουσιάστηκε αύξηση του πληθυσμού
του νομού Κιλκίς κατά 15%. Αύξηση σημαντική που σ' αυτήν συντέλε-
σαν, εκτός της φυσικής αύξησης, η εγνατάσταση Βλάχων και Σαρανα-
τσαναίων καθώς επίσης και προσφυγικών οικογενειών που ήρθαν προς
κατοίκηση κοντά σε συγγενικά τους πρόσωπα.

Ο συνολικός πληθυσμός του Νομού Κιλκίς, σύμφωνα με την
απογραφή του 1940, έφτασε τα 101.820 άτομα.

<u>Απογραφή του 1940:</u>	Αξιούπολη	2237
	Ειδομένη	542
	Χαμηλό	283
	Δογάνης	191

Σημερινές και παλαιές ονομασίες:

Αξιούπολη: Μποέμιτσα ή Βοεμίτσα ή Μποεμίσσα

Δογάνης: Σλώπνιτσα ή Σλοπ

Ειδομένη: Σέχοβο ή Τζέοβο ή Τζαία

Κούπα: Κούπα

Πηγή: Ίσβορ ή Ίσβορο

Πλάγια: Καρασινάν

Πύλη: Δρέβενο (δεν κατοικείται)

Σιρα: Λούμνιτσα

Φανός: Μαγιαδάρ ή Μαγιαντάγ

Χαμηλό: Αλτσάι

(Αποσπάσματα από το βιβλίο του Γεώργιου Καραμαλάκη *Η μεταξύ Πάι-
ου και Κρουσίων χώρα (νομός Κιλκίς) και στοιχεία από το αρχείο
της Κοινότητας Ειδομένης και το βιβλίο της Κ.Ε.Δ.Κ.Ε. *Στοιχεία
Συστάσεως και Εξελίξεως των Δήμων και Κοινοτήτων, Νομός Κιλκίς*).

Αντίσταση στη Γερμανική Κατοχή (1943-1944)

(Αποσπάσματα από τα βιβλία *Η μεταξύ Πάικου και Κρουσίων χώρα (νομός Κιλκίς)* του Γ. Καραμαλάκη και *Το 30ο Σύνταγμα του Ε.Λ.Α.Σ.* του Θ. Μητσόπουλου).

Υπήρξε δράση της βουλγαρικής προπαγάνδας και στο νομό Κιλκίς. Οι Βούλγαροι φασίστες πάσκιζαν πιολιότροπα να εκμεταλλευτούν τους ελάχιστους βουλγαρίζοντες της περιοχής Κιλκίς στα χρόνια της κατοχής. Εέχωρα όμως απ' αυτούς εκμεταλλευόμενοι το επισιτιστικό πρόβλημα των κατοίκων έκαναν προσπάθεια να παρασύρουν στο βουλγαρισμό άτομα με ρευστή εθνική συνείδηση. Τα αποτελέσματα, φυσικά, ήταν αρνητικά, γιατί τώρα είχαν ν' αντιμετωπίσουν τον αιραινφνή προσφυγινό ελληνισμό και το καθαρόαιμο ελληνικό στοιχείο των γηγενών.

Αριθμητικά, άτομα που εκδηλώθηκαν ότι ανήκουν στην βουλγαρική εθνικότητα στην επαρχία Κιλκίς βρέθηκαν 89 ενώ στην επαρχία Παιονίας 862. Συνολικά σ' όλο το νομό 951 άτομα δήλωσαν ότι ήταν Βούλγαροι. Με την απελευθέρωση τα άτομα αυτά μετανάστεψαν στη Βουλγαρία.

Στους πρώτους μήνες του 1943 οι βουλγαροφασίστες δημιούργησαν ορισμένα επεισόδια στη μεθοριακή γραμμή του νομού Κιλκίς εκδηλώνοντας έτσι το μίσος τους και τον ανθελληνισμό τους. Τα επεισόδια αυτά σιοπό είχαν την καιοποίηση των κατοίκων της παραμεθόριας περιοχής με απώτερο στόχο τον εκφοβισμό και διωγμό τους. Στις 27 Γενάρη καιοποίησαν χωριούς του Σιρα και στις 18 Φλεβάρη χωριούς του χωριού Χαμηλό.

Με τη συγκρότηση του Ε.Λ.Α.Σ. σε ταιτικό απελευθερωτικό στρατό και σύμφωνα με διαταγή του Γενικού Στρατηγείου του Ε.Λ.Α.Σ. (3 Σεπτέμβρη 1943) ιδρύθηκε η Χη Μεραρχία που συντάγματά της δρούσαν στην περιοχή του Κιλκίς. Το 30ο σύνταγμα είχε ζώνη δράσης στα βουνά Πάικο και Καϊμακτσαλάν και το 13ο ζώνη δράσης στα Κρούσια. Η συνολική δύναμη της Χης Μεραρχίας ήταν περίπου 5.000 αγωνιστές.

Συγκεκριμένα τα τμήματα του 13ου Συντάγματος έλεγχαν όλες τις αρτηρίες που οδηγούσαν από Θεσσαλονίκη προς Γιουγκοσλαβία και Βουλγαρία που αναλυτικότερα είναι η οδική-σιδηροδρομική αρτηρία Θεσ/νίκης-Αξιούπολης-Ειδομένης-Γευγελής, η άλλη σιδηροδρομική γραμμή απο Θεσ/νίκη προς Κιλκίς-Δοϊράνη-Κούλα-Βουλγαρία καθώς επί-

σης και τον παλιό αγγλογαλλικό δρόμο που περνά από τα Μαυροβούνια (Κιλκίς-Κεντρινό-Μαυροπλαγιά-Ροδόπολη-Μπέλλες) και την οδική αρτηρία λίγο νοτιώτερα που ενώνει τη Θεσ/νίκη, μέσω Λαχανά και Σιδηροκάστρου, με τη Βουλγαρία.

Από την ημέρα που τα συγκροτήματα του Πάικου και του Καϊματσαλάν οργανώθηκαν σε σύνταγμα δεν έγινε καμιά επιχείρηση. Ένα-ενάμιση μήνα ασχολούνταν με την οργάνωση και εκγύμναση των τμημάτων. Τα Χριστούγεννα του 1943 έκανε την πρώτη ενέργεια κατά του εχθρού. Σαν στόχος επιλέχτηκε ο τομέας Αξιούπολη-Γευγελή (Ειδομένη). Ο τομέας αυτός ήταν σοβαρή συγκοινωνιακή αρτηρία του εχθρού και η διαμόρφωση του εδάφους τέτοια που προσφέρονταν για σαμποταριστική ενέργεια. Παράλληλα θα διενεργούνταν και άλλες δευτερεύουσες κρούσεις σε άλλα σημεία της περιοχής, όπως στο Μεταλλείο Μαυροδέντρο Πηγής, στην ανατολική πλευρά του Πάικου, στα Κουφάλια, όπου ήταν εγκαταστημένος γερμανικός ασύρματος και αλλού. Το κύριο χτύπημα θα δίνονταν στη σιδηροδρομική γραμμή Θεσσαλονίκη-Γευγελή. Σκοπός η ανατίναξη της σιδηροδρομικής γραμμής και αν ερχόταν βολινιά και αμαξοστοιχίας. Τα μέτρα του εχθρού ήταν φυλάκια κάθε 1000-2000 μέτρα και περίπολοι με θωρακισμένα οχήματα κατά τη διάρκεια της νύχτας.

Το τμήμα του Ε.Α.Α.Σ. που ενήργησε στη σιδηροδρομική γραμμή είχε λαμπρά αποτελέσματα. Η διμοιρία δυναμιτιστών από ώρα μία τα μεσάνυχτα μέχρι τις πέντε το πρωί κατέστρεψε τη σιδηροδρομική γραμμή σε μεγάλο μήκος, αποσυνδέοντας τις σιδηροτροχιές. Όλη τη νύχτα οι προβολείς των γερμανικών φυλακίων σιορπούσαν γύρω τους άπλετο φως. Αυτό όμως, αντί να κάνει αντιληπτούς τους σαμποταριστές, τους βοηθούσε περίφημα στη δουλειά τους. Προς το τέλος της επιχείρησης αιούστηκε να πλησιάζει από την Αξιούπολη μια αμαξοστοιχία. Η διμοιρία είχε προβλέψει ένα τέτοιο ενδεχόμενο και της είχε ετοιμάσει την υποδοχή. Το τραίνο ήταν στρατιωτικό φορτηγό. Ατμομηχανή και βαγόνια τινάχτηκαν στον αέρα. Ο πάταγος και οι λάμπες της έκρηξης ξεχύθηκαν μέσα στη σκοτεινή νύχτα και πλημμύρισαν το μέρος γύρω, μα και οι φλογες της εκπυρσοκρότησης δεν ήταν μικρές. Προς την άλλη μεριά, βοριότερα, προς Γευγελή, αιούστηκε και δεύτερη ανατίναξη. Άλλο συνεργείο της διμοιρίας δυναμιτιστών ανατίναξε μια αρκετά μεγάλη σιδηροδρομική γέφυρα.

Ανενόχλητο το τμήμα συμπύχθηκε, κατά τις πέντε το πρωί, προς το Πάινο. Η επιχείρηση έγινε κανονικά, σύμφωνα ακριβώς με το σχέδιο, χωρίς κανένα απρόοπτο. Η συγιοινωνία των Γερμανών διαιόπη-
 ιε, σ' αυτήν τη γραμμή, για κάμποσο καιρό.

Οι Βούλγαροι βρήκαν ευκαιρία με τις επιχειρήσεις των ανταρ-
 τών να μπουν στο ελληνικό έδαφος και να θέσουν σε εφαρμογή τα προ-
 σχεδιασμένα τους καιουργήματα κατά του ελληνικού στοιχείου που
 σφόδρα μισούσαν από το πρόσφατο παρελθόν. Οι βουλγαροφασίστες βρή-
 καν αρωγούς στα προμελετημένα τους εγλήματα τους βουλγαροφρονού-
 ντες πληροφοριοδότες της επαρχίας Παιονίας όπως το Μιχαήλ
 Πάλλα, Γρηγόρη Τσώνη, Γεώργιο Όπαρη. Το άγριο μένος των Βουλγάρων
 στράφηκε στους χωρικούς εινείνους που με κάθε τρόπο ειδήλωναν τον
 πατριωτισμό τους.

Στο χωριό Χαμηλό στις 17 Γενάρη 1944 σιοτώνουν τους Νικόλαο
 Αναστασιάδη, Ιωάννη Κόκιαλη, Γεώργιο Μουρατίδη και Χαράλαμπο
 Παντελίδη, ενώ έξω από το χωριό σιοτώνουν τον Θεόφιλο Αρναουτίδη
 κάτοικο Πλαγίων και καταιρεουργούν τον τελωνοφύλακα Σιρα Πασχάλη
 Καμάτη.

Στο ίδιο χωριό, το Χαμηλό, στις 19 Γενάρη 1944, άλλη βουλγα-
 ρική ομάδα έβαλε φωτιά στα σπίτια και στο σχολείο του χωριού. Σιο-
 τώνουν απ' ευθείας τον δεκαεξάχρονο Γιώργο Παναγιωτίδη, συγιεντρώ-
 νουν τους άρρενες του χωριού, δεκαεπτά άντρες, τους οδηγούν έξω
 από το χωριό και τους πυροβολούν εν ψυχρώ. Από τους δεκαεπτά δύο
 μονάχα γλύτωσαν προσποιούμενοι το νεκρό.

Οι νεκροί ήσαν: Αβραάμ Μουρατίδης, Νικόλαος Κερασίδης, Γεώρ-
 γιος Κερασίδης, Χαράλαμπος Παναγιωτίδης, Ιλαρίων Ταραντίδης,
 Κωνσταντίνος Χαλαμπίδης, Νικόλαος Ανδρεάδης, Χαράλαμπος Ανδρεά-
 δης, Νικόλαος Κουλαξίδης, Φιλάρετος Σαββίδης, Ηρακλής Κυριακίδης,
 Σάββας Σερεμετίδης, Κωνσταντίνος Κουκλίδης, Λάζαρος Παπαδόπουλος,
 Ιωάννης Τούνας.

Οι δύο που γλύτωσαν ήταν ο Τριαντάφυλλος Τούνας και ο Λουκάς
 Τούνας, πατέρας και γιος αντίστοιχα. Μετά από τούτα τα φρικιαστικά
 εγλήματα όλοι οι κάτοικοι του χωριού κατέφυγαν στην Ειδομένη.

Στο χωριό Σιρα στις 17 Γενάρη οι Βούλγαροι πυρπολούν το scho-
 λείο και δέκα σπίτια πατριωτών αφού δεν κατόρθωσαν να βρουν τους
 ίδιους.

Στο χωριό Κούπα στις 19 Γενάρη πυρπολούν τέσσερα σπίτια.

Στο χωριό Δογάνης στις 17 του ίδιου μήνα σιοτώνουν τον Γεώργιο Ζήση και βάζουν φωτιά στο σπίτι του* βάζουν επίσης φωτιά στο σπίτι του Αθανάσιου Μποδοσάκη ή Τριάρη, κάηκε και ο ίδιος μαζί με το σπίτι του. Στη συνέχεια πυρπολούν άλλο ένα σπίτι ενώ σιοτώνουν έξω από το χωριό τον Θ. Καρανάκη, τον Αθανάσιο Φερτάκη και τον Ιωάννη Ζαφειρίου.

Στο χωριό Πλάγια η ίδια ομάδα καιοποίησε τον παπά του χωριού, λεηλάτησε όλα τα σπίτια και πυρπόλησε 66 απ' αυτά.

Στο χωριό Φανός η ίδια ομάδα Βουλγάρων το μεσημέρι της 17ης Ιανουαρίου λεηλάτησε το χωριό και πυρπόλησε τα σπίτια. Έντρομοι οι κάτοικοι του χωριού κατέφυγαν στην Αξιούπολη. Μετά από όλες τούτες τις θηριωδίες των Βουλγάρων οι Γερμανοί διέταξαν την αποχώρηση των βουλγαρικών τμημάτων από την επαρχία Παιονίας.

Στις 28 του Μάρτη 1944 ξεκίνησε από την Κούπα για την επαρχία Παιονίας η Ανεξάρτητη Ομάδα Κρούσης του 30ου Συντάγματος. Η ομάδα αυτή συγκροτήθηκε με ειδική απόφαση της Διοίκησης του Συντάγματος. Η αποστολή της ήταν διπλή. Να ενεργεί σαμποτάζ στη σιδηροδρομική γραμμή Αξιούπολη-Γευγελή και να ενεργεί ενεδρευτικά χτυπήματα κατά των Γερμανών και των προδοτών. Μέλη της ομάδας ήταν οι εξής οχτώ αγωνιστές: Μαρτινίδης Βασίλης, αρχηγός, από το χωριό Ειδομένη Παιονίας, Δίμπτσας Κώστας, από το χωριό Σηρα Παιονίας, Κώστας *Καρβουνιάρης* (ψευδώνυμο) απ' την Κομοτινή, Γυαλάκης Άγγελος από ένα χωριό των Γιαννιτσών, Παναγιώτης... από το χωριό Πλάγια Παιονίας, Γιάννης *Μπαντίτ* (ψευδώνυμο) από το χωριό Χαμηλό, Γεωργιάς Θωμάς από την Εύβοια, Αβραάμ από το Μυλότοπο Γιαννιτσών (εντάχθηκε αργότερα στην ομάδα).

Η ομάδα αυτή, με επικεφαλής το Βασίλη Μαρτινίδη, το γνωστό ήρωα του ΔΣΕ με το ψευδώνυμο Σαλταπίδας, στις 22 Ιουλίου 1944 και ώρα 22:10' ανατίναξε εχθρική αμαξοστοιχία κοντά στο σιδηροδρομικό σταθμό της Αξιούπολης. Ξετροχιάστηκαν 4 βαγόνια και η ατμομηχανή. Επίσης ανατινάχτηκε και αρκετό τμήμα της σιδηροδρομικής γραμμής. Η ομάδα ύστερα από την επιτυχία της αυτή συμπτύχθηκε χωρίς καμιά απώλεια.

Η ομάδα ανέπτυξε πλουσιότατη δράση. Ενήργησε μόνη της ή πήρε μέρος μαζί με άλλα τμήματα του Συντάγματος σε 18 ανατινάξεις στη

σιδηροδρομική γραμμή. Ενέδρες και διεισδύσεις στα καμποχώρια ήταν η καθημερινή της απασχόληση. Οργάνωνε το πέρασμα τμημάτων ανταρτών από τον Αξιό. Όλα τα μέλη της ήταν θαρραλέοι αγωνιστές και αιούραστοι. Ιδιαίτερα ο αρχηγός της ομάδας Βασίλης Μαρτινίδης είχε γίνει ξαιουστός για την παληκαριά του και την όλη δράση του. Επιπλήρωνε με αιρίβεια και επιμονή κάθε αποστολή που του ανατίθονταν. Η ομάδα αυτή έμεινε στην επαρχία Παιονίας σχεδόν μέχρι το τέλος του Αγώνα. Έκανε χρυσή δουλειά και χωρίς καμιά διηγή της απώλεια. Ο Μαρτινίδης σκοτώθηκε στις 27 Σεπτεμβρίου 1947 στον εμφύλιο.

Την περίοδο Ιουλίου-Σεπτεμβρίου 1944 οι δυνάμεις κατοχής και η διάταξή τους στην περιοχή Παιονίας ήταν η ακόλουθη:

Ιούλιος '44: Γουμένισσα 130-140 Γερμανοί και περί τους 100 Ταγματασφαλίτες, στο σταθμό Γουμενίσσης 200 Γερμανοί (αριθμός κυμαινόμενος), Αξιούπολις 200 Ταγματασφαλίτες, Μεσσιά-Εύρωπος-Άγιος Πέτρος 80 Ταγματασφαλίτες, Βαλτοτόπι-Καμποχώρι 100 Ταγματασφαλίτες, Στάθη-Γοργόπη-Πολύπετρο-Ρίζια-Φιλιριά-Τούμπα 40 Ταγματασφαλίτες, Ειδομένη 20 Γερμανοί (αριθμός κυμαινόμενος), Χιλιόμετρο 760 μέχρι σταθμού Βαρβάρας 85 Γερμανοί, Μεταλλείο Πηγής 70 Γερμανοί.

Αύγουστος '44: Γουμένισσα 110 Γερμανοί, 30 ταγ/λίτες, Άγιος Πέτρος-Ρίζια-Φυλλιριά-Τούμπα ελάχιστοι μεμονωμένοι ταγ/λίτες, Σιδ. σταθμός Γουμένισσας 180 περίπου Γερμανοί, Πολύκαστρον 150 περίπου Γερμανοί και 50-60 ταγ/λίτες, Αξιούπολις 20 ταγ/λίτες, Ειδομένη 50 περίπου Γερμανοί, Χιλιόμετρο 760 μέχρι σταθμού Βαρβάρας 80 Γερμανοίταλοι, Μεταλλείο Πηγής 80 Γερμανοί, Γευγελή πλήρες Βουλγαρικόν Τάγμα 1200 ανδρών.

Σεπτέμβριος '44: Σταθμός Γουμενίσσης 220 Γερμανοί, Γοργόπη 200 Γερμανοί και 60 ταγ/λίτες, Σταθμός Ειδομένης 80 Γερμανοί, Σταθμός Γευγελής 500 περίπου Γερμανοί, Πολύκαστρο 40 ταγ/λίτες και 200 Ιταλοί εργάτες, Γέφυρα Αξιού από 15 Γερμανοί, Μεταλλείο Πηγής 45 γερμανοίταλοι.

Κατά τις 20 Αυγούστου έφθασαν στη διοίκηση του Συντάγματος πληροφορίες ότι ετοιμάζεται να αναχωρήσει από τη Θεσσαλονίκη γερμανική στρατιωτική αμαξοστοιχία, που θα μετέφερε περί τους 200 αξιωματικούς και σημαντικό αριθμό γερμανίδων νοσοκόμων. Όλοι αυτοί πήγαιναν με άδεια στη Γερμανία. Οι πληροφορίες αιόμα έλεγαν ότι η αμαξοστοιχία αυτή θα μετέφερε και πολύ χρυσό.

Το κλιμάκιο της Χης Μεραρχίας και η Διοίκηση του Συντάγματος, σε συνεργασία με τον άγγλο ταγματάρχη Τζαι, αποφασίζουν να χτυπήσουν αυτή την αμαξοστοιχία. Σύμφωνα με τις ίδιες πληροφορίες η αμαξοστοιχία θα περνούσε στις 22 Αυγούστου, στις 8:00' το πρωί.

Στα γρήγορα καταστρώθηκε το σχέδιο και τα τμήματα κινήθηκαν για την εκτέλεσή του. Πιάνουν επίκαιρες θέσεις και καλύπτονται κάτω από τα χωριά Πλάγια και Δογάνης, κοντά στο στρατιωτικό φυλάκιο της σιδηροδρομικής γραμμής Αγία Βαρβάρα. Οι μαχητές του λόχου Δυναμιτιστών με τους σαμποτέρ υπονομεύουν τη σιδηροδρομική γραμμή, καλύπτονται δίπλα και παίρνουν θέση αναμονής.

Αποστολή έχουν να περιμένουν και να ανατινάξουν την αναμενόμενη αμαξοστοιχία. Για να γίνει έγκαιρα αντιληπτός ο εχθρός παίρνονται τα εξής μέτρα: Προς την κατεύθυνση της Θεσσαλονίκης και σε κατάλληλο σημείο τοποθετείται παρατηρητήριο με επικεφαλής τον ίδιο τον καπετάνιο του Συντάγματος, τον Στάθη. Ακολουθεί δεύτερο παρατηρητήριο με επικεφαλής επίσης αξιωματικό. Τρίτο σημείο ήταν το συνεργείο ανατίναξης, όπου βρίσκονταν η διοίκηση του λόχου δυναμιτιστών: Γιώργος Τανταλίδης και Γιάννης Μαυρόπουλος (Μπαρμπαγιάννης) μαζί με δυναμιτιστές και τον άγγλο ειδικό, που με πρόταση του Τζαι θα έκανε και την ανατίναξη.

Πιο πίσω είχε εγνατασταθεί ο Σταθμός Διοίκησης της επιχείρησης, το κλιμάκιο της Χης Μεραρχίας, η διοίκηση του 30ου Συντάγματος και ο άγγλος ταγματάρχης Τζαι.

Το σύνθημα με το οποίο θα ειδοποιούσε το παρατηρητήριο του καπετάν Στάθη ήταν: Κρα!

Όλοι βρίσκονται στη θέση τους και περιμένουν. Στις 8 η ώρα αιούγεται πραγματικά η αμαξοστοιχία να φθάνει αγιομαχώντας. Το πρώτο παρατηρητήριο μεταδίδει αμέσως το σύνθημα: Κρα! Το δεύτερο παρατηρητήριο το διαβιβάζει στο συνεργείο ανατίναξης.

Η αμαξοστοιχία περνάει μπροστά από τη διάταξη ολοταχώς και προς μεγάλη έκπληξη όλων, χωρίς να πάθει τίποτα, χωρίς να γίνει η ανατίναξη. Ο άγγλος ειδικός δεν εκτέλεσε την αποστολή του.

Θόρυβος κι οργή στους μαχητές γι' αυτό που συνέβη. Ο καπετάν Πέτρος άλλαξε χρώματα από το κακό του. Το κλιμάκιο ζήτησε το λόγο από τον Τζαι. Ο Τζαι απαθέστατα απάντησε ότι ο άγγλος σαμποτέρ αποκοιμήθηκε.

Για να μη φύγουνε τα τμήματα άπραχτα η Διοίκηση της επιχείρησης διατάζει να μένουνε στις θέσεις τους και να περιμένουν άλλη αμαξοστοιχία. Διώχνουν τον άγγλο σαμποτέρ και τη δουλειά την αναλαμβάνουν οι έλληνες με επινεφαλής το Γιώργη Τανταλίδη. Σε δυο ώρες περίπου αιούγεται και η δεύτερη αμαξοστοιχία. Η ανατίναξη έγινε και πέτυχε. Όμως η αμαξοστοιχία αυτή δεν είχε παρά την ατμομηχανή και 2-3 βαγόνια.

Τα τμήματα ανατίναξαν και τη σιδηροδρομική γραμμή σε ιάμποσα σημεία και αποσύρθηκαν στεναχωρημένα γιατί εξ' αιτίας του *συμμάχου* σαμποτέρ έχασαν μια καλή ευκαιρία για να ιτυπήσουν τον εχθρό.

Δεύτερη απόπειρα στις 24/8/1944 πάλι απέτυχε γιατί τα τμήματα έγιναν αντιληπτά από γερμανικές περιπόλους.

Κατά το πρώτο δεικάημερο του Σεπτέμβρη τα τμήματα ανάπτυσαν έντονη δράση σαμποτάζ σ' όλη την περιοχή. Ομάδες σαμποτέρ καιροφυλατούν και ιτυπούν τον εχθρό και στις δύο σιδηροδρομικές αρτηρίες: Θεσσαλονίκη-Φλώρινα και Θεσσαλονίκη-Γευγελή.

Στις 3 του Σεπτέμβρη στη σιδηροδρομική γραμμή Θεσσαλονίκης-Γευγελής, κοντά στην Ειδομένη, σαμποτέρ ανατίναξαν μια αμαξοστοιχία. Εκτροχιάστηκαν η ατμομηχανή και επτά βαγόνια. Προξενήθηκαν βλάβες και στη σιδηροδρομική γραμμή.

Στις 9 του Σεπτέμβρη 1944 αιολουθεί και άλλο, πολύ καλά οργανωμένο και πετυχημένο, χτύπημα, πάλι στη σιδηροδρομική γραμμή Θεσσαλονίκης-Γευγελής. Κοντά στο χωριό Ειδομένη, στα λεγόμενα *Στενά της Τσιγγάνας* και στην τοποθεσία *Αγία Βαρβάρα*, οι Γερμανοί είχαν εγκαταστήσει φυλάκιο με δύναμη 17 ανδρών, στο 70ό φυλάκιο του ελληνικού στρατού. Η μικρή αυτή γερμανική δύναμη φρουρούσε τη σιδηροδρομική γραμμή σ' αυτό το σημείο.

Αυτό το φυλάκιο διάλεξε για στόχο του το Σύνταγμα στις 9 του Σεπτέμβρη 1944. Παράλληλα, αποφάσισε να διενεργήσει σαμποτάζ σε μεγάλη κλίμακα στη σιδηροδρομική γραμμή.

Ο λόχος Δυναμιτιστών και τμήμα του Αγγλοαμερικανικού κομάντος πήραν αποστολή να ανατινάξουν τη σιδηροδρομική γραμμή και τις σιδηροδρομικές γέφυρες σε αιτίνα 10 χιλιομέτρων. Το ΙΙΙ τάγμα ενισχυμένο με βαριά πολυβόλα και έναν ατομικό όλμο και συνεργεία ναριοθετών ανέλαβε να καλύψει με ενέδρες το πεδίο που θα γίνονταν η επιχείρηση. Έτσι θα τοποθετούσε ενέδρες προς την Αξιούπολη, Με-

ταλλείο Πηγής και Γευγελή. Ένα μέρος του III τάγματος με τμήμα του συμμαχικού κομάντος θα έμεναν στη διάθεση της διοίκησης του Συντάγματος για εφεδρεία.

Την αρπαγή του φυλακίου πήρε αποστολή να την κάνει ο νεοφτιαγμένος λόχος της ΕΠΟΝ του Συντάγματος, ενισχυμένος με τμήμα κομμάντος. Το φυλάκιο είχε μελετημένη και γερή οχύρωση. Πολυβολεία από μπετόν, χαρακώματα, συρματοπλέγματα, ναρκοπέδια. Ο μόνος τρόπος εξουδετέρωσής του ήταν ο αιφνιδιασμός, η αρπαγή του. Και αυτό ακριβώς επεδίωξε ο λόχος της ΕΠΟΝ που θα έκανε την επίθεση.

Η επίθεση κατά του φυλακίου άρχισε στις 6 το πρωί. Οι ανταρτοεπονίτες πλησίασαν απάρατρητοι κοντά στο φυλάκιο ήδη από τη νύχτα και όρμησαν στον εχθρικό στόχο τόσο κεραινοβόλα που πραγματικά κατέλαβαν *εξαπίνης* τον εχθρό που δεν περίμενε επίθεση τέτοια ώρα. Η απεγνωσμένη προσπάθεια της γερμανικής φρουράς να προβάλει αντίσταση συντρίφτηκε αμέσως και σε πέντε λεπτά οι αντάρτες έγιναν κύριοι του φυλακίου. Από τους 17 οι 12 Γερμανοί σιοτώθηκαν και οι υπόλοιποι 5 (απ' αυτούς οι 3 ήταν Ιταλοί) πιάστηκαν αιχμάλωτοι.

Ο λόχος της ΕΠΟΝ και το τμήμα κομμάντος στα σβέλτα λαφυραγωγούν το φυλάκιο και αποσύρονται μεταφέροντας 2 οπλοπολυβόλα, 14 ατομικά τυφέκια με 7.000 σφαίρες, έναν ατομικό όλμο με 100 βλήματα, 200 χειροβομβίδες, ένα τηλέφωνο και άλλα στρατιωτικά είδη.

Την ίδια στιγμή που έγινε η επίθεση κατά του φυλακίου άρχισαν τα συνεργεία των σαμποτέρ να ανατινάζουν τη σιδηροδρομική γραμμή. Οι χαράδρες και οι πλαγιές γύρω βούιζαν για κάμποση ώρα από εκρηκταντικές εκρήξεις, φλόγες έλαμπαν και σύννεφα πυκνού καπνού υψώνονταν στον ουρανό. Παντού όλα γίνονταν σύμφωνα με το σχέδιο και με ακρίβεια. Δύο χιλιόμετρα σιδηροδρομικής γραμμής ανατινάχτηκε σε απόσταση 10 χιλιομέτρων και 7 γέφυρες τινάχθηκαν στον αέρα. Άλλα συνεργεία κατέστρεψαν το τηλεφωνικό δίκτυο. Δύο αυτοκίνητα έπεσαν στην ενέδρα προς το Μεταλλείο και κάηκαν. Οι γερμανοί στρατιώτες που ήταν μέσα πρόλαβαν και κατέβηκαν και τόβαλαν στα πόδια.

Η συγκοινωνία σταμάτησε για αρκετές μέρες. Αυτό στοίχησε πολύ στους Γερμανούς. Καθυστερούσε τις μεταφορές τους μα και χρειάζονταν αρκετές δυνάμεις για να φρουρούν τα συνεργεία επισκευής.

Συνοπτική περιγραφή γεγονότων περιόδου 1950-1980

Η γερμανική κατοχή και ο εμφύλιος πόλεμος είχαν ως αποτέλεσμα να χαθούν εκατοντάδες κάτοικοι της *μεταξύ Πάικου και Κρουσίων χώρας*. Μέχρι τις αρχές, κιόλας, του 1950 ένα ποσοστό των κατοίκων κατέφυγαν σε άλλες χώρες, ενώ άλλοι κάτοικοι εξορίστηκαν για τα πολιτικά τους φρονήματα. Η διχόνοια αυτή των Ελλήνων ήταν ο κύριος συντελεστής της πολιτισμικής και γενικά οικονομικής στασιμότητας, όχι μόνο στο νομό Κιλκίς αλλά σε πανελλήνια κλίμακα.

Τα κύρια προβλήματα του μεσοπολέμου για τη μεγάλη πλειονότητα του νομού, δηλαδή την αγροτιά, παρέμειναν στα ίδια επίπεδα. Έτσι η νέα γενιά αντιμετώπιζε έντονα τη φτώχεια και την ανεργία. Άλλωστε, όσο αφορά τη δεκαετία του '50 το ποσοστό των ατόμων που κατόρθωσε να ξεφύγει από τη -δίχως μεγάλες απαιτήσεις- γεωργική ζωή με εφόδιο τις σπουδές κ.λ.π. και να εισχωρήσει στο μικροαστικό χώρο, ήταν πάρα πολύ μικρό.

Στα τέλη της δεκαετίας του '50 και αρχές της επόμενης, τα συνεχή επαγγελματικά-βιοποριστικά αδιέξοδα άρχισαν να προσανατολίζουν ικανό αριθμό ατόμων προς μια νέα κατεύθυνση εκτός του ελληνικού χώρου. Ενώ η Ελλάδα οπισθοδρόμησε με τα γεγονότα της δεκαετίας του '40, άλλα κράτη άρχισαν να οδεύουν σε μια σταθερή ανοδική πολιτισμική και φυσικά οικονομική πορεία.

Έτσι η μη ύπαρξη οποιασδήποτε άλλης οδού απασχόλησης στο Ν. Κιλκίς -εκτός των δεδομένων των περασμένων δεκαετιών- δηλαδή η παντελής έλλειψη βιοτεχνικών ή βιομηχανικών μονάδων, έπαιξαν σοβαρότατο ρόλο στην εξωτερική αλλά και εσωτερική μετανάστευση.

Όλα αυτά είχαν ως αποτέλεσμα να μεταναστεύσουν από το νομό Κιλκίς, μέχρι και τη δεκαετία του '60, πάνω από 25.000 άτομα. Αυτοί που *προτίμησαν* την εσωτερική μετανάστευση εγκαταστάθηκαν κατά μεγάλο ποσοστό στη Θεσσαλονίκη (πάνω από 10.000 άτομα) και ένα μέρος στην Αθήνα (1.000 περίπου άτομα). Στην εξωτερική μετανάστευση ο κύριος όγκος των εμπατρισθέντων στράφηκε στην Ομοσπονδιακή Γερμανία και Σουηδία. Κιλικισιώτες εγκαταστάθηκαν επίσης στις χώρες: Ελβετία, Η.Π.Α., Καναδά, Αυστραλία, Αυστρία κ.α.

Μετά από όλα αυτά, επαιόλουθο είναι ο τρόπος να βρίσκεται σε χαμηλά οικονομικά και φυσικά πολιτιστικά επίπεδα. Σε τούτο συνέτεινε και το ότι ο νομός Κιλκίς παραμελήθηκε εντελώς από το κράτος

	Απογραφή 1951	Απογραφή 1961	Απογραφή 1971	Απογραφή 1981	Απογραφή 1991
Ειδομένη	422	511	394	410	334
Χαμηλό	220	258	153	164	140
Δογάνης	124	109	76	58	59
ΣΥΝΟΛΟ	766	878	623	632	533

28. ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΕΙΔΟΜΕΝΗΣ (1951-1991)

και αφέθηκε κυριολεκτικά στην τύχη του. Μεγάλο επίσης ποσοστό κα-
τοίκων ειδικώθηκαν για τα πολιτικά τους φρονήματα κατά τη διάρκεια
της εφτάχρονης δικτατορίας (1967-1974).

Ο τόπος όμως στα μέσα της δεκαετίας του '70 αρχίζει να δια-
γράφει μια σταθερή ανοδική πορεία. Δυο λόγοι μεσολαβούν γι' αυτήν
την από δεκαετίες προσδοκόμενη ανάπτυξη: το *δειλό* ενδιαφέρον του
Κράτους και η επιστροφή μεγάλου αριθμού μεταναστών μετά απο ξενη-
τεμό πιότερο των δεκαπέντε ετών.

Αρχίζει αγάλια η ανοικοδόμηση -κυρίως στην επαρχία Κιλκίς-
συντείνοντας στην αλλαγή της μέχρι τώρα στάσιμης εικόνας του
τόπου. Επίσης τα ελαφρυντικά οικονομικά μέτρα της Πολιτείας στην
περιοχή δίνουν ερεθισμούς για τη δημιουργία βιοτεχνικών και βιομη-
χανικών μονάδων. Μια πρόσθετη και πολύ σοβαρή ώθηση για τη γενιό-
τερη ανάπτυξη του τόπου. Γεγονός πάντως είναι ότι το κύριο βάρος
της ανάπτυξης του τόπου βασίζεται στη γεωργική παραγωγή και από
αυτήν, προς το παρόν, καθορίζεται η κλίμακα της συνολικής οικονο-
μίας του τόπου. (Γεώργιου Καραμαλάκη *Η μεταξύ Πάικου και
Κρουσίων χώρα (νομός Κιλκίς)*).

Μορφωτικός Σύλλογος Ειδομένης

Αριθμός 47

ΤΟ ΠΟΛΥΜΕΛΕΣ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟ ΚΙΛΚΙΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΚΟΥΣΙΑΣ ΔΙΚΑΙΟΔΟΣΙΑΣ Α' ΙΣΤΟΡΙΚΟ

ΣΥΓΚΡΟΤΗΘΗΚΕ από τους δικαστές Χρήστο Ηλιάδη, Πρόεδρο Πρωτο-
δικιών, Θεόδωρο Τζανάνη, Πρωτοδίκη, Γεώργιο Εριέκογλου, Δόκιμο Ει-
ρηνοδίκη, Εισηγητή (επειδή υπάρχει κώλυμα αρχαιότερου Πρωτοδίκη)

και την Γραμματέα Αικατερίνη Ζιώγα.

Η ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΗ του δικαστηρίου αυτού έγινε δημόσια στο ακροατήριό του την 1η Φεβρουαρίου 1984.

ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ της υπόθεσης είναι η επιδίκαση της αίτησης για αναγνώριση σωματείου, που έχει ημερομηνία 11 Ιανουαρίου 1984 και κατατέθηκε στην Γραμματεία του Δικαστηρίου αυτού με αριθμό πράξεως καταθέσεως 16/12-1-1984.

ΑΙΤΟΥΝΤΕΣ 1) Πέτρος Κοβάτσος του Χρήστου, 2) Γρηγόρης Πραγιάλαρης του Νίκου, 3) Γεωργία Πετραλείφη του Παύλου, 4) Μιχάλη Τσαϊροπουλου του Κώστα και 5) Γιάννη Δημόνη του Πέτρου, όλοι κάτοικοι Ειδομένης Κιλκίς, ως προσωρινή διοικούσα Επιτροπή του υπό αναγνώριση Σωματείου με την επωνυμία *Μορφωτικός Σύλλογος Ειδομένης*, που εκπροσωπήθηκαν στο δικαστήριο αυτό από τον πληρεξούσιο δικηγόρο τους Χρήστο Μπιμπίνα (Α.Μ. 2202).

ΣΤΗ ΣΥΖΗΤΗΣΗ αυτής της υπόθεσης ο πληρεξούσιος δικηγόρος των αιτούντων ζήτησε να γίνουν παραδεικτές οι προτάσεις που κατέθεσε και όσα αναφέρθηκαν προφορικιά και περιλαμβάνονται στα πρακτικά.

Έτσι αφού μελετήθηκε στη συνέχεια η διογραφία το Δικαστήριο σιέφτηκε σύμφωνα με το Νόμο όπως παρακάτω αναφέρεται.

Β' ΝΟΜΙΜΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΑΙΤΗΣΗΣ

Οι αιτούντες, μ' αυτή τους την αίτηση, ζητούν να εγγραφεί στο βιβλίο σωματείων, το οποίο τηρείται στο δικαστήριο αυτό, το σωματείο, που πρόκειται να συσταθεί, με την επωνυμία *Μορφωτικός Σύλλογος Ειδομένης* προκειμένου ν' αποκτήσει νομική προσωπικότητα. Η αίτησή τους, με το παραπάνω περιεχόμενο, είναι νόμιμη και στηρίζεται στις διατάξεις των άρθρων 78 επ. του Α.Κ. και 107 του Εισ.Ν.Α.Κ., σε συνδιασμό και με τις διατάξεις του ν.281/1914 *Περί Σωματείων*, που επαναφέρθηκαν σε ισχύ με το άρθρο 1 του ν.δ/τος 42/1974. Έτσι πρέπει στη συνέχεια να εξεταστεί αυτή από πλευράς ουσιαστικής βασιμότητάς της, φυσικά σύμφωνα με την προκειμένη διαδικασία της εκουσίας δικαιοδοσίας (άρθρα 739,740 παρ. 1α και 787 παρ. 1 του Κ.Πολ.Δ.).

Γ' ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΗ ΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΑΙΤΗΣΗΣ

Οι αιτούντες επικαλούνται και προσκομίζουν τα παρακάτω έγγραφα: α) Το, από 2 Ιανουαρίου 1984, Πρακτικό ίδρυσης σωματείου το οποίο υπογράφεται από τριάντα ένα (31) ιδρυτικά μέλη, β) Τον πίνα-

Κατάσταση ιδρυτικών μελών του συλλόγου.

* <u>Επώνυμο</u>	<u>Όνομα</u>	<u>Όνομα πατρός</u>	<u>Υπογραφή</u>
1) Τσαμυρόπουλος	Μιχαήλ	Κων/νος	
2) Πετραγείφης	Γεωργία	Παύλος	Πετραγείφης Γ.
3) Δηρόνης	Ιωάννης	Πέτρος	
4) Τεορίνης	Σωκράτης	Χρίστος	
5) Σουπή	Ζανθούλα	Νικόλαος	Σουπή
6) Δελιτζάκη	Μαρία	Νικόλαος	Δελιτζάκη
7) Χατζοπούλου	Ουρανία	Γεώργιος	Χατζοπούλου
8) Μικροπούλου	Δέσποινα	Λεάνδρος	Μικροπούλου Δ.
9) Κονατσής	Πέτρος	Γεώργιος	
10) Μουταφτζίδης	Γεώργιος	Θεόδωρος	
11) Κεχαγιάς	Αντώνιος	Γεώργιος	
12) Αναγνωστίδης	Ιωάννης	Κων/νος	Αναγνωστίδης
13) Πραγματζιάνης	Γρηγόριος	Νικόλαος	Πραγματζιάνης
14) Λουκά	Αφροδίτη	Γεώργιος	
15) Αναγνωστίδου	Σοφία	Δημήτριος	Α. Σοφία
16) Πετραγείφης	Παύλος	Ηρακλής	
17) Κονατσής	Θωμάς	Χρίστος	

18) Σουπή	Απόστολος	Αθανάσιος	
19) Χατζοπούλου	Ελένη	Δημήτριος	Χατζοπούλου
20) Δερλαμπάκης	Αντώνιος	Θεόκλητος	
21) Καραύλιας	Νικόλαος	Χριστοδούλου	Καραύλιας
22) Στατίδης	Παναγιώτης	Θεόδωρος	
23) Κονατσής	Πέτρος	Χρίστος	
24) Δερλαμπάκης	Θεόκλητος	Αντώνιος	
25) Γροτίδης	Ευάγγελος	Αθανάσιος	
26) Κονατσής	Γεώργιος	Πέτρος	
27) Χατζοπούλου	Μιχαήλ	Ιωάννης	
28) Παύλας	Πέτρος	Γεώργιος	
29) Βασιλειάδης	Ισαάκ	Χρίστος	
30) Στοιδής	Δημήτριος	Κων/νος	
31) Κεχαγιά	Αννα	Κων/νος	

ια των μελών του Προσωρινού Διοικητικού Συμβουλίου γ) Την από 2 Ιανουαρίου 1984 υπεύθυνη δήλωση των παραπάνω μελών ότι έχουν τα νόμιμα προσόντα και δ) Το, με την ίδια όπως πιο πάνω ημεροχρονολογία Καταστατικό του σωματείου το οποίο υπογράφεται από όλα τα ιδρυτικά μέλη και περιλαμβάνει όλα, όσα ορίζει το άρθρο 80 του Α.Κ. Από τα παραπάνω έγγραφα αποδείχτηκε ότι τηρήθηκαν όλες οι διατυπώσεις ίδρυσης του σωματείου αυτού και πως ο σκοπός του δεν είναι αντίθετος με τον νόμο, την ηθική και την δημόσια τάξη. Αφού λοιπόν συντρέχουν οι νόμιμοι όροι, πρέπει να γίνει δεκτή η αίτηση αυτή σαν ουσιαστικά βάσιμη και να διαταχθούν αυτά που ορίζονται στα άρθρα 81 του Α.Κ. και ΙΙ παρ. 2 του ν.δ/τος 4114/1960 *Περί Ταμείου Νομικών*.

Δ' ΔΙΑΤΑΚΤΙΚΟ

ΔΕΧΕΤΑΙ την αίτηση.

ΔΙΑΤΑΖΕΙ: α) Την δημοσίευση περίληψης του καταστατικού του σωματείου, το οποίο εδρεύει στο χωριό Ειδομένη του Νομού Κιλκίς, με την επωνυμία *Μορφωτικός Σύλλογος Ειδομένης* στο δελτίο δικαστικών δημοσιεύσεων του Ταμείου Νομικών και στην εβδομαδιαία εφημερίδα της πόλης του Κιλκίς *ΣΥΝΑΓΕΡΜΟΣ*. Η πιο πάνω περίληψη να περιέχει τα ουσιαστικά στοιχεία του καταστατικού και β) Την εγγραφή του σωματείου αυτού στο βιβλίο σωματείων, που τηρείται στο Πρωτοδικείο Κιλκίς, μετά την τελεσιδικία της απόφασης αυτής.

ΚΡΙΘΗΚΕ, αποφασίστηκε στο Κιλκίς την 22α Φεβρουαρίου 1984 και ΔΗΜΟΣΙΕΥΤΗΚΕ σε δημόσια συνεδρίαση στο αιροατήριό του την 24η Φεβρουαρίου 1984.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Η ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ

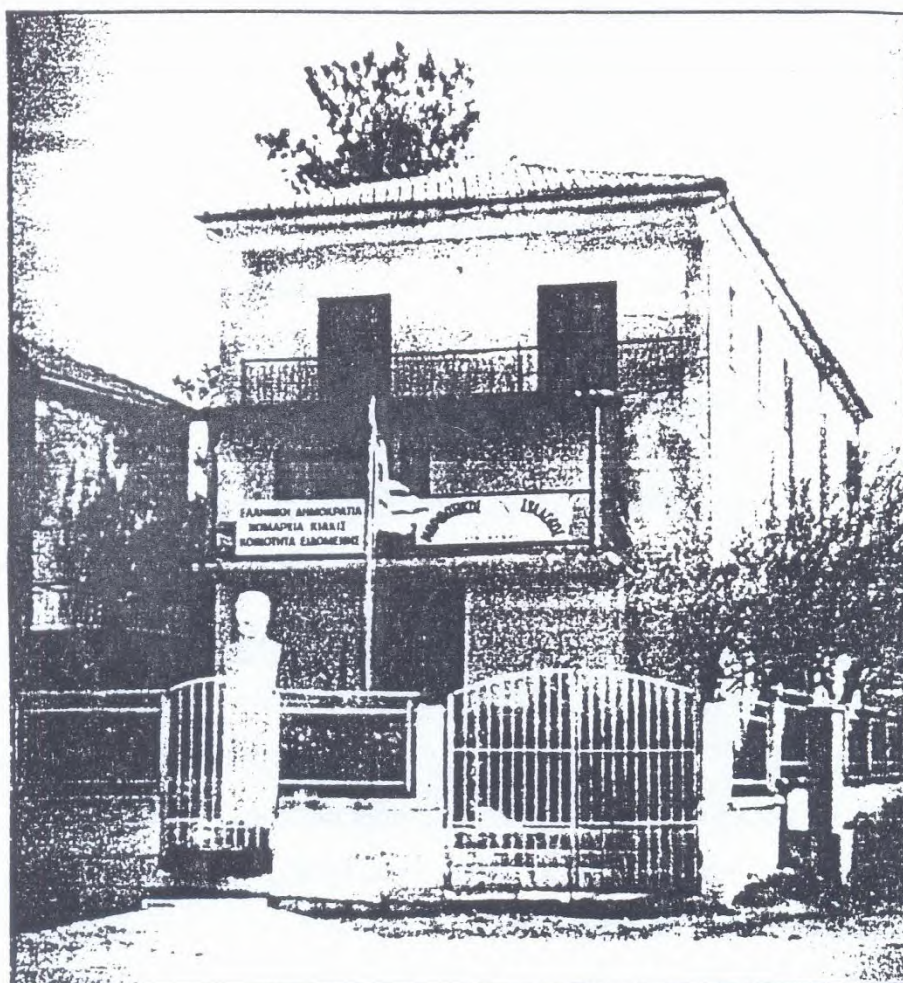
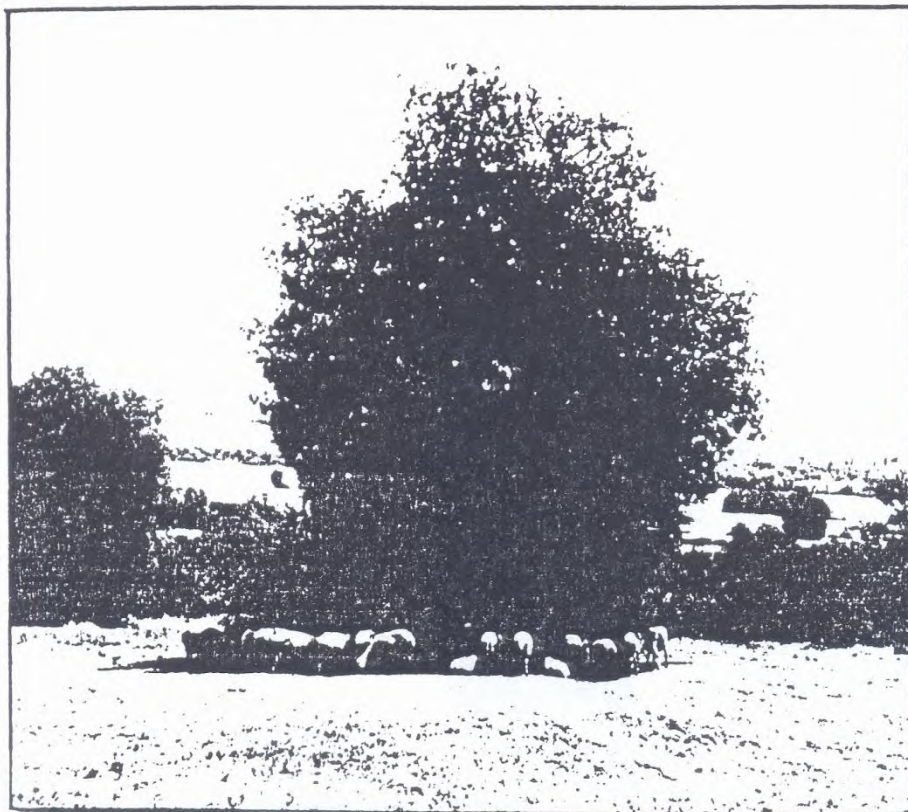
ΕΠΟΝΤΑΙ ΥΠΟΓΡΑΦΑΙ

Η δραστηριότητα του νεοσύστατου μορφωτικού συλλόγου Ειδομένης

(Εφημερίδα ΓΝΩΜΗ ΤΟΥ ΚΙΛΚΙΣ, 6 Απριλίου 1984)

ΙΔΡΥΘΗΚΕ τον περασμένο Γενάρη, αλλά ήδη έχει αναπτύξει αρκετή δραστηριότητα ο μορφωτικός σύλλογος Ειδομένης. Έτσι στις 4-1-84 διοργάνωσε έκθεση λαογραφικού περιεχομένου, ενώ την ίδια μέρα έκοψε την πρωτοχρονιάτικη πίττα του.

Στις 4-2-84 διοργάνωσε θεατρική παράσταση με το θέατρο *Παράγια*. Κατόπιν συγκρότησε γυναικείο χορευτικό τμήμα, για να αιολουθήσει ο αποκριάτικος χορός στις 25-2-84.

30. ΚΟΠΑΔΙ ΜΕ ΠΡΟΒΑΤΑ ΤΗΝ ΩΡΑ ΤΟΥ ΜΕΣΗΜΕΡΙΟΥ (ΕΠΑΝΩ) ΚΑΙ ΤΟ ΚΤΙΡΙΟ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΕΙΔΟΜΕΝΗΣ, ΕΔΡΑ ΤΟΥ ΜΟΡΦ. ΣΥΛΛΟΓΟΥ (ΚΑΤΩ)

Άλλοι στόχοι του συλλόγου για το 1984 είναι η δημιουργία βιβλιοθήκης και αναγνωστηρίου, η μέριμνα για την καθαριότητα του χωριού, ο καλλωπισμός του κεντρικού δρόμου και της πλατείας με δενδροφυτεύσεις, η επέκταση φωτισμού των δρόμων και η κάλυψη των αναγκών του χορευτικού συγκροτήματος.

Η προσπάθεια αυτή του συλλόγου βρήκε ανταπόκριση σε όλους τους κατοίκους της Ειδομένης, που την ενισχύουν με κάθε τρόπο. Πολλοί ήδη έχουν γίνει μέλη, ενώ εκδηλώνεται και από άλλους η επιθυμία να δραστηριοποιηθούν στο σύλλογο κάτω απ' αυτή την ιδιότητα.

Η ταυτότητα του Μορφωτικού Συλλόγου Ειδομένης

1. ΤΙΤΛΟΣ: Μορφωτικός Σύλλογος Ειδομένης
2. ΝΟΜΙΚΗ ΜΟΡΦΗ: Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου
3. ΕΔΡΑ ΦΟΡΕΑ:

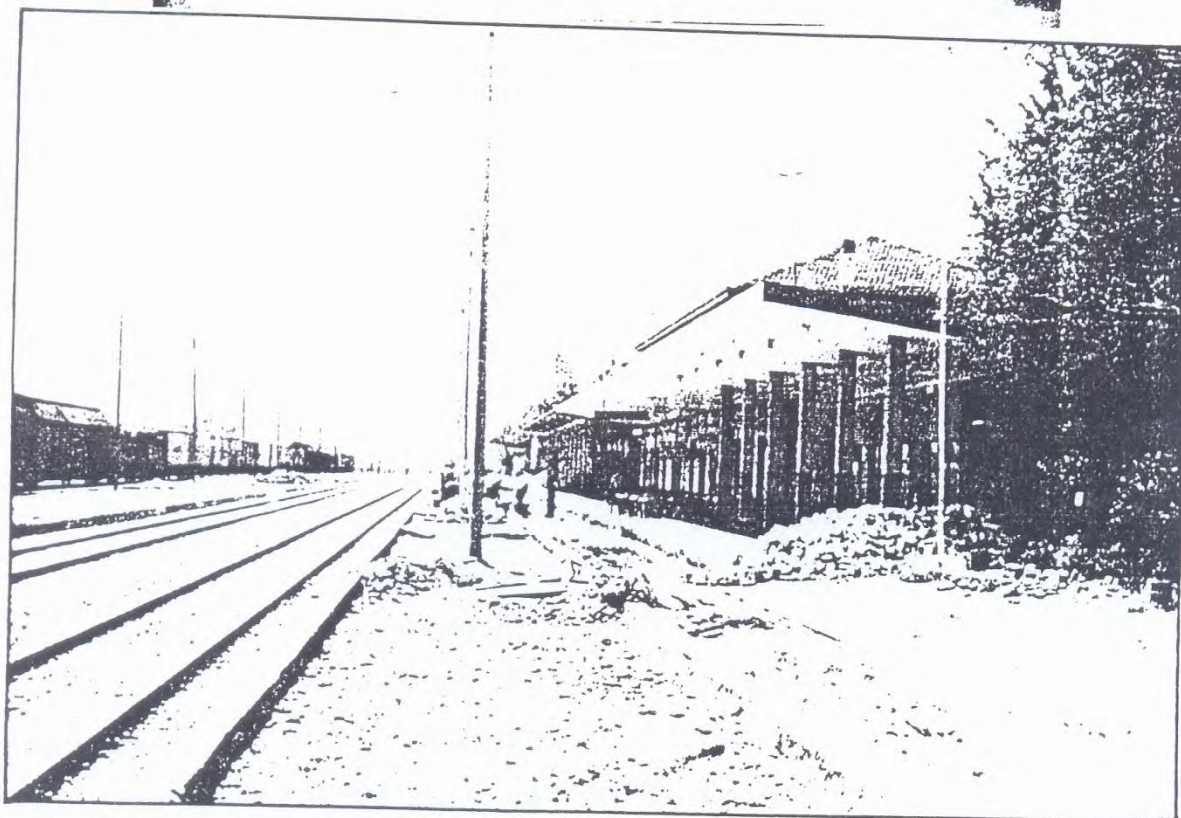
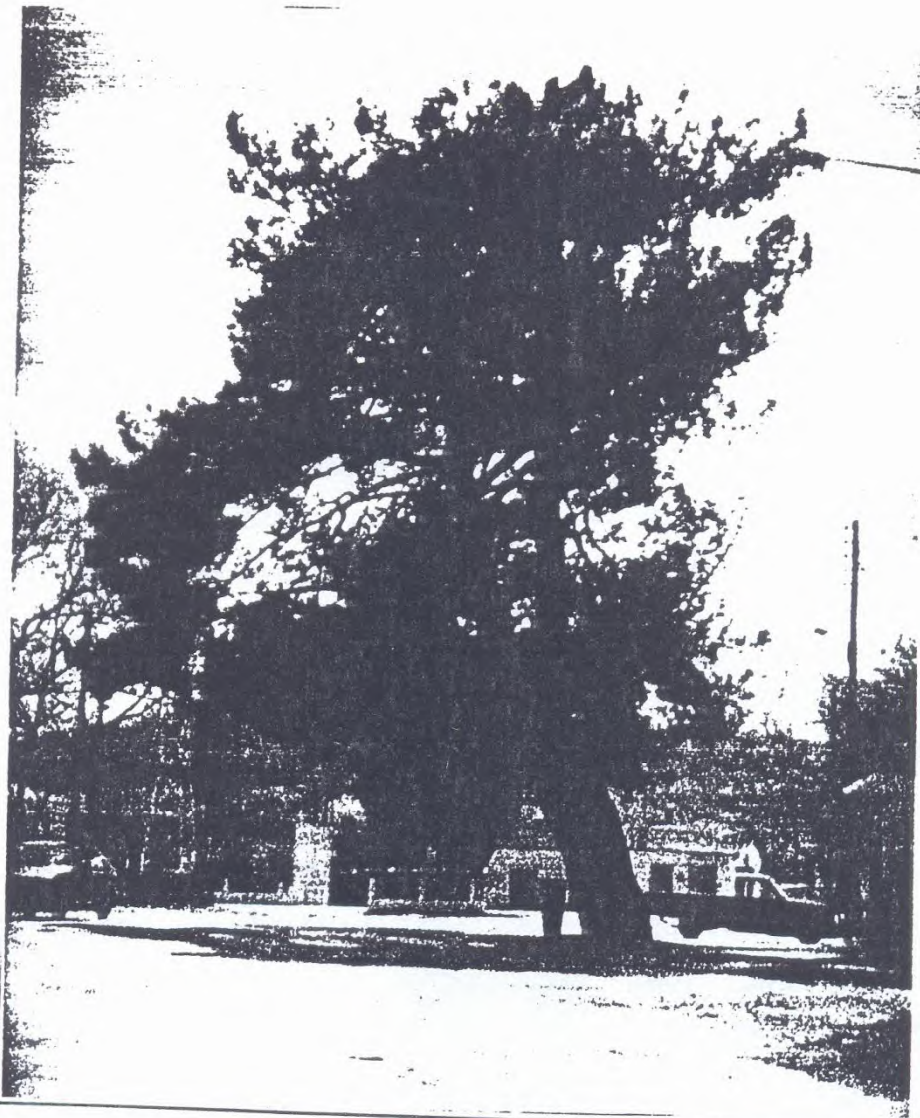
α) Νομός Κιλκίς	β) Επαρχία Παιονίας
γ) Κοινότητα Ειδομένης	δ) Τηλέφωνο (0343) 23160/14
4. ΧΡΟΝΟΣ ΙΔΡΥΣΗΣ: 1984
5. ΣΥΝΘΕΣΗ Δ.Σ. ΓΙΑ ΤΟ 1985:

Τίτλος	Ονοματεπώνυμο
α) Πρόεδρος	Τσακίρόπουλος Μιχάλης
β) Αντιπρόεδρος	—
γ) Γραμματέας	Πετραλείφη Γεωργία
δ) Ταμίας	Δημόνης Π. Ιωάννης
ε) Μέλη	Κοβάτσης Χ. Πέτρος Κοβάτσης Γ. Πέτρος
6. ΑΡΙΘΜΟΣ ΓΡΑΜΜΕΝΩΝ ΜΕΛΩΝ: 112
7. ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΝΕΡΓΩΝ ΜΕΛΩΝ: 70
8. ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΜΕΛΩΝ: 300 δρχ.
9. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΙ ΤΩΝ ΤΕΛΕΥΤΑΙΩΝ ΕΤΩΝ:

Χρονιά	Έσοδα	Έξοδα	Πλεόνασμα
1984	420.744	397.627	23.117
1985	501.218	455.680	45.538
10. ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΕΙΣ ΑΠΟ ΔΗΜΟΣΙΟΥΣ ΦΟΡΕΙΣ - ΙΔΙΩΤΕΣ

Το 1984 ποσό 80.000 από το Υφ. Νέας Γενιάς για πολιτιστικές εκδηλώσεις.

Το 1985 ποσό 96.928 δρχ. από το Υπ. Βορ. Ελλάδας και 99.790

31. Η ΠΛΑΤΕΙΑ ΤΗΣ ΕΙΔΟΜΕΝΗΣ (ΕΠΑΝΩ) ΚΑΙ Ο ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΙΚΟΣ ΣΤΑΘΜΟΣ ΕΙΔΟΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΗΛΕΚΤΡΟΚΙΝΗΣΗΣ ΚΑΙ ΤΗΛΕΔΙΟΙΚΗΣΗΣ (ΚΑΤΩ)

δρχ. από το Υπ. Εμπορίου για πολιτιστικές εκδηλώσεις.

11. ΤΜΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΣΕ ΜΟΝΙΜΗ ΒΑΣΗ:

- α) Βιβλιοθήκη
- β) Στέκι
- γ) Χορευτικό
- δ) Χορευτικό παιδικό
- ε) Έκθεση ζωγραφικής (παιδική)
- στ) Έκθεση λαϊκής τέχνης

12. ΜΟΝΙΜΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ:

- α) Μήνας που γίνονται: Δεκέμβρης - Φλεβάρης - Αύγουστος
- β) Ονομασία : Κάλαντα - Χορός - Ειδομενιώτικα
- γ) Αντικείμενο : 1/ Ομαδική εξόρμηση αντιπροσωπείας των μελών του συλλόγου στα δρομάκια του χωριού.

2/ Αποκριάτικος χορός.

3/ Τριήμερες εκδηλώσεις λαογραφικού χαρακτήρα, παρουσίαση χορευτικών συγκροτημάτων, έκθεση βιβλίων, έκθεση λαϊκής τέχνης, μουσική ταβέρνα, αθλητικοί αγώνες κλπ.

13. ΗΛΙΚΙΑ ΜΕΛΩΝ:

	ΓΡΑΜΜΕΝΑ		ΕΝΕΡΓΑ	
	Αριθμός	%	Αριθμός	%
Μέχρι 20	15	14%	4	6%
21 - 30	28	25%	20	28%
31 - 40	34	30%	24	35%
41 - 55	25	22%	17	24%
56 -	10	9%	5	7%

ΜΟΡΦΩΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ
ΕΙΔΟΜΕΝΗΣ
ΕΙΔΟΜΕΝΗ - ΚΙΛΚΙΣ

Ειδομένη 30 Δεκέμβρη 1985

Αριθ. Πρωτοκόλλου 13
(Τηλ. 0343-91292)

ΠΡΟΣ: Υπουργείο Βόρειας Ελλάδας

Κύριε Υπουργέ,

Στο αιρετικό χωριό Ειδομένη του Νομού Κιλκίς λειτουργεί εδώ και δύο περίπου χρόνια ο *Μορφωτικός Σύλλογος Ειδομένης*. Μέσα στο χρονικό αυτό διάστημα ο Σύλλογός μας έχει πετύχει τα παρακάτω:

- Δημιουργία και λειτουργία Δανειστικής Βιβλιοθήκης.
- Δημιουργία και λειτουργία χορευτικών συγκροτημάτων (παιδικό και γυναικείο).

- Οργανώθηκε στέκι για μικρούς και μεγάλους.

- Καθιέρωση πολιτιστικών εκδηλώσεων με την επωνυμία *Ειδομενιώτικα* κατά το μήνα Σεπτέμβρη. Αυτές περιλαμβάνουν: α) παρουσίαση χορευτικών συγκροτημάτων, τόσο του Συλλόγου μας όσο και άλλων Πολιτιστικών Συλλόγων, σε τοπικούς χορούς, β) παρουσίαση εθιμοτυπιών τοπικών εκδηλώσεων, γ) ειθέσεις βιβλίου, ζωγραφικής και λαϊκής τέχνης και δ) παρουσίαση έντεχνης λαϊκής μουσικής σε συνεργασία με τη Ν.Ε.Λ.Ε. Κιλκίς.

- Σε συνεργασία με τον Δήμο Θεσσαλονίκης δόθηκαν δύο (2) θεατρικές παραστάσεις στο χωριό μας, ενώ παράλληλα οργανώθηκε παρακολούθηση θεατρικής παράστασης στη Θεσ/νίκη.

- Γιορτασμός της επετείου του Πολυτεχνείου με ομιλίες, έκθεση φωτογραφίας, κατάθεση στεφάνου.

- Έκδοση ημερολογίου, κάλαντα τις μέρες των Χριστουγέννων, ειδορομές, αποκριάτικος χορός.

- Για την επιτυχία των παραπάνω δραστηριοτήτων ο Σύλλογός μας συνεργάστηκε με την Κοινότητα, το Δημοτικό Σχολείο και άλλους φορείς του χωριού μας, ενώ η προβολή και γνωστοποίηση των δραστηριοτήτων του Συλλόγου πραγματοποιήθηκε σε επαφή με τα μέσα μαζικής ενημέρωσης (ραδιόφωνο, εφημερίδες).

Πέρα, όμως, από αυτά που έχουν γίνει μέχρι τώρα, ο Σύλλογός μας έχει σαν πρόγραμμα για το 1986 τις παρακάτω δραστηριότητες:

- Δημιουργία πάρκου και παιδικής χαράς στην κεντρική πλατεία του χωριού μας.

- Κάλυψη αναγίων σε ενδυμασία των χορευτικών συγκροτημάτων του Συλλόγου.

- Αξιοποίηση του κοντινού δάσους στη θέση *Κουρί* (κινόσι, παγιάλια, φωτισμός κ.ά.). Έχει ήδη σταλεί σχετικό έγγραφο στην Κοινότητα του χωριού μας, που θα το διαβιβάσει με δικό της έγγραφο στην αρμόδια Υπηρεσία του Δασαρχείου (που έχει δείξει σχετικό ενδιαφέρον).

- Διοργάνωση πολιτιστικών εκδηλώσεων με την επωνυμία *Ειδομενιώτικα '86* με πρόγραμμα, όπως αυτό αναλύθηκε παραπάνω.

- Μετάλλιση ερασιτεχνικών θιάσων για παρουσίαση θεατρικών έργων, με απώτερο σκοπό τη δημιουργία και λειτουργία στο Σύλλογο και δικού μας ανάλογου θιάσου.

- Αγορά έγχρωμης τηλεόρασης και βίντεο για την προβολή ταινιών με παράλληλη λειτουργία λέσχης βίντεο.

- Έκδοση εφημερίδας με θέματα τοπικού και πολιτιστικού ενδιαφέροντος.

Για την υλοποίηση των παραπάνω στόχων, εκτός από την πρωτοβουλία και δραστηριοποίηση των μελών του Συλλόγου, που είναι δεδομένη, έχουμε ανάγκη και από κάποια οικονομική ενίσχυση για να ανταπεξέλθουμε στις δύσκολες συνθήκες που επικρατούν σε μια απόμακρη, επαρχιακή και μάλιστα ακριτική περιοχή, που πασχίζει για την ανάπτυξή της.

Για τον λόγο αυτό, απευθυνόμαστε σε σας και περιμένουμε τη βοήθειά σας, την οποία ευγενικά μας προσφέρατε και στο παρελθόν.

Σας ευχαριστούμε.

Για το Δ.Σ.

Ο Γραμματέας

Ο Πρόεδρος

Γ. Γεωργίου

Μ. Τσαιρόπουλος

(Τα στοιχεία προέρχονται από το αρχείο του αδρανούς σήμερα Μορφωτικού Συλλόγου Ειδομένης).

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

	Σελίδες
ΑΝΤΙ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ.....	5
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ ΜΕΧΡΙ ΚΑΙ ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟ	
Η Βοττιαία.....	7
Η Παιονία και οι Παίονες.....	9
Η εισστρατεία του Σιτάληη.....	15
Ο Αρχέλαος Α΄ ανοικοδομεί τις κατεστραμμένες πόλεις..	19
Γεωγραφικοί προσδιορισμοί περί της Ειδομένης.....	22
Η άποψη του Άγγλου ιστορικού Ν.Γ.Λ.ΗΑΜΜΟΝΔ.....	25
Στα Βυζαντινά χρόνια.....	29
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΑ	
Στα σύνορα της Ελλάδας.....	33
Το τσιφλίκι του Σεχόβου.....	40
Δημιουργία χωριών αμιγώς τουρκιικών.....	43
Ξένες Προπαγάνδες (Ουνία-Εξαρχία) και Ορθοδοξία.....	44
Επίσημη Τουρκική απογραφή πληθυσμού 1904.....	50
Η κατά χωρία εθνική δράσις των κατοίκων: ΕΙΔΟΜΕΝΗ...	51
Η οικογένεια Σταματιάδη-Παπαζαφειρίου.....	52
Δημοτικά Σχολεία και Διδάσκαλοι στον Αγώνα.....	61
Βαλκανοτουρκικός πόλεμος.....	65
Ελληνοβουλγαρικός πόλεμος.....	69
Ο καθορισμός των Ελληνοσερβικών συνόρων.....	73
Ο ανθυπολοχαγός Ευστάθιος Δογάνης.....	76
Οι μάχες Ραβινέ και Σιρα Ντι Λέγιεν.....	79
Στο μεσοδιάστημα των δύο Παγκοσμίων Πολέμων.....	83
Αντίσταση στη Γερμανική Κατοχή (1943-1944).....	91
Συνοπτική περιγραφή γεγονότων περιόδου 1950-1980.....	99
Μορφωτικός Σύλλογος Ειδομένης.....	100